

Algemeen ambtsbericht China

Juni 2010

Directie Consulaire Zaken en Migratiebeleid
Afdeling Asiel, Hervestiging en Terugkeer

Den Haag

	Inhoudsopgave	<i>Pagina</i>
1	INLEIDING	4
2	LANDENINFORMATIE	5
2.1	Basisgegevens	5
2.1.1	Land en volk	5
2.1.2	Geschiedenis	5
2.1.3	Staatsinrichting	7
2.2	Politieke ontwikkelingen	9
2.3	Veiligheidssituatie	15
3	MENSENRECHTEN	18
3.1	Juridische context	18
3.1.1	Verdragen en protocollen	18
3.1.2	Nationale wetgeving	19
3.2	Toezicht	20
3.3	Naleving en schendingen	22
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	23
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	30
3.3.3	Vrijheid van godsdienst en overtuiging	35
3.3.3.1	Niet-geregistreerde kerken	37
3.3.4	Falun Gong	40
3.3.5	Bewegingsvrijheid en Hukou-systeem	42
3.3.6	Wet op de gezinsplanning	49
3.3.7	Rechtsgang	50
3.3.8	Arrestaties en detenties	54
3.3.9	Mishandeling en foltering	56
3.3.10	Verdwijningen	57
3.3.11	Buitengerechtelijke executies	57
3.3.12	Doodstraf	57
3.4	Positie van specifieke groepen	60
3.4.1	Vrouwen	60
3.4.2	Homoseksuelen	65
3.4.3	Minderjarigen	67
3.4.4	Dienstplichtweigeraars en desertie	69
3.4.5	Milieuactivisten en vakbondsleden	70
3.5	Situatie in specifieke gebieden	70
3.5.1	Tibet	70
3.5.2	Xinjiang	79
3.5.3	Binnen-Mongolië	88
3.5.4	Hongkong	89
4	MIGRATIE	94
4.1	Migratiefactoren en oorzaken	94

4.1.1	Migratie uit China	94
4.1.2	Migratie naar China	96
4.2	Opvang in de regio	99
4.3	Activiteiten van internationale organisaties	100
4.4	Terugkeer	101
5	GERAADPLEEGDE BRONNEN	102
I	Kaart van China	110

1 INLEIDING

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in China beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asiolverzoeken van personen die afkomstig zijn uit China en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Chinese asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in China (laatstelijk 24 maart 2009). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van april 2009 tot en met mei 2010.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, (niet)gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst.

In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een beknopt overzicht van de recente geschiedenis van China. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van China opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in China geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij China partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op naleving van mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen, waaronder minderjarigen, belicht.

In hoofdstuk vier komen migratiestromen aan de orde, alsmede de opvang in de regio.

2 LANDENINFORMATIE

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

Het aantal inwoners van de Volksrepubliek China bedraagt ongeveer 1,3 miljard. De Han-Chinezen vormen 92 procent van de totale bevolking.¹ China kent daarnaast 55 officieel erkende etnische minderheidsgroepen.²

China kent vijf officiële talen, te weten: Mandarijn/Putonghua (vereenvoudigde karakters), Mongolisch, Tibetaans, Zhuang (de taal van een minderheid in de provincies Guangxi en Yunnan) en Oeigoers. Het zijn de talen van de vijf grootste bevolkingsgroepen, te weten: Han-Chinezen, Mongoliërs, Tibetanen, Zhuang en Oeigoeren. Naast Mandarijn/Putonghua zijn Mongolisch, Tibetaans, Zhuang en Oeigoers de voertalen in de provincies waar genoemde vijf bevolkingsgroepen voornamelijk wonen, te weten: Binnen-Mongolië, Tibet, Guangxi, Yunnan en Xinjiang. Daarnaast is het Mandarijn/Putonghua sinds 1955 de officiële gestandaardiseerde vorm van het gesproken Chinees in China. In 2001 is het Mandarijn/Putonghua de voertaal in het onderwijs geworden. Dit houdt in dat het Mandarijn/Putonghua officieel in heel China wordt gesproken op scholen, in de media en door overheidsfunctionarissen.

Naast deze vijf voertalen, waarvan het Mandarijn/Putonghua de meest voorkomende is, kent het gesproken Chinees nog vele verschillende andere talen en dialectgroepen, die door miljoenen mensen in het dagelijks leven worden gebruikt.³

2.1.2 Geschiedenis⁴

Op 1 oktober 1949 riep Mao Zedong in Peking de *Volksrepubliek China* uit. De regeerperiode van Mao werd gekenmerkt door sociale en economische experimenten die miljoenen slachtoffers maakten. De *Grote Sprong Voorwaarts* van 1958 was een experiment bedoeld om het land in korte tijd op een zelfde ontwikkelingsniveau te brengen als het Westen. De Culturele Revolutie (1966-1976) was een nieuw experiment, waarmee Mao probeerde om zijn tanende machtspositie te herstellen. Mao riep daarbij de jeugd op tot zuivering van het ‘corrupte en bourgeois’ partij kader. De Rode Garde bestaande uit fanatieke

¹ The World Factbook – China, CIA (26 januari 2010).

² Voor een overzicht van de in China erkende etnische minderheden zie het algemeen ambtsbericht China van 30 juni 2005.

³ Zie ook China's minority languages face threat of extinction, Reuters (12 maart 2010).

⁴ Voor een beschrijving van de oude geschiedenis (van de dynastieën tot aan het begin van de regeerperiode van Mao) zie het algemeen ambtsbericht van 28 augustus 2000.

jongeren trok massaal met Mao's 'rode boekje' in de hand het land in om de volwassenen op te voeden in de ware communistische leer. Miljoenen Chinezen werden gemarteld en vermoord, omdat ze niet veranderingsgezind zouden zijn.

Omdat de Culturele Revolutie dreigde te ontaarden in een burgeroorlog, werd de Rode Garde in 1968 weer onder toezicht van het leger geplaatst. De interne machtsstrijd en de kaderscholen bleven bestaan. Aan de ontwrichtende periode kwam met de dood van Mao op 9 september 1976 en de arrestatie op 6 oktober 1976 van de zogenaamde *Bende van Vier* een einde.

De nieuwe politieke leider Deng Xiaoping gaf in 1978 de aanzet tot hervormingen in de richting van particuliere bedrijfsvoering en marktwerking in de economie. Daarmee begon voor China een periode van economische groei en een begin van politieke liberalisering. Er kwam meer tolerantie op cultureel gebied. Een roep om grotere politieke vrijheden leidde tot studentendemonstraties. De studentenopstand in april 1989 rond het Plein van de Hemelse Vrede (Tiananmenplein) in Peking was voor de regering aanleiding in te grijpen en in de nacht van 3 op 4 juni 1989 de demonstraties bloedig neer te slaan. De schattingen lopen uiteen van 500 tot 3000 dodelijke slachtoffers. In november 1989 gaf Deng Xiaoping zijn laatste officiële functie op, maar hij behield zijn politieke invloed.

In 1993 werd Jiang Zemin staatshoofd, nadat hij al in 1989 tot secretaris-generaal van de Chinese Communistische Partij (CCP) was benoemd. Onder zijn leiding wordt het door Deng ingezette beleid van geleidelijke liberalisatie van het economische stelsel voortgezet. Het aantrekken van buitenlandse investeringen en het behoud van sociale stabiliteit hadden daarbij prioriteit. Als onderdeel van zijn campagne om de geschiedenis in te gaan als één van China's grote leiders introduceerde Jiang een nieuw gedachtegoed in de partij, de zogeheten '*san ge daibiao*', de drie vertegenwoordigingen. In deze ideologie wordt gesteld dat de CCP de meest moderne productieve krachten, de meest ontwikkelde cultuur en de fundamentele belangen van de gehele bevolking moet vertegenwoordigen. Op basis van deze ideologie werd besloten dat ook ondernemers tot de CCP toegelaten konden worden. De doctrine van de drie vertegenwoordigingen wordt algemeen gezien als strategie om de legitimiteit van de partij bij het Chinese volk uit te breiden. Vroeger konden slechts boeren en arbeiders partijlid worden.

In november 2002 volgde Hu Jintao president Jiang Zemin op als secretaris-generaal van de CCP. Hu Jintao werd in maart 2003 tijdens het Nationaal Volkscongres aangewezen als de nieuwe president van de Volksrepubliek China. Vanaf september 2004 heeft Hu Jintao het roer in China volledig in handen kunnen nemen, nadat Jiang Zemin als voorzitter van het Centrale Militaire Comité

was afgetreden.⁵ Wen Jiabao, voorheen vice-premier, volgde in maart 2003 Zhu Rongji op als premier.⁶

De regering van Hu Jintao heeft – gedwongen door een groeiende binnenlandse sociale onrust - relatief veel aandacht voor sociale problemen, die grotendeels worden veroorzaakt door zaken die variëren van grondonteigeningen zonder voldoende compensatie en corruptie onder overheidsfunctionarissen tot een steeds groter wordende kloof tussen rijk en arm. Een voorstel van premier Wen Jiabao voor een *nieuw socialistisch platteland* waarvan 750 miljoen Chinezen zouden moeten gaan profiteren, werd in 2005 aangenomen. Met het *nieuwe socialistische platteland* wil de overheid tot een herleving van het verpauperde platteland komen met grote investeringen op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, voeding en veilig drinkwater.

2.1.3 Staatsinrichting

De Volksrepubliek China is volgens de grondwet een socialistische staat onder de democratische dictatuur van het volk, geleid door de werkende klasse en gebaseerd op de alliantie van arbeiders, boeren en, sinds de aanname van de doctrine van Jiang Zemin, ondernemers.

De belangrijkste staatsorganen:

- het staatshoofd van China is de president, bijgestaan door een vice-president. De president en vice-president worden gekozen voor een termijn van vijf jaar en kunnen ten hoogste twee ambtstermijnen vervullen;
- het Nationaal Volkscongres, het Chinese ‘parlement’, bekleedt formeel het hoogste staatsgezag in China. Het Chinese Nationaal Volkscongres komt eens per jaar in plenaire zitting bijeen in Peking (doorgaans in maart). Wanneer het Nationaal Volkscongres niet in zitting is (voor de rest van het jaar), worden alle functies daarvan uitgeoefend door het Staand Comité van het Nationaal Volkscongres. Leden van het Nationaal Volkscongres worden voor een termijn van vijf jaar door middel van getrapte verkiezingen gekozen;
- de regering wordt gevormd door de Staatsraad. De leden worden gekozen door het Chinese parlement en moeten formeel ook aan het Chinese parlement verantwoording afleggen. De Staatsraad wordt geleid door een kernkabinet van vier vice-premiers en vijf staatsraden, voorgezeten door de premier. De ‘Staatsraad in ruime zin’ omvat tevens de voorzitters van de staatscommissies, alle ministers (22) en de president van de Rekenkamer;
- het Centraal Militair Comité geeft sturing aan het leger.

⁵ Onopvallendheid is het wapen van Hu Jintao. China’s leider, verlegen en meedogenloos, is erfgenaam van Deng Xiaoping, tegenpool van Mao, NRC Handelsblad (15 september 2009).

⁶ Portret premier Jiabao van China: bikkelharte speler, Vrij Nederland (6 juni 2009).

In de praktijk zijn de staatsorganen ondergeschikt aan de CCP. Alle leiders van de verschillende staatsorganen en het leger hebben zitting in het Politbureau van de CCP. De (dagelijkse) politieke leiding van het land ligt in handen (van de negen leden van het Staand Comité) van het Politbureau van de CCP.⁷

Rechterlijke macht

China kent een Hooggerechtshof met daaronder volksrechtbanken op meerdere niveaus (*basic*, *intermediary* en *higher*) en daarnaast bijzondere rechtbanken zoals militaire rechtbanken of rechtbanken voor maritieme -of transportaangelegenheden.⁸

Administratieve indeling

China is conform artikel 30 van de grondwet administratief ingedeeld in de volgende bestuurslagen:

1. provincies (*sheng*), autonome gebieden (*zizhiqu*) en gemeentes die direct onder het landsbestuur vallen (*zhixiashi*);
2. de provincies en autonome gebieden zijn onderverdeeld in autonome prefecturen (*zizhizhou*), gewesten (*xian*), autonome gewesten (*zizhixian*) en steden (*shi*);
3. de gewesten en autonome gewesten zijn onderverdeeld in agglomeraties (*xiang*), nationaliteitsagglomeraties (*minzuxiang*) en landelijke gemeentes (*zhen*).

Er zijn 23 provincies⁹, vijf autonome gebieden¹⁰ en vier stadsprovincies¹¹ (tezamen 32). Daarnaast zijn er twee gebieden met een aparte status (*Special Administrative Region – SAR*), te weten Hongkong¹² en Macao.¹³ De autonome gebieden liggen vooral aan de grenzen en worden veelal bestuurd door een gouverneur, die

⁷ De president/secretaris-generaal van de CCP/opperbevelhebber van het leger (Hu Jintao), de premier (Wen Jiabao), de voorzitters van het National People's Congress (NPC) (Wu Bangguo) en de Chinese People's Political Conference (CPPCC) (Jia Qinglin) maken allen hiervan deel uit. De president van de Supreme People's Court (SPC) (Wang Shengjun) en de procureur-generaal van het Supreme People's Procuratorate (SPP) (Cao Jianming) bekleden eveneens hoge partijfuncties.

⁸ In artikel twee van de Law on the Constitutive of the People's Court of the People's Republic of China staat het volgende opgenomen: 'De rechterlijke macht wordt in de Volksrepubliek China uitgevoerd door (i) lokale volksrechtbanken op verschillende niveaus (local people's courts at different levels), (ii) bijzondere rechtbanken zoals militaire rechtbanken (military tribunals), (iii) het Hooggerechtshof (Supreme People's Court). Lokale volksrechtbanken op verschillende niveaus worden onderverdeeld in: volksrechtbanken op basis niveau (basic people's courts), volksrechtbanken op middelbaar niveau (intermediary people's courts) en volksrechtbanken op hoger niveau (higher people's courts).

⁹ Taiwan geldt voor China formeel als 23ste provincie.

¹⁰ *Tibet Autonomous Region, Xinjiang Uighur Autonomous Region, Inner Mongolia Autonomous Region, Ningxia Hui Autonomous Region* en *Guangxi Autonomous Region*.

¹¹ Dat zijn Peking, Shanghai, Tianjin en Chongqing.

¹² Zie ook paragraaf 3.5.4 van dit algemeen ambtsbericht.

¹³ Op 20 december 1999 werd Macao door Portugal aan China teruggegeven.

aangewezen wordt vanuit Peking. Hoewel deze gebieden aangemerkt worden als ‘autonoom’, hebben zij in de praktijk minder autonomie dan een provincie.

Verkiezingen

Voor de volkscongressen op gewestelijk niveau worden verkiezingen gehouden. Deze volksvertegenwoordigers kiezen vervolgens afgevaardigden voor de provincies, die op hun beurt weer afgevaardigden voor het Nationaal Volkscongres kiezen. Los hiervan worden directe verkiezingen gehouden op dorps- en wijkniveau. Dit zijn de laagste overheidsniveaus in ruraal en stedelijk China. Hoewel zich op het laagste overheidsniveau ook onafhankelijke kandidaten mogen presenteren, is de trend dat voor hogere overheidsniveaus de te verkiezen kandidaten lid van de CCP zijn. Experimenten zijn gaande voor directe verkiezingen op weer een niveau hoger, dat van districten. De trend bestaat dat leden van het Volkscongres meer initiatief naar zich toe trekken.

2.2 Politieke ontwikkelingen

Algemeen

Interne stabiliteit en economische ontwikkeling blijven voor het Chinese leiderschap de hoogste binnenlandspolitieke prioriteiten. Ondanks de internationale economische crisis stelde het Chinese leiderschap zich voor 2009 een groei van 8% BBP ten doel. Ongekende stimuleringsmaatregelen om de economie aan te sporen, kunnen niet voorkomen dat er zich spanningen voordoen op het snijvlak van economie, maatschappij en milieu (getuige ook berichtgeving over loodvergiftiging¹⁴). Ook de vergrijzing van de Chinese bevolking vormt een bedreiging voor de sociale stabiliteit en de economische ontwikkeling van het land.¹⁵

De rode lijnen van het Chinese leiderschap ten aanzien van soevereiniteit en territoriale integriteit (Tibet, Xinjiang en Taiwan) gelden onverminderd. Het Chinese leiderschap schuwt daarbij een harde aanpak - getuige de nasleep van de rellen in Xinjiang begin juli 2009 - niet.¹⁶ Een groeiend zelfvertrouwen in Peking lijkt zich ook te vertalen in de bereidheid om de relaties met andere landen in dit kader op scherp te stellen.

¹⁴ Daarbij werd door honderden bewoners van de oostelijke provincie Fujian geprotesteerd tegen het hoge loodgehalte in het bloed van hun kinderen als gevolg van vervuiling door de plaatselijke Huaqiang Battery Factory, Reuters (17 september 2009).

¹⁵ China's Long March to Retirement Reform: The Graying of the Middle Kingdom, Center for Strategic International Studies (22 april 2009); NRC Handelsblad (23 april 2009); Reuters (22 april 2009).

¹⁶ Zie verder ook paragraaf 3.5.2 van dit algemeen ambtsbericht.

Sinds het aantreden van president Ma Yingjeou in Taiwan (mei 2008) is in toenemende mate sprake van verbeterde relaties in de ‘cross strait’ betrekkingen tussen China en Taiwan.¹⁷

2009 was voor China een jaar vol politiek gevoelige ‘herdenkingsdagen’, zoals de vijftigste verjaardag van de annexatie van Tibet (10 maart),¹⁸ de twintigste verjaardag van de bloedig neergeslagen protesten op het Plein van de Hemelse Vrede (4 juni),¹⁹ de tiende verjaardag van het in de ban doen van Falun Gong (22 juli)²⁰ en de zestigste verjaardag van de stichting van de Chinese Volksrepubliek zelf (1 oktober).²¹ Al deze gedenkdagen zijn onder strenge veiligheidsmaatregelen zonder noemenswaardige incidenten verlopen.²²

De mensenrechtensituatie in China blijft een punt van zorg (onder andere optreden tegen kritische NGO’s, het intrekken van vergunningen van advocaten).²³ Tegelijkertijd dient hierbij te worden aangemerkt dat China de afgelopen jaren wel degelijk vooruitgang heeft geboekt bij het versterken van de rule of law.²⁴

Tijdens het Achttiende Partijcongres in 2012 zal een groot deel van de zittende Chinese leiders de leeftijd van zeventig jaar hebben bereikt en zal zich volgens de

¹⁷ Zie verder deze paragraaf onder ‘Taiwan’.

¹⁸ Zie ook paragraaf 3.5.1 van dit algemeen ambtsbericht.

¹⁹ Tiananmen Square: briefly, anything seemed possible, guardian.co.uk (3 juni 2009); zie ook paragraaf 3.3.2 van dit algemeen ambtsbericht.

²⁰ Zie ook paragraaf 3.3.4 van dit algemeen ambtsbericht.

²¹ Op 1 oktober 2009 waren er overdag de traditionele militaire parade en het defilé langs de Poort van de Hemelse Vrede aan het Tiananmenplein en ’s avonds vond een grote show afgewisseld met veel vuurwerk op het plein zelf plaats. Aan het slot begaven de Chinese leiders zich onder het massaal op de Poort toegestroomde – speciaal daartoe uitgenodigd – publiek om zo hun verbondenheid met het volk tot uitdrukking te brengen. Hele gebieden rondom het Plein van de Hemelse Vrede waren hermetisch afgezet. Andere Chinese steden was verboden met eigen evenementen groots uit te pakken op deze dagen. Alle aandacht was gericht op het Tiananmenplein in Peking.

²² Zo werden de veiligheidsmaatregelen voor de viering zestig jaar Volksrepubliek China aanzienlijk opgeschroefd. Veiligheidstroepen verkeerden in de hoogste staat van paraatheid en tienduizenden politieagenten en agenten in burger patrouilleerden in de straten en bewaakten kruisingen, bus- en metrostations. Op belangrijke kruispunten werden verder gewapende teams van de Beijing Special Weapons and Tactics Unit (SWAT) met gepantserde wagens opgesteld. Mensen en voertuigen die de stad in wilden, werden onderworpen aan strenge controles. Personen die naar Peking wilden komen om petitie in te dienen, werden zoveel mogelijk buiten de stad gehouden. Populaire plaatsen voor het indienen van petitie werden afgeschermd. De toegang tot vele internetsites werd geblokkeerd. Een groot aantal dissidenten zou onder huisarrest zijn geplaatst of zijn gedwongen Peking te verlaten. Crackdown on China’s activists escalates ahead of 60th anniversary, Amnesty International (30 september 2009).

²³ Zie verder hoofdstuk 3 van dit algemeen ambtsbericht.

²⁴ Vergelijk ook de paragrafen 3.3.7 (Rechtsgang) en 3.3.1.2. (Doodstraf).

partijconventie moeten terugtrekken. Op twee na zal het negenkoppige Staand Comité van het Politbureau, de inner circle van de macht, in zijn geheel worden vervangen. Xi Jinping (1953), sinds 2008 vice-president, wordt algemeen beschouwd als de opvolger van president Hu Jintao. Li Keqiang (1955), eerste vice-premier sinds 2008, wordt algemeen beschouwd als de opvolger van premier Wen Jiabao.²⁵

Jaarlijkse vergaderingen CPPCC en NPC (maart 2009)

Begin maart 2009 vonden de jaarlijkse vergaderingen van de Chinese People's Political Consultative Conference (CPPCC)²⁶ en het parlement van China (Nationaal Volkscongres (National People's Congress-NPC) plaats.²⁷ Hoewel er deze verslagperiode geen belangrijke benoemingen van het Chinese leiderschap op de rol stonden, werden beide bijeenkomsten vanwege de economische crisis en het eerder aangekondigde stimuleringsplan ter waarde van € 450 miljard zowel binnen als buiten China met veel belangstelling gevolgd. In het rapport van de regering dat bij de opening van het NPC congres werd gepresenteerd door de premier, werd als voornaamste punt aangegeven dat China voor 2009 inzette op 8% groei. Om de maatschappelijke stabiliteit te bewaren, werd in het rapport uitgebreid stilgestaan bij maatregelen die de belangen van grote groepen burgers rechtstreeks dienen, zoals werkgelegenheid voor pas-afgestudeerden en migrantenarbeiders, sociale voorzieningen voor ouderen, werknemers en zieken, verbetering van het onderwijs. Tevens werd in het rapport gewezen op een voortgaande hervorming van het politieke en justitiële apparaat, dat moet leiden tot meer transparantie en publieke controle op overheidsuitgaven (anti-corruptie) en betere toegankelijkheid van de autoriteiten voor burgers met gegronde klachten.

Vierde plenum Centraal Comité Chinese Communistische Partij (CCCCP)

Van 15 tot 19 september 2009 vond de vierde voltallige vergadering plaats van het CCCCCP. Daarbij werd wederom een oproep gedaan tot verdere opbouw van de partij om haar in staat te stellen nieuwe uitdagingen het hoofd te bieden. Ook werden opnieuw maatregelen aangekondigd ter bestrijding van corruptie binnen de partij. De benoeming van Xi Jinping²⁸ tot plaatsvervangend voorzitter van de Centrale Militaire Commissie, waarmee zijn positie als gedoodverfd opvolger van president Hu Jintao verder zou worden verstevigd, bleef evenwel achterwege.²⁹

²⁵ China: Democracy may yet be forced upon CCP, Oxford Analytica (27 juli 2009); China: Politburo figures learn to 'campaign', Oxford Analytica (8 januari 2010).

²⁶ Afgevaardigden van verschillende regio's komen dan bijeen om vervolgens eventuele adviezen aan het NPC te geven.

²⁷ China: NPC shifts spending priorities amid slowdown, Oxford Analytica (10 maart 2009).

²⁸ China: Xi broadens his power horizons, Oxford Analytica (4 mei 2009).

²⁹ Chine: Le PCC en lutte contre le 'séparatisme' et la corruption, AFP (18 september 2009);

Chine: Maintenir la croissance, principale tâche pour le Parti communiste, AFP (18 september 2009); Plénum: le Parti communiste chinois veut 'écraser' le séparatisme ethnique,

Jaarlijkse vergaderingen CPPCC en NPC (maart 2010)

Begin maart 2010 vonden de jaarlijkse vergaderingen van de Chinese People's Political Consultative Conference (CPPCC) en het National People's Congress (NPC) plaats.³⁰ In beide gremia werd de belofte uitgesproken dat in 2010 aandacht zal worden geschonken aan prangende maatschappelijke kwesties zoals oneerlijke verdeling van de welvaart,³¹ de kloof tussen stad en platteland, werkgelegenheid, huizenprijzen en sociale voorzieningen. Een belangrijk thema tijdens de bijeenkomsten in 2010 was het huishoudregistratiesysteem (het hukou-systeem) en de ongelijkheid tussen stedelingen en plattelanders die dit systeem veroorzaakte.³² De regering beloofde te zullen werken aan hervorming van het hukou-systeem, zodat plattelanders zich gemakkelijker permanent in kleine en middelgrote steden kunnen vestigen. Daarnaast zullen de specifieke problemen van migrantenarbeiders worden aangepakt die eveneens verband houden met het hukou-systeem, waardoor zij in steden niet langer zullen worden achtergesteld als het gaat om lonen, gezondheidszorg, huisvesting, sociale voorzieningen en onderwijs voor hun kinderen.

Op de slotsessie op 14 maart 2010 werd door het NPC een wijziging van de Kieswet aangenomen, waarbij de scheve verhouding tussen het aantal afgevaardigden per hoeveelheid stedelingen en plattelanders werd opgeheven.³³ Op grond van deze wijziging (waardoor de kiesverhouding 1:1 is geworden) zal elke afgevaardigde in het NPC na de verkiezingen in 2012 in principe evenveel

AFP (18 september 2009); China party scholar hints at Xi Jinping promotion, Reuters (22 september 2009); Chine: Le Parti communiste en session, étape dans la succession à Hu Jintao, AFP (15 september 2009); Chine: Plénum du Parti, une chance pour le successeur de Hu Jintao, AFP (15 september 2009); China's Communist Party meets to hone survival skills, Reuters (15 september 2009).

³⁰ China: China's annual plenary sessions scheduled to open in Beijing this week, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (3 maart 2010); China opent nieuw parlementair jaar, ANP (3 maart 2010).

³¹ China: Beijing falls behind on equality, Oxford Analytica (2 maart 2010).

³² Chinese media calls for reform to government registration system, Global Insight, Country Intelligence-Analysis (2 maart 2010); Chinese editorials assail a government system, The New York Times (1 maart 2010); Chinese papers call for reform of residency rules, Reuters (1 maart 2010).

³³ Bij de aanneming van de eerste Kieswet in 1953 en ook bij de herziening in 1979 was bepaald dat de verhouding tussen het aantal plattelanders en stedelingen dat door één afgevaardigde werd vertegenwoordigd, 8:1 was. Dit betekende dat stedelingen verhoudingsgewijs acht keer zoveel afgevaardigden in het NPC hadden als plattelanders. De reden hiervoor was dat het aantal stedelingen in 1953 slechts 13,26% van de totale bevolking bedroeg, en in 1979 18,96%. De scheve kiesverhouding werd ingevoerd om te voorkomen dat de stem van de arbeidersklasse die voornamelijk in de steden was geconcentreerd en die geacht werd de proletarische revolutie te leiden, verloren zou gaan. In 1995, toen de populatie stedelingen 29,04% van de totale bevolking bedroeg, werd de kiesverhouding teruggebracht tot 4:1. In 2009 stond 46,6% van de Chinezen te boek als stedeling, en met de wijziging die in maart 2010 tijdens het NPC is doorgevoerd, is de kiesverhouding 1:1 geworden.

personen vertegenwoordigen, ongeacht of het stedelingen of plattelanders betreft. Een andere noemenswaardige wijziging in de Kieswet betreft een bepaling die kiezers – met name op het niveau van rechtstreekse verkiezingen – in staat moet stellen zich beter een beeld te vormen van de kandidaat-afgevaardigden om zo tot een weloverwogen keuze te komen.³⁴ Ook is in de Kieswet een nieuwe bepaling opgenomen die individuen en organisaties verbiedt om kiezers en afgevaardigden te hinderen in de vrije uitoefening van hun stemrecht. Bij de huidige herziening van de Kieswet is echter nog geen bepaling opgenomen, die specifiek ziet op deelname aan verkiezingen door migrantenarbeiders³⁵ in de plaats waar zij werkzaam zijn.

Corruptiebestrijding

Doordat Chinezen zich steeds beter bewust zijn van hun rechten, alsmede door de komst van het internet en sms, lijkt de Chinese publieke opinie zich steeds feller tegen corruptie bij de overheid te keren. De publieke opinie is minder tolerant geworden ten aanzien van corrupte en incompetent overheidsfunctionarissen. De sociale stabiliteit en de machtslegitimatie van de CCP lijken hierdoor in het geding te raken. De CCP heeft corruptiebestrijding dan ook hoog op de agenda staan.

In het afgelopen jaar is een relatief groot aantal corruptieschandalen aan het licht gekomen.³⁶ Met campagnes, aanscherping van de regels en de instelling van een anti-corruptie hotline wordt geprobeerd serieus werk te maken van de bestrijding van corruptie.³⁷ Zo werd op 18 januari 2010 de oud-vicepresident van het Opperste Volkstribunaal, het Hooggerechtshof van China, Huang Songyou, tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld wegens corruptie.³⁸ Huang is de hoogstgeplaatste justitiefunctionaris die terecht heeft moeten staan sinds de

³⁴ De nieuwe bepaling in de Kieswet luidt: ‘At the request of voters, election committees shall arrange meetings between candidates for deputies and voters to allow candidates for deputies to introduce themselves and answer voters’ questions.’. Het is kandidaat-afgevaardigden echter niet toegestaan om buiten deze bijeenkomsten zelf campagne te voeren.

³⁵ De zogenaamde floating population van China, voornamelijk migrantenarbeiders van het platteland in de steden, bestaat uit meer dan 200 miljoen personen – naar schatting zo’n 39% van het Chinese electoraat.

³⁶ Zo werd Chen Tonghai, directeur van de China Petroleum & Chemical Cooperation (Sinopec), een van de grootste oliemaatschappijen in China, op 16 juli 2009 ter dood veroordeeld wegens het verduisteren van € 20,4 miljoen. Zeven Chinese medewerkers van het Brits-Australische mijnbouwbedrijf Rio Tinto werden begin juli 2009 in hechtenis genomen op verdenking van omkoping en vermoedelijk spionage. In verband met een corruptieschandaal in de provincie Guangdong werden het hoofd van de provinciale politie en de Commissie voor Discipline en Inspectie, en de burgemeester van de stad Shenzhen opgepakt. (ANP/Reuters (15 juli 2009).

³⁷ China tightens graft rules for court officials, Reuters (27 januari 2010).

³⁸ Reuters (15 en 19 januari 2010); ANP (19 januari 2010); China: Life sentence handed to former top judge amid ongoing corruption crackdown in China, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (19 januari 2010).

oprichting van de Chinese Volksrepubliek in 1949. In 2008 werd hij al uit de CCP gezet op verdenking van het aannemen van steekpenningen. De rechters achtten bewezen dat Huang tonnen aan steekpenningen heeft aangenomen.³⁹

Volgens de ranglijst van Transparency International staat de Chinese Volksrepubliek op plaats 79 (van de 180) van de ranglijst van meest corrupte landen.⁴⁰

Taiwan

De Volksrepubliek China beschouwt Taiwan als een afvallige provincie en streeft ernaar dat Taiwan, net als Hongkong en Macao, weer met de Volksrepubliek wordt herenigd. China heeft verklaard dat een onafhankelijkheidsverklaring van Taiwan een grond voor oorlog is. Sinds Costa Rica in juni 2007 en Malawi in 2008 besloten diplomatieke betrekkingen aan te knopen met de Volksrepubliek China (en daarmee terugkwamen op de eerdere erkenning van Taiwan), wordt het eiland (officieel: de Republiek China) nog slechts door 23 staten erkend. De formele dialoog tussen de Volksrepubliek China en Taiwan werd in 1999 stilgelegd, toen de Taiwanese *Democratic Progressive Party* (DPP)-leiders leken uit te zijn op een officiële onafhankelijkheidsverklaring. De in mei 2008 aangetreden nieuwe Taiwanese leider Ma Ying-jeou van de *Kuomintang* (KMT)⁴¹ probeert de diepgewortelde politieke tegenstellingen te overbruggen door het aangaan van nauwere economische samenwerking. Sindsdien zijn de betrekkingen tussen de Volksrepubliek China en Taiwan enigszins verbeterd, hoewel de protesten tegen de toenadering blijven bestaan. Zo betoogden duizenden Taiwanese op 20 december 2009 in de stad Taichung tegen nauwere banden tussen Taiwan en China naar aanleiding van economische besprekingen die de Chinese onderhandelaar inzake Taiwan, Chen Yunlin, op het eiland voerde en die in 2010 tot een bilateraal handelsakkoord zouden moeten leiden. De betogers waren aanhangers van de oppositiepartij DPP, die vreest dat president Ma Ying-

³⁹ Reuters (15 en 19 januari 2010); ANP (19 januari 2010); China: Life sentence handed tot former top judge amid ongoing corruption crackdown in China, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (19 januari 2010).

⁴⁰ Corruption Perceptions Index 2009, www.transparency.org. (19 januari 2010).

⁴¹ Bij lokale en regionale verkiezingen begin december 2009 boekte regeringspartij KMT echter een groter verlies dan verwacht. De oppositionele DPP herstelde daarbij van de imago schade veroorzaakt door de omkopingschandalen van en processen tegen ex-president Chen Shui-bian. Deze werd in 2009 vanwege het witwassen van geld, het verduisteren van overheidsgeld en het aannemen van steekpenningen tijdens zijn presidentschap (2000-2008) tot een levenslange celstraf veroordeeld en een boete van omgerekend € 4 miljoen. Zijn vrouw Wu Shu-chen kreeg voor fraude levenslang en een boete van omgerekend € 6 miljoen. Inmiddels heeft het openbaar ministerie in Taiwan nieuwe aanklachten tegen Chen ingediend. Hij zou anderen hebben opgedragen te knoeien met bewijsmateriaal tegen hem. (ANP/Reuters (3 februari 2010).

jeou te veel concessies aan China zal doen. Sinds Ma in mei 2008 president werd, heeft Chen al drie keer met Taiwanese regeringsfunctionarissen onderhandeld.⁴²

Buitenlands beleid

Een toenemend Chinees zelfvertrouwen vertaalt zich steeds meer naar het terrein van de buitenlandspolitieke betrekkingen van het land. De rol die China speelt in het beteugelen van de financieel-economische crisis en de internationale uitdagingen op het gebied van onder andere klimaat en energie, heeft in veel landen geleid tot een heroverweging (en vaak opwaardering) van de strategische relaties met China.⁴³ Het engagement van de VS ten opzichte van China is daar het meest duidelijke voorbeeld van. Ook Japan lijkt zich meer op China te willen richten. Met een groot aantal bezoeken van bewindslieden aan China weet Peking zich verzekerd van niet-aflatende internationale aandacht.⁴⁴

China streeft naar een multipolaire wereld, waarin onder andere Rusland, de VS, India en ook de EU de andere polen zijn.⁴⁵ Verder staat het Chinese buitenlandbeleid in het teken van non-interventie; de binnenlandse aangelegenheden van een ander land vormen geen onderdeel van het Chinese buitenlandse beleid.

Daarnaast wordt het Chinese buitenlandse beleid grotendeels gedictieerd door de binnenlandse prioriteiten van stabiliteit en territoriale eenheid. Voor dat laatste is het voor China van belang dat op dossiers als Tibet en Taiwan de internationale gemeenschap het één-China-beleid erkent en steunt. Voor stabiliteit is van belang dat China zich economisch en maatschappelijk kan blijven ontwikkelen, en zo voor de Chinese bevolking de werkgelegenheid en een voortdurende verbetering van leefomstandigheden kan blijven waarborgen. Dit vertaalt zich naar buitenlands-politieke doelstellingen als internationale aanvaarding van Chinees buitenlands handelsbeleid en het zekerstellen van grondstoffen en energie, die nodig zijn voor een voortdurend groeiproces en dat nodig is om de bevolking te laten profiteren van een toenemende welvaart en onrust te voorkomen.

2.3 Veiligheidssituatie

De veiligheidssituatie in China was in de verslagperiode over het algemeen stabiel. Potentiële spanningen hangen samen met de kwesties Taiwan, Tibet en Xinjiang

⁴² AFP/ANP (20 december 2009).

⁴³ Vergelijk ook China's growing role in UN peacekeeping, Asia report no. 166, International Crisis Group (17 april 2009).

⁴⁴ Zie ook: A new sun rises in the east, New Statesman (29 juni 2009).

⁴⁵ Zie ook de brief van 18 mei 2009 van de minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal over de recente ontwikkelingen ten aanzien van de internationale oriëntatie van China.

en toenemende sociale onrust.⁴⁶ Demonstraties vinden in veel gevallen plaats als gevolg van frustratie over zaken als groeiende werkloosheid door sluiting van bedrijven, het niet uitbetalen van achterstallige lonen/salarissen, corruptie, gedwongen verhuizingen, milieuvervuiling en ontneming van onroerend goedrechten. Het komt voor dat bij deze demonstraties doden en gewonden vallen. Aan de vooravond van en tijdens de diverse herdenkingen was de mogelijkheid om te demonstreren dan ook sterk ingeperkt.

Xinjiang

Hoewel Xinjiang over het algemeen vrij te bereizen is voor zowel Chinese burgers als buitenlanders, was in de verslagperiode de reismogelijkheid in bepaalde gebieden beperkt naar aanleiding van de onlusten in juli 2009 in de hoofdstad Urumqi. Drugssmokkel vormt in Xinjiang een probleem, vooral op de grens met Afghanistan, Tadjikistan en Pakistan. De beschikbaarheid van drugs zorgt voor een relatief hoog aantal verslaafden in Xinjiang. Veel drugs worden via Xinjiang verder gesmokkeld naar de kust.

In verband met de onlusten van juli 2009 in de hoofdstad Urumqi, waarbij naar schatting 197 mensen omkwamen, is de staat van beleg nog altijd van kracht in de Oeigoerse Autonome Regio.⁴⁷

Voor het rondreizen in de grensgebieden kan in sommige gevallen een *bianfang zheng* (=grensvergunning) nodig zijn. Een dergelijke vergunning kan verkregen worden bij het lokale *Public Security Bureau* (PSB).

Tibetaanse Autonome Regio (TAR)

De landsgrenzen van Tibet (met India, Nepal, Bhutan, Birma) zijn zeer streng beveiligd. Er is weinig criminaliteit in de TAR. Tijdens herdenkingsdagen en plaatselijke feestdagen worden er de veiligheidsmaatregelen verscherpt. Buitenlandse reizigers kunnen Tibet niet in zonder een speciale vergunning (*permit*), waarin de te bezoeken regio's met naam genoemd worden. Voor sommige grensgebieden die buitenlanders willen bezoeken, dient de reisorganisatie naast de *permit* ook een grensvergunning (*bianfang zheng*) aan te vragen. Ook Chinese burgers die in Tibet rondreizen, hebben voor het reizen in sommige specifieke grensgebieden in Tibet een speciale *bianfang zheng* nodig. Zij dienen die zelf bij het *Public Security Bureau* (PSB) aan te vragen, voordat zij naar het gebied afreizen. De exacte plaatsnamen van deze grensgebieden staan in het Chinees op de website van de lokale autoriteiten van Tibet aangegeven.

⁴⁶ Zie hiervoor ook paragraaf 3.5 van dit algemeen ambtsbericht.

⁴⁷ Zie ook paragraaf 3.5.2 van dit algemeen ambtsbericht.

Leger en politie

De binnenlandse veiligheid valt onder de verantwoordelijkheid van het Volksbevrijdingsleger (*People's Liberation Army* - PLA, 1,25 miljoen personen) van het ministerie van Defensie en de Gewapende Volkspolitie (*People's Armed Police* - PAP, 1,5 miljoen personen) van het ministerie van Openbare Veiligheid. Formeel controleert het Nationaal Volkscongres de voor leger en politie verantwoordelijke ministers en het Centraal-Militair Comité. In de praktijk echter worden zij aangestuurd door het Centraal-Militair Comité van de Communistische Partij. Daarnaast zijn er nog 600.000 legerreservisten en een volksmilitie van in totaal tien miljoen personen, die onder bevel staan van militaire organen. Zij zijn belast met verdedigingstaken en helpen bij het handhaven van de openbare orde. Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw is China bezig met een gestaag moderniseringsproces van het PLA. Daarbij zou de krijgsmacht langzaam moeten worden afgeslankt. De verouderde onderdelen dienen te worden gereviseerd, zodat het PLA klaar is voor de uitdagingen van de 21^e eeuw. Uitbreiding van traditionele onderdelen als de marine en de luchtmacht heeft daarbij prioriteit, maar de afgelopen jaren heeft China ook veel geïnvesteerd in technologisch geavanceerde sectoren als digitale oorlogvoering in de ruimte (cyber warfare) en ruimtevaart.

3 MENSENRECHTEN

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en protocollen

China heeft de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (New York, 10-12-1948) getekend en is onder meer partij bij:

- het Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide (Parijs, 09-12-1948);
- het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (CERD) (New York, 07-03-1966);
- het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (ESOCUL) (New York, 19-12-1966)⁴⁸;
- het Internationaal Verdrag inzake de bestrijding en bestraffing van de misdaad van apartheid (New York, 30-11-1979);
- het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen (CEDAW) (New York, 18-12-1979);
- het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing (CAT) (New York, 10-12-1984);
- het Verdrag inzake de rechten van het kind (CRC) (New York, 20-11-1989).

China is ook partij bij het Verdrag betreffende de status van vluchtelingen (Genève, 28-07-1951 en bij het (aanvullende) Protocol bij dit Verdrag (New York, 31-01-1967).

China heeft voorts op 5 oktober 1998 het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (ICCPR)/(BUPO) (New York, 19-12-1966) ondertekend, maar nog niet bekrachtigd. Ondanks herhaaldelijk aandringen van onder andere EU-zijde en diverse lidstaten (waaronder Nederland) wil China geen tijdspad voor bekrachtiging noemen. Wel zegden Chinese autoriteiten bij diverse internationale ontmoetingen toe het verdrag zo spoedig mogelijk te zullen bekrachtigen.

China is geen partij bij het Statuut van Rome (het Internationaal Strafhof).

Op 23 december 2009 is China partij geworden bij het Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children,

⁴⁸ Onder het maken van een voorbehoud ten aanzien van artikel 8 sectie 1 onder a, waardoor China zich niet verplicht acht onafhankelijke vakbonden toe te staan. China erkent alleen de *All China Federation of Trade Unions*, die onder staatstoezicht staat.

supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime (New York, 15 november 2000).

3.1.2 Nationale wetgeving

Grondwet

De Chinese grondwet legt de basisrechten en -plichten van de burgers vast en vormt de basis voor de politieke structuur en de verdeling van de macht. Echter, veel constitutionele bepalingen worden niet via andere wetten uitgevoerd en daardoor worden ze geen dwingende rechtspraktijk. Het is ook geen uitzondering dat rechten en vrijheden die weliswaar in de grondwet staan, tegelijkertijd door andere wetten worden beknot.

Nationaal Actieplan ter Verbetering Mensenrechten

Op 13 april 2009 maakte de overheid een National Human Rights Action Plan of China (2009-2010) bekend. In dit document gaat de aandacht vooral uit naar economische en sociale mensenrechten en minder naar politieke mensenrechten.

⁴⁹ Over het geheel genomen kan het document eerder gekenschetst worden als een ‘statement of intent’ dan als een concreet ‘plan of action’. In het document worden nauwelijks concrete maatregelen, uitvoeringsrichtlijnen of financiële onderbouwing genoemd.⁵⁰ China heeft toegezegd de inhoud van het document binnen twee jaar te zullen implementeren.

Implementatie van wetgeving

De implementatie van wetgeving blijft een punt van zorg in China. Met name op lokaal niveau is er een gebrek aan capaciteit om ontwikkelingen op het gebied van nieuwe wetgeving bij te houden. Rechters, advocaten en lokale bestuurders zijn vaak nauwelijks op de hoogte van nieuwe wetgeving. Ook is er sprake van belangentegenstellingen tussen de centrale en lokale overheden. Lokale overheden moeten eveneens voldoen aan centraal gestelde groeidoelstellingen, die implementatie van bijvoorbeeld milieu- en veiligheidsmaatregelen bij mijnen en fabrieken onder druk kunnen zetten. Correcte handhaving van wetgeving in China wordt daardoor bemoeilijkt.

⁴⁹ China's new human rights plan emphasizes economic rights at expense of civil liberties, Amnesty International (14 april 2009); China vows to improve rights, Radio Free Asia (13 april 2009).

⁵⁰ China's new human rights plan emphasizes economic rights at expense of civil liberties, Amnesty International (14 april 2009); China vows to improve rights, Radio Free Asia (13 april 2009).

3.2 Toezicht

De politieke wil aan Chinese kant om voortgang te boeken op het gebied van mensenrechten is wisselend. Zo lijkt het alsof de Chinese overheid zich minder bereid toont om de dialoog over mensenrechten met de internationale gemeenschap aan te gaan. Ook een onafhankelijk onderzoek naar aanleiding van de onlusten medio 2009 in Xinjiang heeft niet plaatsgevonden.⁵¹

Verenigde Naties (VN)

Door de VN wordt de mensenrechtensituatie in China kritisch gevolgd. China werd tot nog toe bezocht door de Speciale Rapporteurs inzake Willekeurige Hechtenis (in 1997 en in 2004), inzake Recht op Onderwijs (2003) en inzake Foltering (2005). Bezoeken van Speciale Rapporteurs van de VN verlopen over het algemeen moeizaam. Over verzoeken van de VN aan China om Speciale Rapporteurs toe te laten op het gebied van Religieuze Vrijheid en op het gebied van Mensenrechten en Extreme Armoede wordt onderhandeld.

De Europese Unie (EU) en Nederland

De Europese Unie onderhoudt sinds 1995 een halfjaarlijkse dialoog met China over de mensenrechten. Deze dialoog vindt in principe tegelijkertijd plaats met mensenrechtenseminars, waaraan academische experts, NGO's en andere vertegenwoordigers uit de EU en China deelnemen. De mensenrechtendialoog tussen China en de EU heeft als voornaamste doel concrete verbeteringen in de mensenrechtensituatie in China te bevorderen. Aandachtspunten tijdens de dialoog zijn onder meer de doodstraf, administratieve detentie, foltering, respect voor culturele en religieuze rechten van etnische minderheden, vrijheid van religie, vrijheid van vergadering, vrijheid van meningsuiting en persvrijheid.⁵² Verder worden individuele zaken van politieke gevangenen opgebracht.

In mei 2009 vond in Praag de 27^e EU-China mensenrechtendialoog plaats. Tijdens die dialoog werden onder andere ontwikkelingen met betrekking tot de doodstraf, de bekrachtiging van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, het Chinese mensenrechten-actieplan, de revisie van de wet op Staatsgeheimen en het recht op gezondheid diepgaand besproken. Ook werden bij de dialoog de specifieke Europese zorgen overgebracht ten aanzien van de vrijheid

⁵¹ Zie ook paragraaf 3.5.2 (Xinjiang); China: Urumqi Justice! Independent investigation into 2009 unrest: petition, Amnesty International, AI Index ASA 17/070/2009 (11 december 2009).

⁵² Vergelijk ook Annual report on human rights 2008 – The People's Republic of China, UK Foreign and Commonwealth Office (26 maart 2009).

van meningsuiting, de positie van mensenrechtenverdedigers, de situatie in Tibet en ontwikkelingen in Xinjiang.⁵³

De 28e EU-China mensenrechtendialoog vond in Peking plaats op 20 november 2009. De dialoog werd voorafgegaan door een tweetal seminars getiteld 'Access to Justice' en 'Human Rights and the Global Economic Crisis'.⁵⁴

Naast de mensenrechtendialogen vindt jaarlijks een EU-China topontmoeting plaats waar economische, politieke en internationale onderwerpen worden besproken.⁵⁵

(Internationale) NGO's

Organisaties als *Amnesty International*, *Human Rights Watch*, *Human Rights in China* en *Reporters without Borders* volgen de mensenrechtensituatie in China kritisch. Deze organisaties hebben geen kantoren in China (Hongkong uitgezonderd), omdat onafhankelijke mensenrechtenorganisaties in China niet zijn toegestaan. De organisaties maken gebruik van een uitgebreid netwerk van informanten. Deze informanten kunnen niet openlijk hun werk doen en lopen het risico opgepakt te worden, wanneer bekend wordt dat zij actief zijn voor mensenrechtenorganisaties die in China verboden zijn.

Sinds 2000 zijn in China honderden zogenaamde *government-organised non-governmental organisations* (GONGO's) actief op terreinen waar in andere landen civil society- en lobbygroepen zich sterk voor zouden maken, zoals het milieu en vrouwenrechten. Deze groeperingen worden in China aangeduid als *social organisations* of *affiliated units*. Zij staan geregistreerd bij het *Ministry of Civil Affairs* en worden gesponsord door een overheidsinstantie.

Alle NGO's in China dienen zich te registreren bij de overheid. Afhankelijk van het bereik van een NGO (dorpsniveau, provinciaal, nationaal, internationaal) meldt een NGO zich bij de lokale, provinciale of centrale overheid. Er bestaan op het moment naar schatting 300.000 geregistreerde NGO's in China. Tot op heden functioneren veel organisaties die zich niet officieel als NGO kunnen registreren, in een juridisch (de facto illegaal) vacuüm, waardoor ze zeer kwetsbaar zijn.

Al geruime tijd wordt er gewacht op de nieuwe NGO-regeling van het Chinese ministerie van Burgerzaken die NGO's meer juridische houvast moet geven. Binnen de nieuwe regeling moeten NGO's zich naar verwachting nog steeds

⁵³ Zie ook de brief inzake verslag EU-China top mei 2009 van de minister van Buitenlandse Zaken van 14 juli 2009 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

⁵⁴ Brief van de minister van Buitenlandse Zaken van 12 maart 2010 inzake China aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

⁵⁵ Brief van de minister van Buitenlandse Zaken van 12 maart 2010 inzake China aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

houden aan het al bestaande systeem van *dual responsibility* (d.w.z. een NGO moet zich verplicht binden aan een *governing unit* of een *sponsoring unit* binnen de Chinese overheid). Deze overheidscounterpart is verantwoordelijk voor ‘controle en correctie’ van de desbetreffende NGO. Ook voor internationale NGO’s zal deze regeling strikt worden uitgevoerd.

Internationale NGO’s die nog geen overheidspartner in China hebben, moeten deze vinden, alvorens geregistreerd te kunnen worden. Met name voor NGO’s die kritiek hebben op overheidsbeleid, zal het moeilijk zijn de verplichte *counterpart* binnen de overheid te vinden.

3.3 Naleving en schendingen⁵⁶

Mensenrechten en de naleving daarvan zijn in het Chinees overheidsdenken ondergeschikt aan de hoofddoelstellingen van de Chinese regering: het bestendigen van de machtspositie van de CCP en in dat kader het handhaven van stabiliteit en territoriale integriteit.⁵⁷

Waar mensenrechten niet aan de centrale doelstellingen (lijken te) komen – of deze juist ondersteunen – is vooruitgang zichtbaar. Vooral op sociaal, economisch en cultureel terrein zijn Chinese burgers in staat zich individueler en vrijer op te stellen dan dertig jaar geleden (sinds de hervormingen ingesteld door Deng Xiaoping). Zo is China getransformeerd van planeconomie - waar de woonplaats (*hukou*), de werkplek en het sociale leven van burgers volkomen georganiseerd werden door de staat – naar een vrije(re) economie waar burgers deze keuzes grotendeels zelf kunnen maken.

Deze transformatie is niet pijnloos verlopen; het systeem van voedselverschaffing, (sociale) zorg en onderwijs maakte plaats voor een systeem met kapitalistische trekken. Hoewel ruim honderd miljoen burgers de armoede ontstegen, zijn de regionale verschillen enorm geworden. Arbeidsrechten, inclusief vakbondsrechten en recht op goed onderwijs en zorg blijven voor de arme bevolking in China een punt van zorg.

Op politiek en bestuurlijk terrein wordt verbetering van mensenrechten door de autoriteiten met meer argwaan bekeken. Een te snelle individualisering van rechten op deze terreinen wordt als bedreigend voor de collectieve stabiliteit en het behoud van het CCP-machtsmonopolie gezien. Vooruitgang tracht men te bewerkstelligen door het proefdraaien van vergaand gecontroleerde

⁵⁶ In deze en volgende paragrafen worden geregeld individuele gevallen genoemd. Deze dienen slechts ter illustratie en vormen geen uitputtende opsomming.

⁵⁷ Undermining democracy – 21st century authoritarians, Freedom House (juni 2009).

inspraakprocedures (zoals internet-discussies over wetsvoorstellen) of selectieve verbetering van democratie binnen de CCP.

Spontane maatschappelijke betrokkenheid en activiteiten van politieke of bestuurlijke aard blijven ongewenst. Burgers die zich hiermee bezighouden (vaak vanuit verontwaardiging over misstanden), lopen het risico bijvoorbeeld te worden beschuldigd van ondermijning van de stabiliteit of van de staat, onder de Chinese wet misdrijven waarop forse straffen staan. De Chinese autoriteiten willen met name voorkomen dat een kritische massabeweging ontstaat met een nationaal netwerk. Opstandjes en relletjes worden dan ook veelal als lokaal getypeerd. Wanneer sprake is van een (begin van) nationaal netwerk, wordt door de autoriteiten hard ingegrepen.

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

Algemeen

Op het gebied van vrijheid van meningsuiting is de situatie in China gedurende de verslagperiode nauwelijks verbeterd.⁵⁸

Volgens de Chinese grondwet worden vrijheid van meningsuiting en persvrijheid gewaarborgd. In de praktijk zijn persvrijheid en vrijheid van meningsuiting aan aanzienlijke beperkingen onderworpen.⁵⁹

In geheel China bleef bij alle soorten van media, inclusief het internet, een nauwgezette censuur gehandhaafd.⁶⁰ Dit hield een algehele ban in op verslaggeving met betrekking tot politiek gevoelige thema's, zoals Tibet, Taiwan, Xinjiang en de CCP, waar alleen het officiële nieuwsagentschap Xinhua over mocht rapporteren.⁶¹ Volgens *Reporters Without Borders* zouden eind 2009 30 journalisten en 68 'cyberdissidents' in gevangenschap verblijven.⁶²

⁵⁸ Freedom in the World 2009 – China, Freedom House (16 juli 2009). Op 12 januari 2010 lanceerde Freedom House het rapport Freedom in the World 2010. Het volledige overzicht en de individuele landenrapporten zijn begin zomer 2010 beschikbaar; China: 2009 marked by political hardening, Human Rights Watch (20 januari 2010).

⁵⁹ International report 2009 – China, Amnesty International, AI Index ASA 17/042/2009 (28 mei 2009); Sixty years of news media and censorship, Reporters Without Borders (1 oktober 2009); Freedom in the World 2009 – China, Freedom House (16 juli 2009).

⁶⁰ International report 2009 - China, Amnesty International, AI Index ASA 17/042/2009 (28 mei 2009); zie ook Sixty years of news media and censorship, Reporters Without Borders (1 oktober 2009).

⁶¹ Sixty years of news media and censorship, Reporters Without Borders (1 oktober 2009).

⁶² US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

Informatie die China (internationaal) in verlegenheid zou kunnen brengen, wordt door de Chinese autoriteiten aangemerkt als ‘staatsgeheim’.⁶³ Ook controleert de overheid de inhoud van verstuurd sms-berichten in het land. Er zou vooral gezocht worden naar personen die de berichtjes gebruiken voor frauduleuze financiële praktijken, voor pornografische doeleinden of voor politiek ondermijnende activiteiten.⁶⁴

Op de Index voor Persvrijheid 2009 van *Reporters Without Borders* neemt China de 168^e plaats in (van 175 landen).⁶⁵

Het staatspersbureau *Xinhua* speelt een grote rol bij de propaganda en censuur door de CCP. De autoriteiten laten niet toe dat de leidende rol van de CCP wordt aangetast of in gevaar wordt gebracht of dat kritiek wordt geleverd op regeringsleiders of officiële beleidsuitgangspunten van de partij.⁶⁶ Op door de autoriteiten als minder politiek gevoelig beschouwde onderwerpen, zoals bijvoorbeeld natuurrampen en lokale corruptie, is het in het algemeen mogelijk om zonder consequenties kritiek te uiten. Het is (vooraf) echter niet altijd duidelijk waar de grens ligt van wat als politiek gevoelig wordt beschouwd en derhalve niet geoorloofd is.⁶⁷

Chinese pers

Het Chinese Volksdagblad is al zestig jaar de spreekbuis van de CCP en daarmee het toonaangevende medium voor wat betreft de correcte partijlijn.⁶⁸

Het Volksdagblad is overigens niet de meest gelezen krant van het land. Sinds de vergaande commercialisering van de Chinese media is die rol weggelegd voor een

⁶³ Deze term is in de wet echter niet duidelijk gedefinieerd.

⁶⁴ Human Rights Watch (HRW) - World Report 2010 (events of 2009) (2009).

⁶⁵ Reporters Without Borders, Worldwide Press Freedom Index 2009 (20 oktober 2009).

⁶⁶ Censorship and attacks on journalists in run-up to 1 October anniversary, Reporters Without Borders (29 september 2009).

⁶⁷ Zie ook: China: Chinese editor sacked after criticising household registration system, Global Insight, Country Intelligence-Analysis (10 maart 2010); Editor is fired after criticizing Chinese registration system, The New York Times (9 maart 2010).

⁶⁸ Thans zijn voor wat betreft de media in China de belangrijkste autoriteiten in hiërarchische volgorde: het Politbureaulid Li Changchun, het Propaganda Department van het Centraal Comité van de CCP, het State Council Information Office, het ministerie van Cultuur, het ministerie van Onderwijs, de State Administration of Press and Publishing, de State Administration of Radio, Film and Television, en het ministerie van Industrie en Informatie. De belangrijkste uitvoerders op ministerieel niveau zijn het Persbureau Xinhua (ook: Nieuw China), de krant People's Daily en het tijdschrift Seek Truth from Facts. De uitvoerders op vice-ministerieel niveau zijn: CCTV, China Radio International, China News Radio, Guangming Daily, Economic Daily, China Daily en China News Service. Op burgemeestersniveau zijn er de lokale partijbladen.

veelheid aan populaire tabloids en lokale kranten, waarin vooral sport en economisch nieuws te vinden zijn.

De berichtgeving over politieke zaken en gevoelige onderwerpen in deze commerciële kranten wijkt echter nooit af van de lijn van het Volksdagblad. Dat zou kunnen leiden tot sluiting van de krant.

Half februari 2009 zijn er nieuwe voorschriften voor Chinese journalisten en voor journalisten uit Hongkong en Macau ingevoerd. In de westerse media werd de zorg uitgesproken dat de Chinese autoriteiten door middel van deze nieuwe maatregelen hun greep op de lokale media probeerden te versterken. De Foreign Correspondents Club China meldde eind februari 2009 een scherpere toepassing van bestaande regels. Zo werden Chinese assistenten van buitenlandse correspondenten opnieuw geïnformeerd dat zij geen journalistieke taken dienden te verrichten, geen informatie mochten verstrekken buiten hetgeen via de officiële kanalen van de Chinese overheid is bevestigd en alleen een zakelijke relatie met de buitenlandse werkgever dienden te onderhouden. Deze gedragscode bestond al enkele jaren, maar werd langere tijd niet streng nageleefd.

Eind februari 2009 begon de General Administration of Press and Publication of the People's Republic of China (GAPP) met het vervangen van Chinese perskaarten.⁶⁹ Het doel van het uitgeven van nieuwe perskaarten is professionalisering van de beroepscode voor journalisten. Het nieuwe document zal voorzien worden van hoogwaardige veiligheidskenmerken om controle van de registratie van geaccrediteerde journalisten te vereenvoudigen. De State Administration of Radio, Film and Television (SARFT) liet onlangs weten dat journalisten een training zullen krijgen in verslaggeving en kennis van de staat en maatschappij, voordat hun perskaart afgegeven zal gaan worden.

Vooraf het tijdstip van het invoeren van de nieuwe regelgeving voor de media en het opvoeren van de controle op de media waren opvallend. Dit leek te maken te hebben met het feit dat 2009 het jaar was van gevoelige herdenkingen. Tevens is het opmerkelijk dat journalisten uit Hongkong en Macau meer als buitenlandse verslaggevers worden behandeld. Dit zou te maken kunnen hebben met hun reputatie als kritische journalisten.

De media staan in China onder druk. Er hebben zich in de verslagperiode de nodige incidenten voorgedaan. Zo zijn er journalisten geweest die zwijggeld aannamen in ruil voor het niet publiceren van verhalen, waren er nepjournalisten die onder andere overheidsfunctionarissen probeerden te chanteren en trad de overheid strenger op in verband met verhalen die de Chinese Communistische

⁶⁹ Het gaat hierbij om een geleidelijk proces dat 1 tot 2 jaar zal duren. Het is niet bekend of deze procedure inmiddels is afgerond of nog loopt.

Partij (CCP) en het regime in negatief daglicht stelden. Zo stapte de redactie van het kritische tijdschrift Caijing op, nadat hoofdredactrice, mevrouw Hu Shuli, haar ontslag had aangeboden naar aanleiding van een vermeende maandenlange strijd met haar uitgever over redactionele vrijheden en het financiële beleid van het tijdschrift.

Desondanks bleek dat in de verslagperiode op sommige terreinen meer mogelijk was dan in voorgaande jaren. Uitgebreid werden in de Chinese pers de nodige sociale en juridische problemen aangekaart. Zo was er veel aandacht voor HIV/AIDS, arbeidsdiscriminatie, gedwongen woningsloop en machtsmisbruik van politie met inbegrip van mishandelingen.

Internationale pers

In de verslagperiode leken de autoriteiten zich onverdraagzamer op te stellen tegenover de in China actieve internationale pers. Zo werd de internationale pers gehinderd bij haar werkzaamheden rondom de vele gevoelige herdenkingsdagen die in 2009 plaatsvonden. Het Plein van de Hemelse Vrede was in tegenstelling tot 2008 op 4 juni 2009 wel toegankelijk voor toeristen, maar enkele buitenlandse journalisten, onder wie die van CNN, werden gehinderd in hun opnamen door (vermoedelijk) politieagenten in burger, die met paraplu's de camera's blokkeerden.⁷⁰

Internet

Steeds meer Chinezen hebben toegang tot het internet. Hoewel de autoriteiten internet geschikt achten voor het zakenleven en het onderwijs, trachten ze de toegang tot internetsites te controleren. Meestal gaat dit onder het mom van bescherming van de jeugd tegen pornografische, subversieve of gewelddadige informatie, terwijl het de autoriteiten in werkelijkheid vooral lijkt te gaan om het behoud van politieke stabiliteit en om het tegengaan van het verspreiden van kritische teksten.⁷¹

In de huidige Chinese samenleving zijn het belang, de macht en de invloed van de digitale media (internet, blogs, digitale fora, sms) groot.⁷² De traditionele media zijn minder belangrijk geworden. De verspreiding van nieuwsberichten verloopt in China met name via internet.

⁷⁰ Zie ook paragraaf 3.3.2 van dit algemeen ambtsbericht.

⁷¹ 10 Worst countries to be a blogger, Committee to protect journalists (30 april 2009).

⁷² Freedom on the net 2009 – China, Freedom House (1 april 2009).

De Chinese autoriteiten zijn zich bewust van het belang van de digitale media. Dit blijkt wel uit het feit dat tijdens de onlusten in juli 2009 in de provincie Xinjiang⁷³ het internet en de mobiele telefonie als eerste in zijn geheel werden stilgelegd.⁷⁴

De grote meerderheid van de meer dan 300 miljoen Chinese internetgebruikers is niet op het internationale internet actief, maar bevindt zich louter op het Chinese internet.⁷⁵ Zij merken daarom weinig van het platleggen van de veelal internationale websites.

In de verslagperiode gingen de Chinese autoriteiten door met een intensieve censuur op internet-media binnen het kader van een in januari 2009 gestart offensief tegen de verspreiding van ‘porno en vulgariteiten’ via het internet.⁷⁶ Als gevolg hiervan verwijderden een aantal grote internationale websites als Google en MSN, alsmede grote Chinese websites als Sina, Sohu en Tianya, afbeeldingen en teksten met een erotische inhoud. Personen die een website willen opzetten, moeten zich voortaan eerst met hun identiteitspapieren melden bij de toezichthouders voor het internet.⁷⁷ Reporters without Borders, een internationale organisatie die opkomt voor de belangen van journalisten, stelde echter dat de Chinese autoriteiten de politieke controle op internetgebruikers wil vergroten en vreest dat internetgebruikers geen kritiek meer durven te uiten op de autoriteiten, als ze eenmaal oog in oog hebben gestaan met de functionarissen die betrokken zijn bij de censuur op internet.⁷⁸ Ook probeerde de overheid zonder succes alle nieuwe computers verplicht te laten leveren met een speciaal software pakket (Green Dam Youth Escort Program), dat automatisch programma’s op computers kon afsluiten.⁷⁹

Na ontdekking van uiterst geavanceerde computeraanvallen door hackers vanuit China op Google e-mailaccounts van een aantal dissidente Chinese activisten (onder wie de advocaat Teng Biao) maakte het Amerikaanse internetbedrijf Google op 12 januari 2010 bekend te overwegen zijn website google.cn en zijn kantoren in China te sluiten.⁸⁰ Google, dat sinds januari 2006 in China actief is met

⁷³ Zie ook paragraaf 3.5.2 van dit algemeen ambtsbericht.

⁷⁴ China draait duimschroeven aan op internet, Financieele Dagblad (3 maart 2010).

⁷⁵ China Internet population hits 384 million, Reuters (15 januari 2010).

⁷⁶ China closes ‘porn’ sites, Radio Free Asia (1 april 2009).

⁷⁷ AFP/ANP (24 februari 2010).

⁷⁸ AFP/ANP (24 februari 2010).

⁷⁹ Verzet tegen Chinese censuur, Reformatorisch Dagblad (25 juni 2009); China backs down over controversial censorship software, guardian.co.uk (16 juni 2009).

⁸⁰ AFP/ANP/DPA/Reuters (13 januari 2010); Google to end censorship in China over cyber attacks, www.guardian.co.uk (13 januari 2010); China: Beijing faces Google tipping-point, Oxford Analytica (18 januari 2010); China: Google challenges censorship, Human Rights Watch (12 januari 2010).

zijn zoekmachine, gaf verder aan niet langer bereid te zijn censuur toe te passen op de resultaten van zijn zoekmachine. De Chinese autoriteiten ontkennen stellig aanhoudende geruchten over betrokkenheid bij deze aanvallen.⁸¹ Op 23 maart 2010 verplaatste Google zijn zoekmachine in China naar Hongkong.⁸² Het verkeer naar Google.cn wordt nu omgeleid naar Google.com.hk.⁸³ China begon al meteen de naar Hongkong omgeleide zoekopdrachten uit China te censureren. Berichten van sommige internetgebruikers die vanuit China van andere buitenlandse sites van Google gebruikmaken, zouden erop wijzen dat de Chinese censuur ook daar extra actief is, omdat regelmatig ongebruikelijk langzame of geweigerde verbindingen worden gemeld.⁸⁴

Een aantal blogs met inkomende berichten over politiek en mensenrechten in China werd gesloten en bleef ontoegankelijk op het Chinese vasteland, zoals www.bullog.cn dat onderdak bood aan een aantal kritische bloggers die schreven over politieke en mensenrechtenaangelegenheden alsmede over corruptie. Volgens officiële cijfers, gepubliceerd op 19 juni 2009, werden 4000 websites gesloten. Bovendien werd de toegang tot websites zoals Youtube, Flickr, Facebook, Twitter en het Chinese Fanfou, die het delen van bestanden en het opzetten en het onderhouden van een sociaal netwerk mogelijk maakten, geblokkeerd.

In de verslagperiode werden diverse journalisten en bloggers opgepakt, aangevallen, bedreigd en/of gevangengenomen. In de meeste gevallen werden betrokkenen kort vastgehouden en ondervraagd. Tegen enkelen van hen zijn gevangenisstraffen uitgesproken.⁸⁵

⁸¹ AFP/ANP/DPA (22 januari 2010); Losing Google would hit Chinese science hard, Reuters (24 februari 2010); China-United States: Chinese schools deny involvement in cyber-attacks, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (22 februari 2010).

⁸² Google challenges China to end censorship, Amnesty International (23 maart 2010).

⁸³ NRC Next (16 februari 2010); China: Microsoft issues weak statement, Human Rights Watch (27 januari 2010); Google shuts China site in dispute over censorship, The New York Times (22 maart 2010); China verscherpte censuur na Spelen, ANP (24 maart 2010); NRC Handelsblad (23 maart 2010).

⁸⁴ Chinese partijkrant hekelt Google als handlangers CIA, Volkskrant (25 maart 2010); Stance by China to limit Google is risk by Beijing, The New York Times (23 maart 2010).

⁸⁵ Zo kreeg Huang Qi, oprichter en redacteur van de website <http://www.64tianwang.com>, die hulp had geboden aan ouders die door de aardbeving in mei 2008 in de provincie Sichuan kinderen hadden verloren, en die artikelen had geplaatst op zijn website over constructiefouten bij door de aardbeving verwoeste scholen, op 22 november 2009 drie jaar gevangenisstraf opgelegd door de Wuhou District People's Court in de stad Chengdu in de zuidwestelijke provincie Sichuan. Hij was in juni 2008 gearresteerd na interviews aan buitenlandse media te hebben gegeven over het lot van de slachtoffers van de aardbeving in Sichuan. Hij werd beschuldigd van 'illegal possession of state secrets. (Three-year jail term for human rights website editor, Reporters Without Borders (23 november 2009); China must free activist who defended earthquake victims, Amnesty International (23 november 2009); China: Huang Qi jailed as prisoner of conscience, Amnesty International, AI Index ASA

Mensenrechtenactivisten

In de verslagperiode was er onverminderd sprake van een sterke controle van de Chinese overheid op mensenrechtenverdedigers.⁸⁶ Er zijn geen exacte gegevens bekend over hoeveel mensenrechtenactivisten sinds maart 2009 werden opgepakt en hoeveel activisten uiteindelijk werden veroordeeld en tot welke straffen en om welke reden(en).

Mensenrechtenactivisten die melding maken van mensenrechtenschendingen, die beleid ter discussie stellen dat door de autoriteiten als politiek gevoelig wordt aangemerkt, of die anderen voor hun standpunten trachten te winnen, lopen een ernstig risico op mishandeling.⁸⁷ Er zitten veel mensenrechtenactivisten gevangenisstraffen uit na politiek georiënteerde processen. Velen van hen hebben huisarrest, waarbij de politie intensief surveilleert en hun huizen bewaakt. Met name tijdens feestdagen of belangrijke politieke gebeurtenissen wordt een praktijk van politiecontrole, surveillance en willekeurige opsluiting toegepast tegen mensenrechtenactivisten en hun gezinsleden.⁸⁸

Dissidenten

Zolang als voormalig politiek dissident bekendstaande personen niet weer actief worden, hebben zij doorgaans weinig van de autoriteiten te vrezen. Actieve

⁸⁶ 17/067/2009 (1 december 2009). Activist, milieubeschermer en schrijver Tan Zuorem kreeg op 9 februari 2010 van een rechtbank in de stad Chengdu vijf jaar gevangenisstraf opgelegd, omdat hij zich na de aardbeving in mei 2008 in de provincie Sichuan, waarbij naar schatting 70.000 mensen omkwamen, kritisch opstelde tegen de autoriteiten. Omdat hij een onafhankelijk rapport wilde uitbrengen over het instorten van schoolgebouwen bij de aardbeving en over corruptiepraktijken bij de aanbesteding en de bouw van deze scholen. Hij zat al sinds april 2009 vast. (AFP/ANP/Reuters (9 februari 2010); China: Free Sichuan earthquake activists, Amnesty International (11 augustus 2009); China: Environment activist jailed after unfair trial, Amnesty International, AI Index ASA 17/008/2010 (10 februari 2010). Zo werd Zhao Lianhai, vader van een kind dat ziek werd als gevolg van verontreinigde melkpoeder in 2008, die zich inzette ter verkrijging van gerechtigheid voor andere getroffen gezinnen, op 13 november 2009 aangehouden op beschuldiging van provokatie van een incident. (Amnesty International, AI Index 17/064/2009 (17 november 2009); Chinese activists under threat after Obama visit (20 november 2009); China: Lawyers, activists denied access, Radio Free Asia (18 november 2009); China: 2009 marked by political hardening, Human Rights Watch (20 januari 2010).

⁸⁷ International report 2009 – China, Amnesty International, AI Index ASA 17/042/2009 (28 mei 2009).

⁸⁸ Zo werd aan de vooravond van het bezoek van de Amerikaanse president Barack Obama aan China op 16 november 2009 politie gestationeerd bij de woningen van mensenrechtenactivisten of indieners van verzoekschriften in Shanghai, Peking en elders in het land. Ook werden velen van hen onder huisarrest geplaatst of buiten de stad Peking ondergebracht. (Amnesty International, AI Index 17/064/2009 (17 november 2009); Observatory for the protection of human rights defenders annual report 2009 – China, International Federation for Human Rights (18 juni 2009).

dissidenten (en soms hun familieleden) worden door de overheid geïntimideerd. Voorafgaand aan belangrijke politieke gebeurtenissen, bezoeken van buitenlandse hoogwaardigheidsbekleders en Chinese nationale feestdagen worden bij de autoriteiten bekende dissidenten vaak opgepakt of krijgen zij huisarrest. Er zijn geen exacte gegevens bekend over hoeveel dissidenten sinds *maart 2009* zijn opgepakt en hoeveel uiteindelijk zijn veroordeeld en tot welke straffen en om welke reden(en).

Op 25 december 2009 werd de Chinese dissident Liu Xiaobo door het Intermediate Court van Peking tot een celstraf van elf jaar veroordeeld.⁸⁹ Hij stond terecht vanwege ‘ophitsing en het verspreiden van geruchten met als doel de staat omver te werpen en het socialistische systeem te laten instorten’.⁹⁰ Hij was in december 2008 opgepakt, nadat hij mede het initiatief had genomen voor een petitie, door duizenden medestanders ondertekend, waarin werd gepleit voor democratie en vrijheid van meningsuiting in China (Charter 08).⁹¹ De hoogleraar literatuur aan de Universiteit van Peking zat eerder een jaar in de gevangenis voor deelname aan de protesten op het Plein van de Hemelse Vrede in juni 1989. In de jaren negentig van de vorige eeuw bracht hij drie jaar door in een heropvoedingskamp, omdat hij door kritiek op de CCP te uiten geruchten en laster zou hebben verspreid en de openbare orde zou hebben verstoord.⁹² Hoger beroep tegen het vonnis werd op 11 februari 2010 door het Higher People’s Court van Peking afgewezen.⁹³

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Ook in deze verslagperiode was de vrijheid van vereniging en vergadering in China aan strikte beperkingen onderhevig.⁹⁴ De Chinese grondwet erkent de vrijheid van vereniging en vergadering, maar de vrijheden worden aan aanzienlijke beperkingen onderworpen. Politieke partijen die zich kritisch opstellen tegenover

⁸⁹ ANP/Reuters (25 december 2009); NRC Next (28 december 2009).

⁹⁰ Reuters (12 december 2009); China: Liu Xiaobo’s trial a travesty of justice, Human Rights Watch (21 december 2009); China: Liu Xiaobo’s release hinges on international action, Human Rights Watch (3 december 2009).

⁹¹ Met de arrestatie van Zhao Shiyong (alias Zhao Dagong) wiens huis in de Zuidchinese stad Shenzhen op 11 januari 2010 door de politie werd doorzocht, waarbij computers, boeken en aantekeningen in beslag werden genomen, zouden de autoriteiten volgens mensenrechtenactivisten doorgaan met het aanpakken van ondertekenaars van Charter 08. (Reuters (15 januari 2010).

⁹² ANP/DPA (11 december 2009).

⁹³ China: China rejects appeal by dissident Liu Xiaobo, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (11 februari 2010); AFP/ANP/Reuters (11 februari 2010); Chinese authorities urged to free Liu Xiaobo, Amnesty International, AI Index PRE01/046/2010 (11 februari 2010).

⁹⁴ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hongkong and Macau) (11 maart 2010).

de CCP zijn niet toegestaan. Ook het pleiten voor meer democratie wordt niet geduld.

Politieke partijen

De politieke macht in China is volledig in handen van de Chinese Communistische Partij (CCP).⁹⁵ In de *Chinese People's Political Consultative Conference* (CPPCC) zijn acht andere legale politieke partijen vertegenwoordigd, die ondergeschikt zijn aan de CCP.⁹⁶

Het is niet toegestaan om onafhankelijke partijen op te richten die zich kritisch tegenover de CCP opstellen. Onschuldig lijkende (massa)bewegingen, die een spreekbuis zouden kunnen worden voor ontevreden en daardoor een bedreiging kunnen vormen voor het gezag van de CCP, worden direct door de autoriteiten bestreden.⁹⁷ Iedere poging om in China een onafhankelijke politieke partij op te richten wordt door de autoriteiten in de kiem gesmoord.⁹⁸

China Democracy Party (CDP)

De CDP werd in 1998 opgericht door prominente dissidenten als Wang Youcai, Xu Wenli en Qin Yongmin, oorspronkelijk onder de naam *China Justice Party*. Doel was te komen tot directe verkiezingen en een meerpartijensysteem. Toen een aantal personen trachtte de CDP officieel als politieke partij te registreren, traden de autoriteiten op. De partij werd verboden. Talrijke aanhangers van de CDP werden naar werkkampen of gevangenissen gestuurd. De CDP is thans in Washington gevestigd. De campagne tegen activisten van de CDP duurt voort.⁹⁹ Leiders van de CDP die in China activiteiten ontplooiën, kunnen arrestatie en gerechtelijke vervolging verwachten. Dit geldt niet voor minder actieve of minder bekende aanhangers.

⁹⁵ China: Dealing with the CCP poses dilemmas for many, Oxford Analytica (25 augustus 2009).

⁹⁶ Dit zijn onder andere de China Association for Promoting Democracy, de China Democratic League en de China Democratic National Construction Association.

⁹⁷ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hongkong and Macau) (11 maart 2010).

⁹⁸ Zo werd Guo Quan, voormalig professor aan de Nanjing Normal University, op 16 oktober 2009 door de Intermediate People's Court in de stad Suqian tot tien jaar gevangenisstraf veroordeeld vanwege *subversion of state power*. In november 2008 was hij gearresteerd na artikelen en brieven gericht aan de Chinese leiders op het internet te hebben gepubliceerd. Hij had de New Democracy Party of China opgericht en was voorstander van een meerpartijensysteem in China. Ook vroeg hij aandacht voor de sociale problemen van ontslagen arbeiders en boeren die hun land waren kwijtgeraakt., Reuters (17 oktober 2009).

⁹⁹ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hongkong and Macau) (11 maart 2010).

Democratiseringsbeweging van 1989¹⁰⁰

Het ingrijpen van het leger op 4 juni 1989 tegen demonstrerende burgers op het Plein van de Hemelse Vrede (Tiananmenplein), waarbij honderden studenten om het leven kwamen, betekende een terugslag voor diegenen die destijds hoopten op grotere vrijheid van meningsuiting en meer democratie. Leidende personen ontvingen lange gevangenisstraffen. Het is niet bekend hoeveel 1989-demonstranten nog steeds in detentie verblijven.¹⁰¹

Op 27 februari 2009 publiceerden de ‘Tiananmen Mothers’¹⁰² een petitie aan het Chinese parlement, die was ondertekend door 127 mensen die vrienden en/of familie waren verloren tijdens de ongeregeldeheden. In de petitie werd een onderzoek geëist van de overheid naar het optreden van het leger, dat tanks tegen burgers inzette. Verder werd schadevergoeding en duidelijkheid over de identiteit van de slachtoffers geëist. Ook zouden de verantwoordelijke personen aan het bloedbad strafrechtelijk vervolgd dienen te worden.¹⁰³ Ook Amnesty International riep de Chinese autoriteiten op tot een onafhankelijk onderzoek.¹⁰⁴ Human Rights Watch riep op tot een onafhankelijk onderzoek, schadeloosstelling van slachtoffers en hun familie, strafrechtelijke vervolging van burgers en militairen die betrokken zouden zijn bij dodelijk geweld tegen ongewapende burgers in juni 1989, en op 27 februari 2009, en een algehele amnestie van hen die nog gevangen worden gehouden.¹⁰⁵

Hernieuwde activiteiten voor meer politieke vrijheid en elke verwijzing naar de gebeurtenissen van 1989 worden nog steeds niet geduld. In de Chinese media worden de gebeurtenissen van 1989 effectief doodgezwegen. Sommige activisten uit 1989 zijn weer gearresteerd, nadat ze opnieuw actief werden. Ex-activisten die

¹⁰⁰ Voor een beschrijving van de gebeurtenissen op 4 juni 1989 en de daarop volgende vervolging van studentenleiders en andere leidende personen, zie het algemeen ambtsbericht China van 29 november 1991; Former activists still hoping the truth will emerge, Spiegel onLine (6 maart 2009); China: Tiananmen’s unhealed wounds, Human Rights Watch (13 mei 2009).

¹⁰¹ (Vervroegde) vrijlating van de resterende nog gedetineerde personen lijkt niet aan de orde. Tijdens de laatste EU-China Mensenrechtendialoog in november 2008 in Peking gaf China te kennen dat de resterende personen binnen een termijn van 1 à 2 jaar zouden worden vrijgelaten. Volgens de mensenrechtenorganisatie Dui Hua zouden nog steeds een dertigtal personen worden gedetineerd wegens hun betrokkenheid bij de protesten in 1989.

¹⁰² De ‘Tiananmen Mothers’ worden geleid door de gepensioneerde professor Ding Zilin, van wie de zoon op 4 juni 1989 werd doodgeschoten. Hoewel zij en anderen in het verleden diverse petitie aan het parlement hebben gestuurd, ontvingen zij nooit een reactie.

¹⁰³ AFP/ANP/Reuters (27 februari 2009); China: Mothers of Chinese students killed at Tiananmen call for perpetrators to be punished, Global Insights, Country Intelligence – Analysis (27 februari 2009).

¹⁰⁴ China: Hold independent inquiry into 1989 Tiananmen square crackdown, Amnesty International (2 juni 2009).

¹⁰⁵ The Tiananmen Legacy – ongoing persecution and censorship, Human Rights Watch (mei 2009).

in 1989 een leidende rol hadden, worden nog steeds in de gaten gehouden en worden soms opgeroepen voor ondervraging of onder huisarrest gesteld.¹⁰⁶ Ook activisten in het buitenland zouden in de gaten worden gehouden.¹⁰⁷ Hoewel er in de internationale media veel aandacht was voor de twintigste herdenkingsdag (4 juni 2009) van het bloedige neerslaan van de studentenprotesten op het Plein van de Hemelse Vrede op 4 juni 1989, werd het onderwerp, net als in voorgaande jaren, in de Chineestalige pers doodgezwegen. Naast de radiostilte in de Chinese pers, werd enkele dagen voor de herdenkingsdag het Chinese internet streng gecensureerd en werden ruim 6000 websites geblokkeerd.^{108 109}

Wel werd er in 2009 in bedekte termen veel geblogged over de herdenking. Daarnaast werd voor het eerst in jaren de stilte rondom Tiananmen door de Engelstalige Chinese pers doorbroken met twee opmerkelijke opiniestukken in de *Global Times* over de gebeurtenissen in 1989. De autoriteiten grepen op de herdenkingsdag terug op repressie bij het in goede banen leiden van de toegestroomde internationale media. Zowel de internationale pers, de Foreign Correspondents Club of China, als het Committee to Protect Journalists maakten melding van incidenten, waarbij journalisten onder meer werden gehinderd bij het maken van filmopnamen op het Plein van de Hemelse Vrede. Hen werd de toegang tot het Plein ontzegd. Chinese persassistenten werden ondervraagd en gevolgd en foto- en videomateriaal werd vernietigd. De enige plek

¹⁰⁶ China: Harassment of activists escalates ahead of Tiananmen anniversary, Amnesty International (3 juni 2009); China continues crackdown on activists ahead of Tiananmen anniversary, Amnesty International (3 juni 2009).

¹⁰⁷ Zo werd Zhou Yongjun, een vroegere leider van de Beijing Students' Autonomouw Union, die in 1989 betrokken was bij de opstand op het Plein van de Hemelse Vrede in Peking, op 15 januari 2010 wegens fraude tot negen jaar gevangenisstraf veroordeeld. (NRC Next/Reuters (21 januari 2010). Zhou zat jaren in de gevangenis voor zijn rol bij de studentenopstand. Hij was een van de drie studenten die betrokken waren bij een van de meest bekende confrontaties met het regime. Het trio knielde voor de Grote Hal van het Volk, het parlamentsgebouw bij het Plein van de Hemelse Vrede, om een petitie met eisen aan te bieden aan de toenmalige premier Li Peng. Na jaren van detentie was Zhou in 1993 naar de VS gevlucht. Toen hij in 1998 naar China probeerde terug te keren, werd hij gearresteerd en moest hij gedurende drie jaar een werkprogramma voor heropvoeding ondergaan. In 2002 keerde hij terug naar de VS. Toen hij in september 2008 via Hongkong China wilde binnenkomen, werd hij opnieuw opgepakt. (AFP/Reuters (13 mei en 19 november 2009); NRC Handelsblad (14 mei 2009); Amnesty International, AI Index ASA 17058/2009 (16 oktober 2009).

¹⁰⁸ Chinese websites mark Tiananmen Square anniversary with veiled protest – sites close for 'Chinese Internet Maintenance Dag' in subtle attack on state censorship, guardian.co.uk (4 juni 2009).

¹⁰⁹ Onder deze internetpagina's bevonden zich onder andere vele populaire Chinese chat-sites, de Chineestalige BBC, Hotmail, Twitter en YouTube. (Blocking of Twitter, YouTube, Flickr and Blogger deprives Chinese of Web 2.0, Reporters Without Borders (2 juni 2009).

in China waar de slachtoffers werden herdacht, was in Hongkong, waar mensen bij kaarslicht een wake hielden.¹¹⁰

Het Plein was op 4 juni 2009 wel toegankelijk voor toeristen.¹¹¹ Onder hen waren veel bezoekers van buiten Peking. Er waren geen tekenen van protest. Wel werd er streng gecontroleerd, niet alleen de inhoud van tassen, maar zelfs van broekzakken van mensen. Ook waren er identiteitscontroles. Zo mocht een Amerikaanse toeriste die haar paspoort niet bij zich had, het Plein niet op.¹¹²

Demonstraties

De CCP heeft de bevolking herhaaldelijk gewaarschuwd om sociale onrechtvaardigheid niet door middel van demonstraties op te lossen, maar hun problemen binnen het politieke systeem voor te leggen aan de partij en de regering.

Demonstraties en rellen, door de Chinese autoriteiten aangeduid als *mass incidents*, kwamen de afgelopen jaren evenwel steeds vaker voor in China.

Demonstraties vinden in veel gevallen plaats als gevolg van frustratie over zaken als groeiende werkloosheid als gevolg van sluiting van bedrijven, het niet uitbetalen van achterstallige lonen/salarissen, corruptie, gedwongen verhuizingen,¹¹³ milieuverontreiniging en onteigening van onroerend goedrechten.

¹¹⁰ ANP (4 juni 2009).

¹¹¹ AFP/ANP/Reuters (4 juni 2009).

¹¹² Plein van Hemelse Vrede open voor publiek, Nederlands Dagblad (4 juni 2009); Op 'Tiananmen' staan vooral veel stillen, NRC Handelsblad (4 juni 2009); China marks Tiananmen anniversary with deafening silence, Global Insight, Country Intelligence – Analysis, (4 juni 2009).

¹¹³ Gedwongen verhuizingen komen in China veel voor. Zo moeten meer dan 300.000 personen die in de buurt van de Three Gorges dam (Drieklovendam) wonen, van de autoriteiten verhuizen om het 'milieu te beschermen en risico's te vermijden'. Eerder zijn al ongeveer 1,27 miljoen personen in de provincies Chongqing en Hubei gedwongen te verhuizen vanwege de bouw van de dam met waterkrachtcentrale bij de Blauwe Rivier in Centraal-China. Nog eens 4 miljoen mensen zijn aangemoedigd om uiterlijk in 2020 uit het gebied vertrokken te zijn. De autoriteiten zijn bezorgd dat dorpsgemeenschappen in de omgeving het enorme waterreservoir zullen bevuilden. Daarnaast willen zij het risico verminderen dat bij een mogelijke overstroming te veel mensen gevaar lopen. De zogenaamde dam-migranten worden financieel gecompenseerd, maar veel van hen hebben nooit geld gezien, omdat een groot deel van het geld in de zakken van corrupte ambtenaren zou zijn beland. De dam ligt in de provincie Hubei, maar het bijbehorende reservoir ligt vooral in de naastgelegen provincie Chongqing. Het bouwproject begon in 1994. De dam is 2300 meter breed en 185 meter hoog en is daarmee de grootste ter wereld. Onlangs besloten de autoriteiten dat de 3D-kaskraker Avatar vanaf 22 januari 2010 in de meeste Chinese bioscopen niet meer vertoond mag worden, omdat daarin een fictief volk gedwongen moet verhuizen vanwege een natuurramp. (ANP/Reuters (21 en 25 januari 2010); China's forced evictions cause instability, Reuters (29 maart 2010).

Grote groepen voelen zich machteloos door het gebrek aan inspraak en het ontbreken van een onafhankelijke rechtsgang. Honderden miljoenen boeren en migrantenarbeiders menen dat hun rechten worden opgeofferd om de groeiende rijkdom van een in hun ogen corrupte minderheid te bekostigen.¹¹⁴

Dit heeft echter niet kunnen voorkomen dat toch regelmatig demonstraties plaatsvinden om aandacht te vragen voor sociale misstanden.

Werknemersbelangen

De Chinese vakbond is van oudsher een instrument van de CCP. Onafhankelijke vakbonden zijn in China niet toegestaan.

Sinds de invoering van de vakbondswet in 2004 voert de nationale overkoepelende vakbondorganisatie *All China Federation of Trade Unions* (ACFTU) systematisch campagne om in het Chinese bedrijfsleven vakbondsorganisaties op te richten. Inmiddels hebben vrijwel alle bedrijven een filiaal van de ACFTU in huis.

Na de eerste campagnes gericht op buitenlandse bedrijven vanaf 2006 is thans 60% van de buitenlandse bedrijven voorzien van een vakbond. Veel van deze bedrijven zijn afkomstig uit Hongkong en Taiwan.

Volgens de Chinese wet is staken niet toegestaan. Werkonderbrekingen en stakingen worden door de autoriteiten aangeduid als ‘illegale demonstraties’, waartegen wordt opgetreden.¹¹⁵

3.3.3 Vrijheid van godsdienst en overtuiging

In de Chinese grondwet staat vrijheid van godsdienst en de vrijheid om niet te geloven omschreven. Leden van de CCP worden ontmoedigd een geloof aan te hangen. Religieuze instellingen worden in China streng gecontroleerd, zijn verplicht zich te registreren en worden aan strikte regels gebonden.¹¹⁶ De *State Religious Affairs Administration (SRAA)*, een staatsorgaan, is verantwoordelijk voor het algehele toezicht en beoordeelt de legitimiteit van religieuze activiteiten. De SRAA kondigde onlangs nieuwe financiële boekhoudkundige regels af voor religieuze groepen en instellingen. Zo moeten alle religieuze groepen en instellingen accountants inhuren voor hun financiële activiteiten, en vanaf 2011

¹¹⁴ China: Beijing can contain protests and dissent, Oxford Analytica (14 april 2009).

¹¹⁵ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hongkong and Macau) (11 maart 2010).

¹¹⁶ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (includes Tibet) (26 oktober 2009).

jaarrapporten indienen.¹¹⁷ Voor iedere officieel erkende religie bestaat een overkoepelend toezichthoudend orgaan (*Patriotic Religious Association – PRA*).¹¹⁸ De overheid handhaaft strikte controles op alle religieuze activiteiten en op de gang van zaken in tempels, kloosters en moskeeën in de *Tibet Autonomous Region (TAR)* en in de *Xinjiang Uyghur Autonomous Region (XUAR)*.¹¹⁹

China kent geen staatsreligie. Er zijn vijf officieel erkende religies in China: katholicisme,¹²⁰ protestantisme, boeddhisme, islam en taoïsme. Met naar schatting ruim 100 miljoen Chinezen is het boeddhisme de grootste religie in China.

Volgens de *Taoist Association* zijn er meer dan 25.000 taoïstische monniken en nonnen en meer dan 1500 taoïstische tempels in China. Het taoïsme ondervindt voor zover bekend weinig beperkingen van de kant van de overheid. Wel proberen de autoriteiten de financiën van taoïstische tempels te controleren en te reglementeren.¹²¹ Traditionele volksreligies, gelieerd aan de taoïstische of boeddhistische levensbeschouwing, worden door honderden miljoenen burgers gepraktiseerd en in wisselende mate getolereerd door de Chinese autoriteiten.¹²² Er hebben zich met betrekking tot de positie van taoïsten in China en in de houding van de Chinese autoriteiten in relatie tot deze groepering in de verslagperiode geen significante ontwikkelingen voorgedaan.

Ook telt China meer dan 20 miljoen moslims, waarvan de helft Hui-moslim is. De Hui wonen met name in de Ningxia Hui Autonome Regio, maar ook elders in het land bevinden zich groepen Hui. In Xinjiang wonen Oeigoerse moslims. Daarnaast wonen in China nog een achttal kleinere groepen moslims (Kazachen, Oezbeken, Tadjiken, Dongxiang, Kyrgiziërs, Baoan, Tatar en Salar-moslims). Chinese moslims kunnen op pelgrimstocht naar Mekka, maar moeten hiervoor toestemming krijgen van de Islamitische Associatie van China.¹²³

¹¹⁷ 2010 HIS Global Insight Inc. (19 maart 2010); China: China toughens financial controls on religious groups, Global Insight, Country Intelligence-Analysis (19 maart 2010).

¹¹⁸ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (includes Tibet) (26 oktober 2009).

¹¹⁹ Zie ook de paragrafen 3.5.1 en 3.5.2.

¹²⁰ De katholieken in China bevinden zich vooral op het platteland in de provincies Shandong, Hebei, en in de zuidelijke kustprovincies Zhejiang, Fujian en Guangdong, op die plaatsen waar eind 19^e eeuw en begin 20^e eeuw missionarissen de meeste vrijheid vonden.

¹²¹ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (includes Tibet) (26 oktober 2009).

¹²² Ibidem.

¹²³ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (includes Tibet) (26 oktober 2009).

Ongeveer vijf miljoen Chinezen behoren tot de door de Chinese autoriteiten erkende katholieke kerk, die het gezag van de paus in het Vaticaan niet aanvaardt. Daarnaast zijn er naar schatting twaalf miljoen aanhangers van de door de Chinese autoriteiten niet-erkende Rooms-Katholieke Kerk, die zich houdt aan de richtlijnen van het Vaticaan. Voorts zijn ongeveer 20 miljoen Chinezen protestant en gaan er daarnaast minstens 30 miljoen naar niet-geregistreerde, onofficiële protestantse kerken.¹²⁴ Deze cijfers zijn indicaties en verschillen van bron tot bron.¹²⁵

De door de Chinese overheid erkende christelijke kerken zijn de *Chinese Catholic Patriotic Association*¹²⁶ en de protestantse *Three-Self Patriotic Movement/Chinese Christian Council*.¹²⁷ Katholieken en protestanten¹²⁸ die onafhankelijk van deze twee staatskerken hun geloof wensen te belijden, overtreden de wet. Volgens een regeling van 6 mei 1991 dienen alle plaatsen waar religieuze activiteiten plaatsvinden, te worden geregistreerd. Ingevolge het bepaalde in artikel 36 van de grondwet dienen religieuze groeperingen zich te onthouden van activiteiten die de openbare orde verstoren, de gezondheid van burgers in gevaar brengen of inbreuk maken op het onderwijssysteem van China.

Ten opzichte van religieuze activiteiten van officieel geregistreerde kerken is er sprake van tolerantie. Godsdienstles is op Chinese scholen taboe. Religieus onderwijs op een zondagsschool wordt soms oogluikend getolereerd, maar is officieel niet toegestaan. De laatste jaren is groei te constateren in het aantal gelovigen, vooral bij christelijke kerken en onder hoger opgeleiden.¹²⁹

3.3.3.1 Niet-geregistreerde kerken

Sinds 1982 bestaat een verbod op niet-geregistreerde kerken. De mogelijkheid tot godsdienstbeoefening van niet-geregistreerde kerken is afhankelijk van de opstelling van de lokale autoriteiten en varieert per regio (in de provincies Jiangsu en Hunan bijvoorbeeld zijn de autoriteiten toleranter). Sommige kerkgemeenschappen kunnen openlijk in kerken bijeenkomen, andere kerkgemeenschappen veranderen continu van ontmoetingsplaats om ontdekking te

¹²⁴ Zie ook paragraaf 3.3.3.1.

¹²⁵ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (includes Tibet) (26 oktober 2009).

¹²⁶ Zie ook paragraaf 3.3.3.1 van dit algemeen ambtsbericht.

¹²⁷ Bij deze Drie-Zelfkerk, die het principe hanteert dat de aangesloten kerken zelfregulerend, zelfvoorzienend en zelfpropagerend (zonder buitenlandse inmenging) functioneren, zouden inmiddels volgens schattingen ruim 50.000 geregistreerde protestantse kerkgemeenschappen aangesloten zijn.

¹²⁸ Met de term ‘jidujiao’ worden in China protestanten aangeduid.

¹²⁹ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (including Tibet) (26 oktober 2009).

voorkomen.¹³⁰ Hoewel er meer ruimte lijkt te ontstaan in de Chinese samenleving voor religie, geldt dit niet voor niet-geregistreerde religies, met inbegrip van huiskerken.¹³¹

De verschillende protestantse huiskerken in China organiseren zich onder andere via de niet door de autoriteiten erkende Chinese House Church Alliance (CHCA). Volgens berichten zou het voor huiskerken die zich alsnog willen aansluiten bij de officiële kerken, moeilijk zijn zich te registreren.

De situatie van personen die zijn aangesloten bij niet-geregistreerde kerken blijft zorgelijk.¹³² Met name vanuit de provincies Henan, Shandong, Xinjiang, Hebei, Sichuan en Zhejiang worden geregeld incidenten gemeld.¹³³ Leden van niet-geregistreerde kerkgenootschappen worden regelmatig veroordeeld tot straffen in een Re-education Through Labour (RTL) kamp. Met name leiders van deze kerken lopen een verhoogd risico op intimidatie en bestraffing.¹³⁴ Zo werd de bisschop van de niet-geregistreerde of ondergrondse katholieke kerk in de stad Zhengding in de provincie Hebei in het noorden van China, Giulio Jia Zhiguo, op 30 maart 2009 gearresteerd. Veiligheidspersoneel zou de bisschop van zijn huis naar een onbekende locatie hebben overgebracht. Volgens het Vaticaan is het de dertiende keer sedert 2004 dat de bisschop werd aangehouden.¹³⁵ Verder lijken lokale autoriteiten in toenemende mate verhuurders van locaties waar activiteiten van ondergrondse huiskerken plaatsvinden, onder druk te zetten deze niet langer beschikbaar te stellen.

In augustus 2009 gaf de Amerikaanse NGO China Aid Association aan dat de Chinese autoriteiten een geheime richtlijn zouden hebben opgesteld, waarin zou zijn besloten om in de aanloop naar de vieringen rondom de zestigste stichtingsdag van de Volksrepubliek China tenminste zes huiskerken te ontmantelen. Of deze ontmanteling daadwerkelijk heeft plaatsgevonden, is niet bekend. Volgens berichten zouden in ieder geval de huiskerk-activisten Chen Tianshi, Hua Huiqi en

¹³⁰ Huiskerken zouden gedoogd worden, mits ze zich aan een aantal ongeschreven regels houden: niet te groot worden (zodra het aantal gelovigen in een huiskerk boven de honderd komt, is het beter op te splitsen), geen buitenlanders in de huiskerk. Een nederige houding tegenover de autoriteiten voorkomt soms problemen, Peking houdt huiskerk in de gaten, Trouw (3 maart 2010).

¹³¹ Peking houdt huiskerk in de gaten, Trouw (3 maart 2010).

¹³² USCIRF Annual Report 2009 – countries of particular concern: People's Republic of China, United States Commission on International Religious Freedom (1 mei 2009).

¹³³ USCIRF Annual Report 2009 – countries of particular concern: People's Republic of China, United States Commission on International Religious Freedom (1 mei 2009).

¹³⁴ Federal Court, Cause Shufeng Wang and the Minister of Citizenship and Immigration, Toronto, Ontario (11 juni 2009).

¹³⁵ AFP/ANP/Reuters (2 april 2009); China: Vatican says China's arrest of Catholic bishop poses obstacles to dialogue, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (3 april 2009); AFP (11 april 2009).

Zhang Mingxuan gedwongen zijn geweest Peking in deze periode (oktober 2009) te verlaten. Op 3 november 2009 werd bekend dat wetenschapper en huiskerk-activist Fan Yafeng werd ontslagen door zijn werkgever, de Chinese Academy of Social Sciences (CASS). In augustus 2009 werd in de stad Linfen in de noordelijke provincie Shanxi de Fushan kerk door een menigte van enkele honderden mensen verwoest.¹³⁶ Diverse aanwezige aanhangers van deze niet-officiële huiskerk raakten bij deze aanval gewond.¹³⁷

Relatie met het Vaticaan

Nadat Mao Zedong in 1949 de banden met het Vaticaan verbrak, heeft China in 1957 de facto een parallelle structuur opgezet in de vorm van de Chinese Catholic Patriotic Association (CCPA). Deze organisatie behoudt zich onder andere het recht voor bisschoppen te benoemen en controles uit te voeren op de inhoud van preken. De Chinese overheid tracht hen daarmee af te schermen van buitenlandse invloeden en aantasting van de macht van de CCP te voorkomen.

De Chinese staatsbemoeyenis vormt nog steeds het grootste obstakel in het normaliseren van de betrekkingen met het Vaticaan, die de CCPA niet erkent. Wel zouden recente benoemingen van Chinese bisschoppen met instemming van het Vaticaan zijn geschied. Begin november 2009 ontkende het Vaticaan dat de ondergrondse bisschop Francis An Shuxin, die in het verleden geruime tijd werd gedetineerd, zich recent zou hebben aangesloten bij de CCPA, zoals eind oktober 2009 in de Chinese media werd bericht.

Bekend is dat zo nu en dan ontmoetingen plaatsvinden tussen vertegenwoordigers van China en het Vaticaan. Zo zou begin juli 2009 Monseigneur Pietro Parolin, ondersecretaris voor Relaties met Staten, China in het geheim hebben bezocht. Verder zou de Chinese ambassadeur in Rome eind 2009 met de paus hebben gesproken. Nadere informatie werd echter niet bekendgemaakt. De Chinese autoriteiten treden hard op tegen katholieken die geen staatsbemoeyenis wensen van de Chinese overheid. Regelmatig worden geestelijken van ondergrondse katholieke kerken opgepakt of worden zij onder huisarrest geplaatst.

In de internationale media werd onlangs gepubliceerd dat het Vaticaan een nieuwe onderhandelaar zou hebben aangewezen. Ook wordt er gespeculeerd over nieuwe gespreksronden tussen Peking en het Vaticaan.

Illegale sektes

In 1996 begon de Chinese overheid met het verbieden van groepen die zij aanduidde als *evil cults*. De leden van dergelijke groepen worden sindsdien

¹³⁶ China: Christians 'watched' after attack, Radio Free Asia (18 september 2009).

¹³⁷ China: Christians 'watched' after attack, Radio Free Asia (18 september 2009).

vervolgd op basis van artikel 300 van de strafwet. Op grond van dit artikel kunnen sekteleiden tot zeven jaar gevangenisstraf krijgen wegens het verstoren van de publieke orde of het uitdelen van publicaties. Sekteleiders lopen het risico op minimaal zeven jaar gevangenisstraf. Dit geldt ook voor personen die zich bezighouden met het werven van nieuwe leden.¹³⁸

Van de volgende religieuze bewegingen is bekend dat zij tot illegale sektes zijn verklaard: de *Guan Yin* (ook bekend als *Guanyin Famin – the Way of the Goddess of Mercy*), *the Shouters*, *Eastern Lightning*, *Society of Disciples (Mentu Hui)*, *Full Scope Church*, *Spirit Sect*, *New Testament Church*, *Three Grades of Servants (San Ba Pu Ren)*, *Association of Disciples*, *Lord God Sect*, *Established King Church*, *Unification Church*, *the Family of Love* en de *South China Church*.¹³⁹

Ook zogeheten *Qigong*-bewegingen¹⁴⁰, zoals de *Falun Gong*¹⁴¹, *Zhong Gong*, *Guo Gong* en de *Xian Gong*-groep, worden door de Chinese autoriteiten aangemerkt als *evil cult*.

3.3.4 Falun Gong¹⁴²

De *Falun Gong* is sinds 1999 een verboden groepering en wordt door de Chinese autoriteiten aangemerkt als *evil cult*.¹⁴³ Het beoefenen van *Falun Gong* of het bezit van *Falun Gong*-boeken is al voldoende reden voor detentie.¹⁴⁴ *Falun Gong*-

¹³⁸ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (including Tibet) (26 oktober 2009).

¹³⁹ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (including Tibet) (26 oktober 2009).

¹⁴⁰ Qigong betekent letterlijk een ademhalingsmethode.

¹⁴¹ Zie ook paragraaf 3.3.4 van dit algemeen ambtsbericht.

¹⁴² *Falun Gong* heeft tot doel de geest te cultiveren door te leven volgens bepaalde principes en door het dagelijks uitvoeren van lichamelijke oefeningen en meditatie. Leidende principes zijn waarachtigheid, mededogen en verdraagzaamheid. De doctrine die centraal staat in *Falun Gong* is de *Falun Dafa* (de grote wet van het wetwiel). Deze leer is voor het eerst aan het grote publiek geopenbaard in Changchun (provincie Jilin) in 1992 door de grondlegger van *Falun Gong*, Li Hongzhi. Tussen 1992 en 1999 heeft hij zijn leer door middel van lezingen en massale bijeenkomsten verspreid in China; zie ook Refugee Documentation Centre (Ireland) – Legal Aid Board, ‘China: Information required on Falun Gong membership, etc.’ (14 juli 2009).

¹⁴³ *Falun Gong* heeft geen centrale administratie, ledenlijst of andere elementen die *Falun Gong* tot een echte ‘organisatie’ maken. *Falun Gong* kent slechts één Meester/Leraar, namelijk Li Hongzhi. Onderricht in *Falun Gong* mag uitsluitend gebeuren met gebruikmaking van zijn originele geschriften en video- en geluidsopnamen. Het feit dat miljoenen volgelingen allen blindelings één leider volgden, vormde het eerste formele argument voor de autoriteiten om *Falun Gong* als ‘sekte’ te brandmerken, met kwalificaties als ‘illegaal’ en ‘kwaadaardig’.

¹⁴⁴ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (including Tibet) (26 oktober 2009).

aanhangers lopen het gevaar te worden opgepakt, zodra het algemeen bekend is dat ze *Falun Gong*-aanhanger zijn.^{145 146}

Er bestaat veel onduidelijkheid over de omvang en exacte aard van de vervolging van *Falun Gong*-beoefenaars in China.¹⁴⁷ Gegevens over hoeveel personen in China in administratieve detentie of in heropvoedingskampen (re-education through labour - RTL) zitten, zijn staatsgeheim. Op de officiële informatiewebsite van *Falun Gong* (FalunInfo.net) wordt melding gemaakt van 3000 gedocumenteerde gevallen van *Falun Gong*-beoefenaars, die de afgelopen tien jaar in detentie zouden zijn overleden. Het aantal dodelijke slachtoffers wordt veel hoger geschat, op enkele tienduizenden. Bij hen zouden bovendien zonder voorafgaande toestemming organen zijn verwijderd ten behoeve van vermogende donorpatiënten uit binnen- en buitenland. Tevens zouden er tienduizenden gevallen van marteling zijn gerapporteerd. Het aantal *Falun Gong*-beoefenaars dat thans gedetineerd is, ligt volgens de website rond de drie miljoen.

De tiende verjaardag van het in de ban doen door de autoriteiten van *Falun Gong* verliep in China voor zover bekend zonder incident.¹⁴⁸ In de media werd hieraan nauwelijks aandacht besteed. Van tevoren waren diverse websites gesloten door de autoriteiten.¹⁴⁹

¹⁴⁵ De populariteit van de *Falun Gong*-beweging, die sinds de ban volgens officiële cijfers 2 miljoen aanhangers heeft, bleek toen er een ongekend massale (ca. 10.000 deelnemers) vreedzame demonstratie plaatsvond rond het Zhongnanhai-complex, zetel van het hoogste Chinese leiderschap, op 25 april 1999, naar aanleiding van de arrestatie van enkele tientallen *Falun Gong*-beoefenaars in Tianjin. Deze gebeurtenis wordt algemeen gezien als de directe aanleiding voor de vervolging van *Falun Gong* door de autoriteiten, met name door het daartoe ingestelde *610 Office*; Falun Gong fights on 10 years after Chinese ban, Reuters (23 april 2009); Répression du Falungong: Péking assure avoir agi légalement, AFP (23 april 2009); Le mouvement spirituel Falungong subit toujours la répression, AFP (23 april 2009).

¹⁴⁶ Zo wordt sinds 8 juni 2009 het bejaarde echtpaar Yan Dongfei en Qiao Yongfang, dat *Falun Gong* beoefende, in Detentiecentrum no. 1 in de stad Hohhot in Binnen-Mongolië vastgehouden op verdenking van 'using a heretical organization to undermine implementation of the law'. Andere *Falun Gong*-beoefenaars die om dezelfde reden werden veroordeeld, kregen gevangenisstraffen van acht jaar of langer. (Amnesty International, AI Index ASA 17/057/2009 (9 oktober 2009)); Document – China: Medical concern/fear of torture or other ill-treatment: Ouyang Wen (f), aged 48, Falun Gong practitioner, Amnesty International, AI Index ASA 17/008/2009 (2 maart 2009).

¹⁴⁷ China still presses crusade against Falun Gong, The New York Times (28 april 2009).

¹⁴⁸ China: Sensitive Falun Gong Anniversary passes without incident in China, Global Insight – Country Intelligence-Analysis (27 april 2009).

¹⁴⁹ China: China says Falun Gong ban is effective amid crackdown anniversary, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (22 juli 2009).

3.3.5 Bewegingsvrijheid en Hukou-systeem

Huishoudregistratieboekje (Hukou)

Ieder gezin heeft een *hukou*, ofwel een huishoudregistratieboekje, waarin alle mutaties zoals verhuizing, geboorte, huwelijk en overlijden worden geregistreerd.

Sinds 2000 is China bezig met het digitaliseren van de *hukou*-registratie. Momenteel worden de meeste aanpassingen in de *hukou*-registratie in de computer ingevoerd. De enige instantie die wijzigingen mag aanbrengen in de *hukou* is het *Public Security Bureau* (PSB), verantwoordelijk voor de bevolkingsregistratie in China. Wijzigingen kunnen digitaal of met de hand (onder andere door doorhalen) worden ingevoerd in de *hukou*-administratie, welke periodiek wordt opgeschoond.

Volgens de Chinese regelgeving is de betrokken persoon dan wel het familiehoofd (de hoofdbewoner in het *hukou*-boekje) verantwoordelijk voor het tijdig melden van wijzigingen in de *hukou*-registratie. Voor zover bekend controleert het *Public Security Bureau* niet of personen daadwerkelijk op een bepaald adres woonachtig zijn. Het is in China niet verplicht om woonachtig te zijn op het adres van de *hukou*-registratie.

Of er richtlijnen voor het schonen van de *hukou*-administratie bestaan, is niet bekend. Alle persoonsgegevens in de *hukou*-registratie blijven traceerbaar, ook als een persoon naar het buitenland is vertrokken.

Zolang een persoon zijn correcte naam, geboortedatum en laatst bekende adres opgeeft, moet men in de *hukou*-registratie terug te vinden zijn. De ervaring leert dat de *Public Security Bureau*'s de registraties van de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw nog in hun bezit hebben. De *hukou*-registratieboeken worden op basis van inschrijving en wijziging bewaard. Dit maakt de zoektocht moeilijker, aangezien de datum van overlijden, geboorte of verhuizing exact bekend moet zijn.

De *hukou*-registratie wordt per regio bijgehouden. Er bestaat in China geen centraal archief van alle registraties. In principe werken alle PSB's op dezelfde manier, maar het kan niet worden uitgesloten dat in sommige afgelegen rurale regio's een andere werkwijze wordt gehanteerd.

Indien een persoon voor een periode langer dan een jaar naar het buitenland vertrekt, dient betrokkene dan wel de hoofdbewoner zich bij de lokale *hukou*-administratie te melden om deze wijziging in de *hukou*-registratie door te voeren. Bij terugkeer kan hun *hukou* per direct actief worden gemaakt, waardoor er weer toegang is tot basisvoorzieningen in de plaats van herkomst in China. De PSB's, die voor zover bekend niet op locatie controleren, kunnen een verklaring afgeven van de *hukou*-situatie van iemand op het moment dat hij het land heeft verlaten en

zijn *hukou* is geannuleerd. Personen die vermist worden of verdwenen zijn, kunnen na twee jaar door de rechtbank als overleden worden aangemerkt en hun *hukou* kan dan worden opgeheven. De *hukou*-registratie van personen die overleden zijn verklaard en nog in leven blijken te zijn, kan per direct actief gemaakt worden.

Voor zover bekend hebben zich in de verslagperiode geen nieuwe ontwikkelingen voorgedaan voor wat betreft het activeren van de *hukou*-registratie bij terugkeer uit het buitenland. Er is geen officiële informatie bekend over de mogelijkheid tot het activeren – indien nodig – van de *hukou*-registratie bij terugkeer naar China na illegaal vertrek naar het buitenland.

De *hukou* wordt tevens gebruikt om migratie van het platteland naar de stad te reguleren. Onder het huishoudregistratiesysteem zijn alle families in China verdeeld in plattelands- en stedelijke huishoudens. Migranten afkomstig van het platteland hebben in de stad waar zij werkzaam en woonachtig zijn geen toegang tot sociale voorzieningen. Dit geldt ook voor mensen met een stedelijke registratie uit een andere regio die hun *hukou* niet over hebben kunnen zetten. Grootschalige migratie van plattelanders naar stedelijke gebieden heeft geleid tot een sociale onderklasse in veel steden, welke grotendeels verstoken blijft van sociale voorzieningen.

Op het verlies van *hukou*-registratieboekjes of identiteitskaarten staat geen straf of boete.¹⁵⁰ Men zal nieuwe documenten moeten aanvragen en daarvoor wel moeten betalen.

Temporary Resident Certificates

Sinds 1985 bestaan er *Temporary Resident Certificates*, waarmee personen met *hukou*'s die geregistreerd zijn op het platteland, en die meer dan drie maanden in de stad verblijven (in principe voor arbeid) zich toch tijdelijk legaal kunnen registreren. Deze personen krijgen een identiteitskaart, die gebruikt kan worden voor identificatie, zoals bijvoorbeeld bij het zoeken naar werk, bij het regelen van accommodatie in de stad of bij het opzetten van een onderneming. Met deze kaart is het niet mogelijk om een stads-*hukou* te verkrijgen. De identiteitskaart is in Beijing vanaf begin december 2009 voorzien van een microchip met persoonlijke informatie. Deze kaart wordt *floating population residency permit* genoemd. Voor deze groep mensen blijft vertoon van de *hukou*, in dit geval geregistreerd op het

¹⁵⁰ De volgende wetteksten maken geen melding van boetes of straf bij het verlies van het *hukou*-registratieboekje en/of identiteitskaart: de *hukou*-wet van de Volksrepubliek China, de wet op het aanvragen van een *hukou*-registratieboekje van de Volksrepubliek China en de wet op de identiteitskaart van de Volksrepubliek China.

platteland, noodzakelijk voor procedures zoals registratie van huwelijk en geboorte.

Bekend is dat migrantenarbeiders in de provincie Guangdong legaal kunnen werken zonder werkvergunning. Het *Department of Labour and Social Security* meldt dat: *'Migrant workers and their employers sign labor contracts, so the working relations are established in between. The employers have to go to the local social and security bureau and apply for an employment service manual for their migrant workers, instead of a work permit.'*

Sinds kort brengt de stad Shanghai speciaal daartoe geselecteerde migrantenarbeiders afkomstig uit andere provincies, die een wezenlijke bijdrage hebben geleverd aan de ontwikkeling van de stad, in aanmerking voor 'permanent residence'. Na eerder in aanmerking te zijn gebracht voor 'temporary residence', waarin zij deelnemen aan het sociale verzekeringsstelsel van de stad, kunnen zij na een periode van zeven jaar opteren voor een 'permanent status' in de stad Shanghai.¹⁵¹

Identiteitskaart¹⁵²

Twee uitzonderingen daargelaten¹⁵³ is elke Chinese burger die woonachtig is in China verplicht binnen drie maanden na zijn zestiende verjaardag op vertoon van een hukou een identiteitskaart aan te vragen. Het is niet wettelijk bepaald dat men de identiteitskaart altijd bij zich dient te dragen, maar de wet stelt wel dat een politieagent uit hoofde van zijn functie iedereen altijd op straat om zijn identiteitskaart mag vragen.¹⁵⁴ Het is wettelijk niet toegestaan om in plaats van een identiteitskaart het hukou-boekje te gebruiken als legitimatiebewijs. Echter, het hukou-boekje is wel het brondocument waar de identiteitskaart op wordt afgegeven.

De wet stipuleert dat bij aanvraag van een identiteitskaart of een paspoort, de aanvrager verplicht is zijn hukou-registratieboekje over te leggen. In geval van verlies van het hukou-registratieboekje moet de houder van de hukou (de persoon aan wie de hukou oorspronkelijk werd uitgereikt) het verlies bij het politiebureau waar de hukou geregistreerd is, aangeven. Na drie maanden kan de houder van de hukou een duplicaat ophalen. Het is ook mogelijk om hiervoor iemand anders te

¹⁵¹ Migrants may get permanent residency, China Daily (9 januari 2010).

¹⁵² Voor verdere details zie ook paragraaf 3.3.5, onder identiteitskaart, van het algemeen ambtsbericht van april 2008.

¹⁵³ Burgers in actieve dienst van het People's Liberation Army (PLA) of de People's Armed Police (PAP) hebben een speciale identiteitskaart. Minderjarigen die veroordeeld zijn tot dienstverlening, gevangenisstraf of heropvoedingskamp, kunnen de identiteitskaart na vrijlating aanvragen.

¹⁵⁴ The Law of the People's Republic of China on the Identity Card of Residents (juni 2003).

machtigen. Pas in bezit van een nieuw *hukou*-registratieboekje kan men een identiteitsbewijs krijgen.

Aanvragen reis- en identiteitsdocumenten

Nationale identiteitskaarten (*Residence Cards*) zijn bestemd voor persoonsidentificatie binnen China. De kaart bevat naam, geslacht, nationaliteit, geboortedatum, permanent adres, identiteitsnummer, foto en geldigheidsdatum. De geldigheidsduur van de kaart is vijf jaar voor kinderen jonger dan zestien jaar (vrijwillig), tien jaar voor jongeren tussen zestien en 25 jaar, 20 jaar voor volwassenen tussen 26 en 45 jaar, en permanent vanaf de leeftijd van 46 jaar. Tijdens de procedure voor de aanvraag van de identiteitskaarten moeten een aanvraagformulier met twee pasfoto's en de originele *hukou* worden overgelegd. Bij verhuizing binnen de stad wordt geen nieuwe identiteitskaart afgegeven. Bij verhuizing naar een andere stad wel. De oude kaart moet dan worden geretourneerd aan het *Public Security Bureau* (PSB), die ook de vorige *hukou*-registratie moet annuleren.

Verlies van de identiteitskaart moet aan het PSB worden gerapporteerd. Een nieuwe kaart wordt binnen drie maanden afgegeven. Vervanging van een verlopen identiteitskaart duurt zestig dagen.

Paspoort

In China bestaan diplomatieke, dienst- en gewone paspoorten. Om naar het buitenland te kunnen reizen, moeten Chinezen een paspoort aanvragen. Er is geen toestemming van de werkeenheden meer nodig om een paspoort te kunnen krijgen.¹⁵⁵

Paspoorten gelden als reisdocument en geldige persoonsidentificatie buiten China.

China kent naast diplomatieke en dienstpaspooten twee soorten gewone paspoorten:

1. Ordinary passports for private affairs

Deze worden afgegeven door het *Entry and Exit* kantoor van het lokale PSB, waar de *hukou* is geregistreerd. Paspoorten voor kinderen jonger dan zestien jaar zijn vijf jaar geldig, en voor volwassenen tien jaar. Ze worden afgegeven ten behoeve van vertrek naar het buitenland voor vestiging, familiebezoek, arbeid, toerisme, zakenreis of andere niet-officiële dienststreizen.

Bij de aanvraag moet een geldige identiteitskaart, de *hukou* en pasfoto's worden overgelegd. Daarnaast moeten de volgende documenten ter onderbouwing van de noodzaak voor het hebben van een paspoort worden overgelegd:

¹⁵⁵

Voor verdere details zie paragraaf 3.3.5 van het algemeen ambtsbericht China van juni 2005.

- *'for leaving the country to reside permanently in a foreign country: the certification of consent of the applicant's relative(s) or friend(s) in the country where the applicant is to reside;*
- *for leaving the country to visit relative(s) or friend(s): the certificate of written invitation sent by the applicant's relative(s) or friend(s);*
- *for leaving the country to inherit properties: the certification of the legitimate right of the applicant's inheritance;*
- *for leaving the country to study abroad: the certification of admittance by the educational institution and also the necessary financial affidavit;*
- *for leaving the country to obtain employment: the certification of engagement or employment by the host/hiring organization or employer;*
- *for leaving the country to make a tour: the certification indicating that the applicant has the foreign exchange needed for the tour.'*

Paspoorten worden afgegeven binnen vijftien dagen. In afgelegen gebieden kan deze termijn worden verlengd tot dertig dagen.

2. Ordinary passports for public affairs

Deze worden in beginsel afgegeven aan medewerkers van alle nationale, regionale, provinciale of lokale overheidskantoren en aan werknemers van staatsbedrijven en overheidsinstanties, voor werkgerelateerde reizen. Hieronder vallen ook sporters en studenten die studiegerelateerde reizen maken. Deze paspoorten moeten binnen een maand na terugkeer in China worden teruggegeven aan de autoriteiten (*Ministry of Public Security*), op straffe van een afgifteverbod van een nieuw paspoort voor één tot drie jaar. Deze straf kan worden uitgebreid tot meereizende collega's.

Reismogelijkheden binnen China

Chinezen (waaronder Tibetanen en Oeigoeren) dienen zich – net als buitenlanders – bij reizen binnenslands in iedere stad waar wordt verbleven, te melden bij de autoriteiten.

Bij tijdelijk verblijf van drie dagen tot drie maanden is registratie bij aankomst nodig, welke bij vertrek weer geannuleerd moet worden.

Bij tijdelijk verblijf van minder dan drie dagen is geen registratie nodig.

Duurt het verblijf langer dan drie maanden, dan dient in principe verlenging van de registratie te worden aangevraagd of dient de hukou-registratie te worden overgeschreven, en kan een *Temporary Residence Permit* worden aangevraagd. In principe dient een persoon die de plaats waar zijn of haar hukou is geregistreerd definitief verlaat, bij het *Public Security Bureau* (PSB) een *migration certificate* aan te vragen, waarmee zijn of haar naam in het register kan worden geannuleerd. Deze persoon dient zich binnen drie dagen na aankomst in een andere stad (voor

het platteland tien dagen) te melden bij het PSB voor registratie op vertoon van dit certificaat.

Reizen naar het buitenland

Er is thans over eventuele beperkingen voor Tibetanen en Oeigoeren op veel gebruikte reisroutes (bijvoorbeeld via Hongkong) om China te verlaten, niets bekend.

Er zijn voor zover bekend geen extra controles voor personen die tot de minderheden (zoals Tibetanen of Oeigoeren) behoren, als zij binnen China reizen of als zij China willen verlaten. Bij uitreis uit Chinees grondgebied geldt paspoortcontrole en registratie van de uitreis voor alle Chinezen, niet alleen voor personen die tot de minderheden behoren. Indien de Chinese autoriteiten willen beletten dat een persoon het land verlaat, zal worden overgegaan tot het weigeren van verstrekking van een paspoort, of zal het paspoort worden ingenomen. Als men eenmaal een paspoort heeft gekregen, is uitreizen geen probleem.

Voor alle landen ter wereld heeft een Chinees staatsburger een inreisvisum nodig. Hoewel het uitreisvisum sinds januari 2002 is afgeschaft, wordt de uitreis van een Chinees burger door de medewerkers van de *Entry & Exit Unit* van het ministerie van Openbare Veiligheid of lokaal aanwezige militairen geregistreerd. Officieel kunnen Chinese toeristen slechts op vakantie naar landen waarmee China een *Approved Destination Status* (ADS)-overeenkomst heeft afgesloten.¹⁵⁶

Chinese onderdanen in het buitenland/reis- en identiteitspapieren

Voor zover bekend kunnen Chinese onderdanen met een vaste verblijfplaats in het buitenland of die voor een kort verblijf in het buitenland verblijven, via de aldaar gevestigde Chinese diplomatieke en consulaire vertegenwoordigingen, een nieuw paspoort, een *laissez-passer* of een *travel permit* krijgen, na verificatie van hun identiteit.

Voor het verkrijgen van een nieuw paspoort of een *laissez-passer* dienen de volgende documenten te worden overgelegd:

- *'Chinese passport or certificates of the applicant's Chinese nationality, in both original and copy;*
- *Valid certificate of residence issued by the foreign government or other identity certificate of the applicant's lawful status;*

¹⁵⁶

In mei 2004 is een ADS-overeenkomst tussen China en de EU tot stand gekomen, die per 1 september 2004 in werking trad. Andere landen waarmee China een ADS-overeenkomst heeft gesloten, zijn: Thailand, Singapore, Maleisië, Filippijnen, Australië (alleen voor Peking, Shanghai en Guangzhou), Nieuw-Zeeland (alleen Peking, Shanghai en Guangzhou), Zuid-Korea, Japan (alleen Peking, Shanghai en Guangzhou), Vietnam, Cambodja, Myanmar, Brunei, Nepal, Indonesië, Malta, Turkije en Egypte.

- *Completed application form + 2 x 2 photo 's;*
- *Other relevant supplementary documents required by the consular officers;*
- *In case of loss: a detailed written report of the loss of his passport and other materials as required by the authority.'*

De basisvoorwaarde voor afgifte van een *laissez-passer* is de vaststelling van de Chinese nationaliteit. Na vaststelling daarvan krijgt men in principe het nooddocument.

Van Chinese onderdanen die een nieuw paspoort willen aanvragen en bijvoorbeeld door verlies geen bestaand paspoort kunnen overleggen, wordt verwacht dat zij een advertentie plaatsen in een lokale Chineestalige krant in Nederland om het document weer in bezit te krijgen. Vervolgens kan deze persoon met een kopie van het oude paspoort een nieuw paspoort aanvragen. Indien er geen kopie van het oude paspoort beschikbaar is, zal een kopie/origineel van de Chinese identiteitskaart moeten worden overgelegd als bewijs van zijn/haar identiteit. Indien dit niet beschikbaar is, moet de gehele *hukou*-registratie (naam ouders, naam *hukou*-hoofdbewoner, adres, geboortedatum) worden genoteerd op een aanvraagformulier van de Chinese vertegenwoordiging.

De Chinese ambassade zal in alle gevallen waar geen paspoort als bewijs van identiteit is overgelegd, de gegevens in China natrekken. Deze procedure duurt minimaal drie maanden. Na bevestiging van de identiteit door de lokale autoriteiten in China kan de ambassade een *laissez-passer* afgeven.

Voor zover bekend worden er geen nieuwe identiteitskaarten afgegeven in het buitenland.

Chinese onderdanen die na illegaal verblijf in het buitenland naar China terugkeren, mogen zes maanden lang geen nieuw paspoort aanvragen.¹⁵⁷ Een illegale uitreis (zonder registratie van de uitreis) en lang verblijf in het buitenland kan bij terugkeer in China worden bestraft met een geldboete. Indien bij de grens wordt vastgesteld dat er nog een straf openstaat, kan de betrokken persoon worden vastgezet. Het gaat dan om de openstaande straf, en niet om het illegale vertrek.

Bij terugkeer naar China na een verblijf in het buitenland, dienen desgevraagd bewijsstukken van het verblijf in het buitenland te worden overgelegd, zoals bijvoorbeeld stempels in het paspoort of het nooddocument.

¹⁵⁷

Artikelen 11, 13 en 14 van de Chinese Paspoortwet.

3.3.6 Wet op de gezinsplanning

Op demografisch gebied kampt China met een aantal grote uitdagingen: de zeer grote bevolking, de scheve getalsverhouding tussen mannen en vrouwen¹⁵⁸ en de vergrijzing van de bevolking. De Chinese autoriteiten trachten het hoofd te bieden aan de problematiek die hiermee gepaard gaat.

Het geboortebelief is vastgelegd in regelgeving op provinciaal niveau. Hierin wordt een concrete beschrijving gegeven van het aantal kinderen dat per gezin is geoorloofd. In principe mag een Chinees echtpaar één kind krijgen. In veel gevallen kan daarop echter een uitzondering worden gemaakt door de Chinese autoriteiten. Indien de eerstgeborene gehandicapt is, en dus later niet voor de ouderdagsvoorziening van de ouders kan zorgen, hebben ouders over het algemeen recht op een tweede kind. Dit wordt bepaald door het *Population and Family Planning Committee* van de provincie of de autonome regio en kan per regio verschillen.

Stellen die meer kinderen krijgen dan is toegestaan, moeten bij elk niet toegestaan kind een boete betalen, de zogenaamde *social compensation fee*. Deze boete wordt eenmalig opgelegd. Of deze boete ook in termijnen kan worden betaald, is niet bekend. Volgens artikel 41 van de *Population and Family Planning Law of the People's Republic of China* kunnen personen die de *social compensation fee* niet (kunnen) betalen, in principe voor de rechtbank worden gedaagd door de *National Population and Family Planning Commission*. Naar verluidt wordt de hoogte van de boete per gezinssituatie bekeken. Dit geldt met name op het platteland. In het geval dat een gezin de boete niet kan betalen, wordt deze meestal naar beneden bijgesteld. De voormalige directeur van de *State Family Planning Commission*, Zhang Weiqing, liet in juni 2009 in de *China Daily* weten dat rijke en bekende mensen een grote schaduw over het (één-kind) beleid werpen, omdat zij het zich kunnen permitteren om de *social compensation fee* te betalen voor een tweede kind, en daarmee voor sociale ongelijkheid en zelfs sociale instabiliteit kunnen zorgen. De *National Population and Family Planning Commission* beraadt zich thans op verdere maatregelen gericht op deze groep mensen.¹⁵⁹

De hoogte van de *social compensation fee* wordt door de lokale en regionale overheden die belast zijn met de gezinsplanning, bepaald. Deze hoogte kan dan ook per provincie en per regio verschillen.

¹⁵⁸ Chinese liefde is niet zo makkelijk; op het platteland zijn te weinig vrouwen, in de stad is er een mantekort, NRC.Next (13 januari 2010); China faces growing sex imbalance, BBC News (11 januari 2010).

¹⁵⁹ Rich flout family planning, *China Daily* (15 juni 2009).

Regels voor huwelijksregistratie

De huwelijkswet schrijft voor dat een man pas mag trouwen als hij 22 jaar of ouder is, voor een vrouw ligt de grens bij 20 jaar. Om te kunnen trouwen, moeten stellen de identiteitskaart en de *hukou* (familiehuishoudregistratieboekje) en een verklaring van ongehuwd zijn overleggen.

3.3.7 Rechtsgang

De rechtsgang in China voldoet niet aan de daarvoor internationaal geldende standaarden. De controle van de Chinese Communistische Partij (CCP) over het rechtssysteem blijft onveranderd groot: rechters kunnen worden ontslagen en het OM staat onder controle van de CCP. Het rechtssysteem in China is een middel voor de CCP om macht uit te oefenen en het recht is ondergeschikt aan de politiek.

Van een onafhankelijke rechtspraak is dan ook geen sprake. Veel wetten zijn vaag geformuleerd en verdachten hebben slechts beperkt toegang tot een advocaat. Veel rechters zijn nauwelijks opgeleid om hun beroep uit te oefenen. Bovendien zitten verdachten vaak lang vast, voordat hen iets ten laste wordt gelegd of de zaak voor het gerecht komt. Ook worden mensen zonder vorm van rechtspraak gevangen gezet in zogenoemde heropvoedingskampen. Mishandeling en foltering van gevangenen komt op grote schaal voor, ondanks een wettelijk verbod terzake.¹⁶⁰

In het Chinese rechtssysteem ligt grote nadruk op bekentenissen alvorens men tot een veroordeling overgaat. Hierdoor kunnen personen lange tijd worden vastgehouden, voordat men in staat van beschuldiging wordt gesteld en tot officiële hechtenis wordt overgegaan. In deze periode heeft men geen toegang tot een advocaat of contact met familie. Het ministerie van Justitie, waaronder het formele gevangenisstelsel valt, probeert al enige tijd de controle over detentiecentra van de politie over te nemen.¹⁶¹

Kritische advocaten

In de verslagperiode verhevigde de Chinese regering haar offensief tegen kritische advocaten.¹⁶² Zo werd op 29 juli 2009 Xu Zhiyong gearresteerd op beschuldiging van belastingontduiking.¹⁶³ Als advocaat nam hij politiek gevoelige zaken aan. Hij

¹⁶⁰ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hongkong and Macau) (11 maart 2010).

¹⁶¹ Reuters (13 oktober 2009).

¹⁶² De Volkskrant (11 augustus 2009); International report 2009 – China, Amnesty International, AI Index ASA 17/042/2009 (28 mei 2009); China: Human rights lawyers disbarred, Amnesty International (15 juli 2009); China: 2009 marked by political hardening, Human Rights Watch (20 januari 2010).

¹⁶³ Pioneering human rights lawyer Xu Zhiyong faces trial in China, guardian.co.uk (18 augustus 2009); China: Prominent human rights lawyer arrested in China, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (31 juli 2009).

verdedigde onder andere ouders van kinderen die in 2008 werden getroffen door het babymelkschandaal, waarbij door falende overheidskwaliteitscontroles zes kinderen stierven en 300.000 kinderen ziek werden.¹⁶⁴ In juridische kringen werd de arrestatie beschouwd als een ernstige tegenslag voor het streven naar een beter rechtssysteem in China.¹⁶⁵ Op 23 augustus 2009 werd hij, samen met zijn medewerker Zhuang Lu, vrijgelaten.¹⁶⁶

De zaak Xu komt in een reeks van vooral jonge kritische advocaten die door de overheid zijn aangepakt en geïntimideerd. Advocaat Gao Zhisheng die veel dissidenten heeft verdedigd, werd sinds februari 2009 vermist, maar zou volgens recente berichtgeving in leven zijn.¹⁶⁷ Zijn vrouw Geng He en zijn kinderen zijn inmiddels naar de VS uitgeweken en hebben daar asiel aangevraagd.¹⁶⁸ De blinde advocaat Chen Guangcheng werd mishandeld en opgesloten, nadat hij bestuurlijk misbruik van het programma voor geboortecontrole aan de kaak had gesteld. Advocaat Wang Yonghang werd op 10 augustus 2009 in staat van bewaring gesteld vanwege *'using superstitious sects to undermine implementation of laws or administrative regulations'* en op 27 november 2009 tot zeven jaar gevangenisstraf veroordeeld.¹⁶⁹

Het in 2003 door progressieve advocaten opgerichte Open Grondwet Initiatief (*Open Constitution Initiative - OCI (Gongmeng* in het Chinees), een soort

¹⁶⁴ In totaal werden 21 medewerkers van de bij het schandaal betrokken Sanly Group veroordeeld door een rechtbank in de noord-Chinese stad Shijiazhuang voor hun betrokkenheid. Twee van hen zijn inmiddels terechtgesteld; de algemene bedrijfsleider kreeg levenslange gevangenisstraf. (Reuters (24 november 2009); China arrests four in new tainted milk scandal, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (4 februari 2010). In maart 2010 zijn nog drie hooggeplaatste medewerkers van Panda Dairy dat bij het schandaal betrokken was, veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van drie tot vijf jaar, en tot US \$ 53.400 elk. (China: Chinese court sentences three over 2008 tainted melamine scandal, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (4 maart 2010).

¹⁶⁵ Blow to rights campaign as China detains activist, The New York Times (10 augustus 2009); Arrest in China rattles backers of legal rights, The New York Times (10 augustus 2009).

¹⁶⁶ AFP/Reuters (23 augustus 2009); De Morgen (25 augustus 2009); China: Advocates freed, restrictions on civil society remain, Human Rights Watch (24 augustus 2009); China: Into the wilderness, Radio Free Asia (19 oktober 2009).

¹⁶⁷ China fails to dispel mystery about missing dissident, The New York Times (16 maart 2010); Well-known missing Chinese rights lawyer alive, Reuters (28 maart 2010); Chinese activist surfaces after a year in custody, The New York Times (28 maart 2010); Missing Chinese dissident Gao Zhisheng 'alive', BBC News (28 maart 2010).

¹⁶⁸ Document – China: Further information: Sighting of missing Chinese lawyer: Gao Zhisheng. Amnesty International, AI Index ASA 17/052/2009 (15 september 2009).

¹⁶⁹ Amnesty International, AI Index ASA 17/050/2009 (28 augustus 2009); China: Lawyer jailed for defending human rights, Amnesty International, AI Index ASA 17/068/2009 (4 december 2009).

wetswinkel, werd op 17 juli 2009 door de overheid gesloten.¹⁷⁰ De instelling zou onjuist geregistreerd zijn en geen belasting hebben betaald over de US\$ 208.000, die de Amerikaanse Yale Universiteit had betaald voor de uitvoering van gezamenlijke onderzoeksprojecten.¹⁷¹ OCI had kritische rapporten uitgebracht over het beleid van de overheid. Andere organisaties die gedurende de verslagperiode door de belastingdienst werden lastiggevallen, zijn *Aizhixing/Love Knowledge Action* (HIV/AIDS/sekswerkers/LGBT) en *Tianze/Unirule* (economische mensenrechten). Bij de organisatie *Yirenping* (anti-discriminatie) werd eind juli 2009 een inval gedaan vanwege de verspreiding van ‘verdachte publicaties’. Volgens *Yirenping* zou het hierbij echter gaan om boekjes aan zieke werknemers en patiënten, waarin hun wordt uitgelegd welke rechten zij volgens de Chinese wet hebben.

Om hun werkzaamheden te kunnen verrichten en hun cliënten te kunnen vertegenwoordigen, dienen advocaten in China zich aan te sluiten bij de lokale vestigingen van de *Lawyers Association* (LA). Deze organisatie verzorgt onder andere in nauw overleg met de lokale *Public Security Bureaus* (PSB) de procedures rondom de verlenging van licenties van advocaten en inspecties van advocatenkantoren. Het bestuur van deze lokale LA vestigingen wordt echter aangewezen door de autoriteiten. Dit zouden vaak functionarissen zijn, geen advocaten, die zich meer zouden inzetten voor de autoriteiten in plaats van die van de advocaten die zij zeggen te vertegenwoordigen.¹⁷² Advocaten moeten in China elk jaar een nieuwe aanvraag indienen. In 2009 zijn al meer dan twintig advocaten hun licentie kwijtgeraakt, doordat die niet werd verlengd.¹⁷³ Daarnaast werd van zeker drie advocatenkantoren de vergunning ingetrokken. Een aantal advocaten zou nog in onderhandeling met de autoriteiten zijn over verlenging van hun licentie.¹⁷⁴

Volgens de Chinese minister van Justitie moeten advocaten ‘gehoorzaam’ zijn aan de CCP en in hun werk een ‘*harmonieuze samenleving*’ bevorderen. De autoriteiten zouden ook voornemens zijn om bij advocatenfirma’s functionarissen te benoemen, die de advocaten gaan ‘begeleiden in hun werk’ en de ‘discipline’ moeten vergroten. Dergelijke controlesystemen, met partijsecretarissen, die

¹⁷⁰ Reuters (17 juli 2009); AFP (18 juli 2009); China: Cease attacks on rights lawyers, Human Rights Watch (17 juli 2009).

¹⁷¹ De Volkskrant (11 augustus 2009).

¹⁷² China: Leading civil rights lawyers face threats to licenses, Human Rights Watch (26 mei 2009); China: Focus on legal rights urged, Radio Free Asia (26 oktober 2009).

¹⁷³ Van de in totaal ongeveer 160.000 advocaten in China zijn er niet meer dan rond 1000 advocaten actief in het kader van het algemeen belang.

¹⁷⁴ De Volkskrant (11 augustus 2009). Volgens het artikel Pioneering human rights lawyer Xu Zhiyong faces trial in China van guardian.co.uk van 18 augustus 2009 verloren zelfs meer dan vijftig advocaten hun licentie.

professionals op de vingers kijken, zijn wijdverbreid in China, zoals bijvoorbeeld in de mediasector.

Petitierecht

In China is het indienen van verzoekschriften bij het centrale gezag in Peking al eeuwenlang een manier voor de bevolking om te proberen verondersteld onrecht ongedaan te maken en conflicten met lokale bestuurders op te lossen. De afgelopen jaren is het aantal mensen dat uit vaak afgelegen provincies naar de hoofdstad Peking kwam in de hoop bij de centrale regering hun recht te halen, sterk gestegen. Lokale functionarissen en rechtbanken negeren vaak de klachten van de bevolking.

Officieel moet de overheid alle klachten in ontvangst nemen en binnen zestig dagen met een oordeel komen. Het komt echter vaak voor dat mensen die komen klagen worden opgepakt, mishandeld en vervolgens hardhandig worden gedwongen naar hun plek van herkomst terug te gaan, voordat zij hun klacht hebben kunnen overbrengen of terwijl zij op antwoord wachten.¹⁷⁵

Eind 2009 werd bekend dat het Staand Comité van de CCP in de rijke kuststad Shenzhen heeft ingestemd met een verscherping van bestaande regelgeving ten aanzien van het aanbieden van petitie's.¹⁷⁶ De nieuwe Shenzhen regelgeving die op 3 november 2009 in werking is getreden, is deels een specificering van de nationale richtlijnen en deels een aanvulling met specifieke gedragingen die onder punt 6 van de nationale richtlijnen kunnen worden gerekend, zoals het roepen van leuzen, het dragen van spandoeken, het uitdelen van folders en zelf-verminking. De nieuwe regelgeving maakt het mogelijk om petitionarissen in Shenzhen, die zich niet conformeren aan deze nieuwe regels met

¹⁷⁵ Seeking justice, Chinese land in secret jails, The New York Times (9 maart 2009); A rare Chinese look at secret detentions, The New York Times (27 november 2009); Reuters (26 januari 2010).

¹⁷⁶ Nationale richtlijnen verbieden een zestal gedragingen rondom het aanbieden van petitie's, zoals:

1. *Illegally assemble at the surroundings of offices of state organs and public sites, besiege or assault state organs, intercept service vehicles, or block or break off the traffic;*
2. *Carry dangerous articles or controlled devices;*
3. *Insult, strike or threaten any functionary of state organs, or illegally restrict the personal freedom of others;*
4. *Idly stay or make trouble at a reception site for complaint letters and visits, or discard any incompetent person at the said reception site;*
5. *Agitate, collude, intimidate or lure by property, or manipulate others to file complaints by letter or visit behind the scene, or file complaints by letter or visit for the purpose of accumulating wealth; or*
6. *Disrupt the public order, or any other act that hampers state and public security.*

betrekking tot gedragingen rondom het aanbieden van petitie, te veroordelen tot straffen van maximaal drie jaar werkkamp.

De Shenzhen-overheid zag zich genoodzaakt om via aanscherping van de regelgeving een vermeende trend van groeiende sociale onrust een halt toe te roepen. Mogelijk speelt op de achtergrond ook mee dat regionale overheden door de centrale overheid worden afgerekend op het aantal petitie dat wordt ingediend.

3.3.8 Arrestaties en detenties

Detentie

Onder Chinees recht moet een verdachte binnen 72 uur formeel aangeklaagd worden. Dit kan uitgesteld worden tot zeven dagen en in omvangrijke zaken tot 37 dagen. In het geval de gestelde tijdslimieten met betrekking tot het strafrechtelijk onderzoek niet toereikend zijn, kunnen verdachten op borgtocht of onder toezicht vrijgelaten worden.¹⁷⁷ Verdachten zitten echter vaak langer dan de wettelijke termijnen vast, voordat hen iets ten laste wordt gelegd.¹⁷⁸

Administratieve detentie

China kent een vorm van administratieve detentie, onder andere via een systeem van *re-education through labour* ((RTL - heropvoedingskampen)).¹⁷⁹ RTL bestaat sinds 1957 en is bedoeld voor bestraffing van vergrijpen die niet ernstig genoeg zijn voor strafvervolging, met het doel de burger te heropvoeden.¹⁸⁰ Zo wordt RTL gebruikt voor prostituees en voor drugsgebruikers.¹⁸¹ Ook aanhangers van Falun Gong, politieke activisten en leden van niet-geregistreerde kerken worden veelvuldig naar de heropvoedingskampen gestuurd. RTL wordt verder gebruikt voor bestraffing van ‘misdaden tegen de nationale veiligheid’. De term is niet nader gespecificeerd, zodat hij ruim geïnterpreteerd kan worden.¹⁸²

Het *Public Security Bureau* (PSB) heeft het recht burgers, zonder proces, hun persoonlijke vrijheid te ontnemen voor een periode van één tot drie jaar (en als nodig geacht dit met één jaar te verlengen). In theorie moet de oplegging van RTL

¹⁷⁷ Ingevolge de artikelen 60 tot 76 van de Criminal Law of the People's Republic of China.

¹⁷⁸ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

¹⁷⁹ Officieel is *laojiao* (heropvoeding door arbeid) voor plegers van kleine vergrijpen. In de praktijk gebruikt de politie dit instrument om iedereen zonder enige vorm van proces op te sluiten, soms jarenlang.

¹⁸⁰ Blog: My life inside a Chinese labor camp, Amnesty International (7 december 2009).

¹⁸¹ China: Drug ‘Rehabilitation’Centers deny treatment, allow forced labor, Human Rights Watch (6 januari 2010).

¹⁸² US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

worden voorgelegd aan een *administrative committee* (bestaande uit ambtenaren van de ministeries van Burgerzaken, Veiligheidszaken en Werkgelegenheid). In de praktijk beslist het lokale PSB hierover. Het is ook het lokale PSB dat uiteindelijk beslist over vrijlating, dan wel continuering van het verblijf in een heropvoedingskamp. Arrestatiebevelen zijn niet nodig.¹⁸³

Situatie in gevangenissen

Volgens cijfers die de Chinese regering in 2005 bekend maakte, telt China 1,8 miljoen gevangenen, verspreid over ruim 700 gevangenissen. Daarnaast telt China nog 30 jeugdgevangenissen, waar 22.000 minderjarigen vastzitten.¹⁸⁴

Gevangenissen zijn zeer moeilijk toegankelijk voor waarnemers, waardoor de situatie moeilijk is in te schatten. De omstandigheden in de meeste politiecellen, gevangenissen en heropvoedingskampen zijn zwaar. Gevangenissen zijn vaak overvol en er zou gebrekkig sanitair zijn. De gezondheids- en voedingssituatie zou er slecht zijn. Veel gedetineerden zijn afhankelijk van voedsel en medicijnen, die familieleden van buiten de gevangenis toesturen.¹⁸⁵

Politieke gevangenen worden slechter behandeld dan gewone gevangenen. Zij worden tussen gewone gevangenen geplaatst, die hen in voorkomende gevallen op bevel van het gevangenispersoneel in elkaar slaan.¹⁸⁶ Een aantal prominente dissidenten mocht geen pakjes met voedsel en medicijnen van familieleden buiten de gevangenis ontvangen.¹⁸⁷

In sommige gevangenissen is sprake van dwangarbeid. Volgens de wet mogen gedetineerden maximaal 12 uur per dag werken en hebben zij recht op een tweewekelijkse vrije dag. Vaak worden deze wettelijke normen overschreden. Gevangenissen in China zijn vaak een bron van HIV/AIDS-besmetting en verspreiding. Geestelijke gezondheidszorg ontbreekt grotendeels binnen de Chinese gevangenissen.¹⁸⁸

¹⁸³ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

¹⁸⁴ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

¹⁸⁵ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

¹⁸⁶ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

¹⁸⁷ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

¹⁸⁸ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

Volgens Human Rights Watch (HRW) runnen veelal lokale autoriteiten illegale detentiecentra, waarin burgers soms maanden achtereen worden vastgehouden.¹⁸⁹ De geheime detentiecentra staan bekend als ‘zwarte gevangenissen’ (*black jails*) en zijn vaak gevestigd in staatshotels, verpleeghuizen en psychiatrische inrichtingen. Lokale autoriteiten willen voorkomen dat gewone burgers vaak naar Peking of provinciehoofdsteden afreizen om daar te klagen over lokale misstanden zoals illegale landonteigening, corruptie of marteling door de politie. De Chinese autoriteiten ontkennen het bestaan van *black jails*, omdat het geen officiële gevangenissen zijn.¹⁹⁰

China werkt sinds enige tijd aan hervorming van het gevangeniswezen. Doelstelling is te komen tot een systeem dat in staat is gevangenen te heropvoeden en terug te brengen in de maatschappij. Dit in tegenstelling tot het voorgaande beleid, waarbij gevangenen bewust werden afgeschermd van de maatschappij. Daarbij worden enkele honderden gevangenissen verplaatst naar minder afgelegen gebieden.

3.3.9 Mishandeling en foltering

Foltering komt met name voor tijdens verhoren.¹⁹¹ Het recht van de verdachte om te zwijgen is in China onbekend, hetgeen tot verhoogd risico op gedwongen bekentenissen en foltering leidt. Politieagenten zouden onder druk staan om bekentenissen los te krijgen. De overheid onderkent het probleem. Er zijn geen indicaties dat veroordeelde gevangenen systematisch worden gemarteld. Mishandeling en foltering van verdachten in detentie door autoriteiten komt met name voor in afgelegen gebieden. Methodes zijn schoppen, slaan, elektrische schokken, ophanging aan de armen, boeien in pijnlijke posities, slaap- en voedselonthouding.¹⁹²

¹⁸⁹ An alleyway in hell, China’s abusive ‘black jails’, Human Rights Watch (New York, 12 november 2009); ANP/Reuters (12 november 2009); Group accuses China of abuses in secret jails, The New York Times (13 november 2009); Report opens door on China’s ‘black jails’ where citizens are beaten and raped, Times onLine (13 november 2009).

¹⁹⁰ Ibidem.

¹⁹¹ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

¹⁹² Zo verklaarden negen mannen tijdens hun proces in augustus 2009 voor de Shangqiu City Intermediate People’s Court in de provincie Henan dat zij waren gemarteld tijdens verhoor teneinde een bekentenis af te dwingen. Het hof hechtte echter geen gehoor aan hun klachten vanwege gebrek aan bewijs. (Amnesty International, AI Index ASA 17/055/2009 (1 oktober 2009).

Volgens Chinese media zouden in 2009 ten minste zeven personen in detentiecentra zijn doodgeslagen. In diezelfde media werd eerder dit jaar melding gedaan van acht andere gevallen, waaronder drie gevallen van zelfmoord en twee ongelukken. Daarbij zou ook sprake zijn van een onnatuurlijke doodsoorzaak.¹⁹³

3.3.10 Verdwijningen

Volgens de wet moeten familieleden van een arrestant binnen 24 uur op de hoogte worden gesteld. Het komt echter geregeld voor dat personen worden opgepakt, zonder dat daar melding van wordt gemaakt. Dit is met name het geval bij de arrestatie van dissidenten.¹⁹⁴

3.3.11 Buitengerechtelijke executies

Buitengerechtelijke executies en moorden komen voor in China.¹⁹⁵ Het is niet bekend op welke schaal dit gebeurt.

3.3.12 Doodstraf

Algemeen

Het wetboek van Strafrecht (*Article 48 of the 1997 Criminal Law*) noemt 68 strafbare feiten waar voor de doodstraf kan worden opgelegd, zoals:

- politieke misdrijven als het verraden van militaire geheimen en contra-revolutionaire activiteiten;
- delicten als moord, drugsmokkel, handel in vrouwen en kinderen, brandstichting, smokkel, verspreiding van bijgeloof, vandalisme, souteurschap en groepsgevechten;
- economische overtredingen als diefstal, omkoping, corruptie, verduistering, belastingontduiking, vervalsing, bankfraude met gebruik van valse documenten en het indienen van valse verzekeringsclaims.¹⁹⁶

Hoewel het aantal gevallen van het opleggen en uitvoeren van de doodstraf voor zover bekend nog steeds zorgwekkend hoog is, is er sprake van enige verbetering

¹⁹³ Reuters (13 oktober 2009); China to investigate deaths in custody, Reuters (20 april 2009).

¹⁹⁴ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

¹⁹⁵ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

¹⁹⁶ Sommige bronnen hanteren 73 misdrijven, andere bronnen 68 misdrijven, zoals het ministerie van Buitenlandse Zaken, de EU-Mensenrechtendialoog en het Refugee Documentation Centre (Ireland)/Legal Aid Board (11 juni 2009). Het gebruik van dit cijfer is afhankelijk van het aantal misdrijven waarvoor de doodstraf is uitgevoerd, of het aantal misdrijven die met de doodstraf kunnen worden bestraft.

ten opzichte van enkele jaren geleden. Zo lijkt het aantal doodvonnissen sinds de invoering van een verplichte toets door het Chinese Hooggerechtshof af te nemen. Ook heeft het Hof een aantal doodvonnissen herzien. Het afschaffen van de doodstraf in China is echter een zeer geleidelijk proces.

Statistieken over de doodstraf zijn nog steeds staatsgeheim. Het is moeilijk informatie te vergaren over het aantal doodvonnissen dat in China wordt opgelegd en hoeveel executies daadwerkelijk worden voltrokken.¹⁹⁷ Schattingen hierover door bijvoorbeeld mensenrechtenorganisaties en wetenschappers lopen dan ook uiteen. Volgens Amnesty International zouden in 2008 ten minste 1700 personen zijn geëxecuteerd en tenminste 7000 mensen ter dood veroordeeld.¹⁹⁸ Volgens de in de VS gevestigde NGO *Dui Hua Foundation* zouden in 2008 tussen de 5000 à 6000 mensen zijn geëxecuteerd. Gedurende de *Universal Periodic Review*¹⁹⁹ in Genève begin 2009 verwierpen de Chinese autoriteiten alle aanbevelingen, die voor meer transparantie inzake statistieken met betrekking tot de doodstraf pleitten.

Voltrekking van executies van ter dood veroordeelden vindt plaats in de 404 *Intermediate People's Courts*. Een wetswijziging in 1996 maakte het mogelijk dat executies niet langer uitsluitend door middel van een nekschot in het achterhoofd worden voltrokken. Sindsdien is ook het gebruik van dodelijke injecties mogelijk. Mede vanwege de kosten die hiermee zijn gemoeid, is het volgens officiële Chinese zijde echter op korte termijn niet mogelijk alle executies door middel van een dodelijke injectie uit te voeren.²⁰⁰

Voltrekking van de doodstraf is bij wet uitgesloten voor personen die tijdens het plegen van een vergrijp nog minderjarig zijn. Bij zwangere vrouwen wordt de executie uitgesteld tot na de bevalling.

¹⁹⁷ Amnesty calls on China to reveal execution figures, Reuters (30 maart 2010); Death sentences and executions in 2009, Amnesty International (29 maart 2010).

¹⁹⁸ Amnesty International, AI Index ASA 17/059/2009 (19 oktober 2009).

¹⁹⁹ In maart 2006 nam de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN) resolutie 60/251 aan, waarbij de bestaande VN-Mensenrechtencommissie werd vervangen door een nieuwe Mensenrechtenraad. In de resolutie droeg de AVVN de nieuwe Mensenrechtenraad onder meer op een nieuwe procedure in het leven te roepen, een Universal Periodic Review, based on objective and reliable information, of the fulfilment by each State of its human rights obligations and commitments in a manner which ensures universality of coverage and equal treatment with respect to all States.

²⁰⁰ China: Beijing changes execution method, adopts lethal injection, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (16 juni 2009); AFP/Reuters (16 juni 2009).

Toepassing

Volgens een zegsman van de SPC zou de doodstraf slechts moeten worden gebruikt voor *'extremely serious crimes, when the criminal has a strong criminal intent and causes negative social influence on a large scale.'*

In de praktijk blijkt echter regelmatig dat de Chinese autoriteiten er niet voor terugdeinzen de doodstraf in te zetten in gevallen, waarbij sprake is van niet-gewelddadige criminaliteit, als afschrikwekkende maatregel, of als manier om een boodschap over te brengen. Als voorbeelden kunnen worden genoemd:

- de executie op 7 augustus 2009 van de voormalige voorzitter van de *Capital Airports Holding Company*, Li Peiying, veroordeeld wegens omkoping en verduistering van ongeveer 27 miljoen yuan;
- de executie op 25 juni 2009 (aan de vooravond van de jaarlijkse internationale dag tegen drugsmisbruik) van Wang Xilin, Lu Gang, Zhou Zhenjun, Wang Li, Li Ersu en Yan Chaomin, veroordeeld wegens vervaardiging en handel in drugs;
- de bevestiging in juli 2009 door SPC van het doodvonnis tegen Xu Shaorong en Zhu Yingwu, veroordeeld wegens valsemunterij ter waarde van een bedrag van ongeveer 82 miljoen yuan.

Bij verschillende gelegenheden hebben de Chinese autoriteiten kenbaar gemaakt voornemens te zijn het gebruik van de doodstraf in China terug te dringen. Zo deelde de vice-president van de SPC, Zhang Jun, bijvoorbeeld mee dat vaker gebruik zou worden gemaakt van de mogelijkheid om de doodstraf met *'reprieve'* (verzachting) op te leggen. Hierdoor is het mogelijk na een periode van één à twee jaar de doodstraf onder bepaalde voorwaarden om te zetten in een levenslange gevangenisstraf. Tijdens de Elfde zitting van de VN Mensenrechtenraad gaf de Chinese delegatieleider, ambassadeur Li Baodong, aan dat bij *'a considerable number of death penalty crimes'* geen doodstraf meer zou worden uitgesproken. Volgens hem zou thans *'deeper reform, including reducing the number of death penalty crimes'* worden overwogen.

Met ingang van 1 januari 2007 is regelgeving in werking getreden, die herziening door de SPC noodzakelijk maakt van alle zaken waarin de doodstraf werd opgelegd. Deze procedure zou volgens de SPC garanderen dat de doodstraf zo beperkt mogelijk wordt opgelegd. Volgens de autoriteiten leidde invoering van deze regelgeving in 2007 tot herziening van opgelegde straffen in vijftien procent van de voorgelegde gevallen. In 2008 zou in tien procent van de voorgelegde zaken de opgelegde straf zijn gewijzigd. Om een juiste toepassing in de praktijk van de nieuwe regelgeving te waarborgen zou een aantal rechters van kwalitatief hoog niveau zijn geselecteerd.

Nieuwe richtlijnen

Volgens berichten in de Chinese media wordt er gewerkt aan nieuwe (interne) richtlijnen voor het opleggen van de doodstraf, waarmee zou worden beoogd

zoveel als mogelijk te voorkomen dat personen voor vergelijkbare delicten verschillend worden gestraft. Deze richtlijnen zouden van toepassing worden op een vijftal categorieën misdrijven: moord, roof, ontvoering, drugshandel en bij het opzettelijk veroorzaken van letsel. Economische delicten, een andere belangrijke categorie waarvoor de doodstraf kan worden opgelegd, vallen hier niet onder. In deze richtlijnen zou verder worden opgenomen dat personen die een bekentenis afleggen, medewerking aan de autoriteiten verlenen of medeplichtige zijn, lichter worden bestraft.²⁰¹ Ook zou worden gewerkt aan nieuwe regelgeving met betrekking tot bewijsvoering in strafzaken, waarbij de doodstraf kan worden opgelegd.

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Vrouwen

Hoewel mannen en vrouwen volgens de communistische ideologie gelijk zijn, is er in de praktijk sprake van ongelijkheid. Vrouwen zijn vaak werkzaam in de laagst betaalde sectoren.²⁰² In hogere politieke en ambtelijke functies zijn vrouwen ondervertegenwoordigd.

Vrouwen zijn net als mannen vanaf hun achttiende jaar handelingsbekwaam.²⁰³ Een vrouw kan zelfstandig een identiteitsdocument of paspoort aanvragen zonder dat daarvoor toestemming nodig is van bijvoorbeeld haar echtgenoot. Indien noodzakelijk kunnen ook vrouwen worden opgeroepen voor militaire dienst vanaf hun achttiende jaar. Op basis van vrijwilligheid kunnen jongens en meisjes die nog geen 18 zijn, eveneens dienst nemen. Ook vrouwen kunnen dienst nemen als beroepsmilitair.

Huiselijk geweld tegen vrouwen komt voor in China.²⁰⁴ Er is geen aparte wet voor strafbaarstelling van huiselijk geweld. Seksueel misbruik binnen het huwelijk is

²⁰¹ Een recente geruchtmakende zaak, waarbij de verdachte in eerste instantie ter dood was veroordeeld wegens rijden onder invloed en wiens straf vervolgens in hoger beroep werd omgezet in levenslange gevangenisstraf, betrof Sun Weiming. Hij had berouw getoond. Zijn familie toonde zich bereid compensatie te betalen aan de slachtoffers en hun families. Deze laatste maakten verder door middel van brieven aan de rechtbank kenbaar betrokkene zijn daad te vergeven.

²⁰² US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

²⁰³ Grondwet van de Volksrepubliek China (artikelen 33, 34 en 48); Law of the People's Republic of China on the Protection of Rights and Interests of Women (1 oktober 1992) (Ch. VIII. Legal Responsibility, articles 48 – 52); General Principles of the Civil Law of the People's Republic of China (1 januari 1987) (Ch. 11, articles 9 – 11).

²⁰⁴ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

niet strafbaar. De huwelijkswet bevat wel enkele bepalingen over huiselijk geweld. Chinese vrouwen kunnen volgens deze wet voor hulp terecht bij de nationale en lokale *All China Women's Federation* (ACWF) en bij buurtcomités, dorpscomités, werkeenheden en de politie.²⁰⁵ De politie onderkent veelal niet huiselijk geweld en ziet het als een kwestie die binnen het huwelijk dient te worden opgelost.

Bij de Chinese overheid bestaat een groeiend besef van het probleem van huiselijk geweld tegen vrouwen, met een toenemend aantal opvanghuizen als resultaat. Sommige opvanghuizen zijn opgezet in samenwerking met NGO's.²⁰⁶ Het ministerie voor Burgerzaken experimenteert met opvang gericht op slachtoffers van huiselijk geweld.

Er is een telefonische hulplijn voor vrouwen die mishandeld zijn. Hier wordt veel gebruik van gemaakt. In de praktijk blijkt dat de situatie voor vrouwen wel aan de beterende hand is, maar nog verre van voldoende. De ACWF voert campagne tegen huiselijk geweld, onder meer door trainingen te geven aan politie, juristen en journalisten.

In China bestaat de mogelijkheid om aangifte te doen van en bescherming te vragen tegen (seksueel) geweld door derden of door overheidsfunctionarissen. Er zijn gevallen bekend waarbij behoorlijke straffen werden opgelegd in zedenzaken. In de praktijk wordt voor zover bekend niet structureel bescherming geboden tegen (seksueel) geweld door derden of door overheidsfunctionarissen. Mogelijk dat dit wel incidenteel gebeurt.

Of deze mogelijkheid tot bescherming ook geldt, indien de dader de echtgenoot van het slachtoffer is, is vanwege gebrek aan informatie niet bekend.

Indien er geen mogelijkheid tot bescherming is, is het voor het slachtoffer met familie in een ander gebied dan die van de eigen hukou, mogelijk zich bij deze familie te vestigen, teneinde zich aan dit geweld te onttrekken. Familiebanden zijn in China vaak erg hecht en men biedt elkaar hulp waar mogelijk. Hoewel verblijf buiten het gebied van de eigen hukou wettelijk aan restricties is onderworpen, wonen in de praktijk tientallen miljoenen Chinezen buiten hun hukou. Andere mogelijkheden om bescherming tegen (seksueel) geweld te verkrijgen zijn niet bekend. Opvangmogelijkheden (vanwege de overheid of particuliere instellingen) voor degenen die zich willen onttrekken aan (seksueel) geweld, bestaan in China niet structureel. Hoewel dergelijke opvangmogelijkheden incidenteel kunnen voorkomen, is daarover geen specifieke informatie bekend.

²⁰⁵ Marriage Law of the People's Republic of China (1 januari 1981) (Ch. V, articles 32-b, 43 en 45).

²⁰⁶ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

Met betrekking tot de positie van alleenstaande vrouwen en ongehuwde moeders hebben zich voor zover bekend in de verslagperiode geen relevante ontwikkelingen voorgedaan. Wel worden in paragraaf III, onder (2), van het *National Human Rights Action Plan of China (2009-2010)*²⁰⁷ specifiek de rechten van vrouwen genoemd. Er is in China geen structureel sociaal vangnet van overheidswege voor (alleenstaande) vrouwen bij duurzame ontwrichting van de familierelaties.

Alleenstaande moeders

Mede doordat de Chinese overheid haar voorlichting met betrekking tot geboortebeperving alleen richt op getrouwde stellen, neemt het aantal zwangere ongetrouwde vrouwen toe. In de Chinese samenleving bestaat nog weinig begrip voor alleenstaande moeders, zodat ook het aantal abortussen²⁰⁸ bij alleenstaande vrouwen stijgt. In artikel 19 van de *Marriage Law of the People's Republic of China* (14 november 2003) staat vermeld dat kinderen van alleenstaande moeders dezelfde rechten hebben als kinderen die uit een huwelijk geboren zijn.²⁰⁹ In de praktijk blijkt echter dat deze kinderen niet altijd aanspraak kunnen maken op gezondheidszorg, scholing en hukou-registratie. Voor zover bekend hebben zich op dit gebied in de verslagperiode geen nieuwe relevante ontwikkelingen voorgedaan.

Ongehuwde zwangere vrouwen zullen veelal proberen het ongehuwde moederschap te voorkomen door snel te trouwen of door terug te vallen op abortus. Abortusmogelijkheden zijn overal voorhanden. Abortus komt vaak voor. Voor ongehuwde vrouwen is abortus toegestaan tot en met de 27^e week van de zwangerschap, voor gehuwde vrouwen ligt de grens bij 12 weken.

²⁰⁷ Zie ook paragraaf 3.1.2 van dit algemeen ambtsbericht.

²⁰⁸ Elk jaar worden in China naar schatting 13 miljoen abortussen uitgevoerd. Dit zou mede veroorzaakt worden, doordat weinig tot geen seksuele voorlichting wordt gegeven aan een toenemend aantal jongeren dat aan seks doet. Minder dan een op de drie bellers naar een informatielijn wist hoe een zwangerschap kon worden voorkomen. Slechts een op de vijf was geïnformeerd over geslachtsziektes, zo bleek uit een onderzoek in een ziekenhuis in Shanghai. Bijna de helft van de vrouwen gebruikt geen voorbehoedsmiddelen. Tweederde van de vrouwen die een abortus laten uitvoeren, is tussen de 20 en 29 jaar en alleenstaand. Een van de mogelijke oorzaken van het hoge aantal abortussen is de registratiekaart voor huishoudens (hukou), die uitsluitend getrouwde moeders voor elk kind krijgen. Zonder die hukou is het erg moeilijk voor kinderen om toegang tot het onderwijs, de gezondheidszorg en andere overheidsdiensten. Doordat behandelingen vaak plaatsvinden in ongeregistreerde klinieken, ligt het vermoedelijke aantal abortussen in China waarschijnlijk hoger. (AFP/ANP/BBC/Reuters (30 juli 2009).

²⁰⁹ *Children born out of wedlock shall enjoy the same rights as children born in wedlock. No one may harm or discriminate against them.*

Bij terugkeer naar China kan een alleenstaande moeder om hulp en opvang verzoeken bij het buurtcomité in de plaats van herkomst, indien opvang bij bekenden en/of vrienden niet mogelijk is. In de meeste gevallen zal het buurtcomité de gevraagde hulp ook bieden. In de verslagperiode hebben zich geen nieuwe relevante ontwikkelingen voorgedaan met betrekking tot de opvangmogelijkheden voor alleenstaande moeders in plaats van herkomst of daarbuiten.

Het vraagstuk van alleenstaande moeders en de moeilijkheden die zij in de Chinese gemeenschap kunnen ondervinden, worden steeds openlijker in de media besproken.²¹⁰ Indien één van beide ouders (in dit geval de alleenstaande moeder) de Chinese nationaliteit heeft, maar permanent gevestigd is in het buitenland, krijgt de nieuwgeborene niet automatisch de Chinese nationaliteit. In dat geval geldt de wet van het land waar beiden zich bevinden. Indien de moeder daar niet permanent is gevestigd, krijgt het kind wel de Chinese nationaliteit.²¹¹ De procedure hangt dus af van het land van verblijf van de alleenstaande moeder en kind.

Voor zover bekend kan een naar China terugkerende (alleenstaande) Chinese moeder op twee manieren worden vrijgesteld van het betalen van een boete voor het hebben van een tweede kind. Ten eerste, indien een Chinese studente langer dan een jaar in het buitenland heeft gestudeerd en het tweede kind in het buitenland is geboren, hoeft er geen social compensation fee te worden betaald. Ten tweede, indien een Chinese vrouw een buitenlandse verblijfsvergunning heeft, maar nog wel de Chinese nationaliteit bezit, dan geldt ook in dit geval dat er geen social compensation fee hoeft te worden betaald voor het tweede kind dat in het buitenland is geboren. In alle andere gevallen dient wel social compensation fee te worden betaald.²¹²

Prostitutie

Ingevolge artikel 37 van de *Law on Protecting the Rights and Interests of Women (1992)*²¹³ wordt prostitutie expliciet verboden.²¹⁴

²¹⁰ Volgens een artikel van de Canadian Immigration Information Office kunnen alleenstaande moeders die met een kind naar China terugkeren – naast stigmatisering – ook een boete van ongeveer 700.000 (€74.824) verwachten. (Single mother can stay because of Chinese one-child law, Canadian Immigration Information Office (18 november 2009).

²¹¹ Artikel 15, Nationality Law of the People's Republic of China (10 september 1980).

²¹² China research response, Refugee Review Tribunal Australia (10 december 2007).

²¹³ *Prostitution or whoring shall be prohibited. It is prohibited for anyone to organize, force, seduce, shelter or introduce a woman to engage in prostitution or employ or shelter a woman to engage in obscene activities with others.*

²¹⁴ Law on Protecting the Rights and Interests of Women (1992), hoofdstuk 6, artikel 37

Prostituees, die weten dat zij aan een seksueel overdraagbare ziekte lijden en toch hun beroep uitoefenen, kunnen worden veroordeeld tot maximaal vijf jaar cel.²¹⁵ In voorkomende gevallen worden zij ‘heropgevoed’ in RTL-kampen, maar worden niet als crimineel gezien. Als prostituees of hun klanten tot een heropvoedingskamp worden veroordeeld, is dat doorgaans voor een periode van zes maanden tot twee jaar.²¹⁶ Strafrechtelijke vervolging van prostitutie in het buitenland door een persoon afkomstig uit China, is mogelijk op grond van artikel 7 van de *Criminal Law of the People’s Republic of China*.²¹⁷ Of en onder welke omstandigheden daadwerkelijk in de praktijk zal worden overgegaan tot strafrechtelijke vervolging, is bij gebrek aan informatie niet bekend, maar wordt niet aannemelijk geacht.²¹⁸

De Chinese overheid is zich in toenemende mate bewust van het probleem van mensensmokkel/mensenhandel ten behoeve van uitbuiting in de prostitutie. China werd dan ook op 23 december 2009 partij bij het *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime* (New York, 15 november 2000). Ook het *China National Plan of Action on Combating Trafficking in Women and Children* (2008-2012) bevestigt dit.

Veel (ex) prostituees en/of slachtoffers van overige vormen van uitbuiting (waaronder ook mannen en jongens) gaan gebukt onder sociale druk en discriminatie. Prostituees worden in de Chinese samenleving nog altijd als minderwaardig gezien. China is een traditionele samenleving, waarin prostituees over het algemeen geen mededogen krijgen.²¹⁹

Er bestaan in China van overheidswege geen structurele opvangmogelijkheden voor (ex)prostituees en slachtoffers van mensenhandel. Lokale overheden zijn veelal afhankelijk van de hulp van NGO’s, lokale vrouwenorganisaties en internationale organisaties voor de bescherming van slachtoffers. In de praktijk blijken (non) gouvernementele organisaties vaak maar beperkt activiteiten te kunnen uitvoeren.

²¹⁵ Zie ook paragraaf 5.3 van het algemeen ambtsbericht China van april 2008.

²¹⁶ Ibidem.

²¹⁷ *This law shall be applicable to any citizen of the People’s Republic of China who commits a crime prescribed in this law outside the territory and territorial waters and space of the People’s Republic of China; however, if the maximum punishment to be imposed is fixed – term imprisonment of not more than three years as stipulated in this law, he may be exempted from the investigation for his criminal responsibility.*

²¹⁸ Zie ook paragraaf 5.3 van het algemeen ambtsbericht China van april 2008.

²¹⁹ Legalized prostitution crosses critical moral line, *Global Times* (30 november 2009).

Hoewel er in China volgens het *Ministry of Public Security* een getuigenbeschermingsprogramma bestaat, waarop een persoon (die als getuige in het buitenland heeft opgetreden in een proces inzake mensenhandel) in China een beroep zou kunnen doen, zouden deskundigen vraagtekens plaatsen bij de professionaliteit ervan.

3.4.2 Homoseksuelen

De situatie voor homoseksuele mannen en vrouwen is de laatste decennia verbeterd. Er is geen strafvervolging tegen homoseksuelen wegens hun seksuele geartheid.²²⁰ Desondanks houdt sommige wet- en regelgeving discriminatie van homoseksuelen de facto in stand en blijft rechtsongelijkheid voortbestaan.²²¹

In de praktijk blijkt ook in het onderwijs en in de maatschappij door de autoriteiten weinig actieve steun om de maatschappelijke positie van homoseksuelen te versterken. Met betrekking tot homoseksuelen zou de Chinese overheid een aanpak van ‘niet steunen, niet ontmoedigen en niet propageren’ hanteren. Dit betekent dat de autoriteiten een ambivalente benadering volgen.²²² Zo bestaan gay bars openlijk in grote steden als Peking, Shanghai, Guangzhou en Shenzhen, maar valt de politie met name in de minder grote steden geregeld clubs en cafés lastig, waar veel homoseksuelen komen.²²³ Ook komt het voor dat homoseksuelen in parken die als ontmoetingsplekken worden gebruikt, worden opgepakt. In de praktijk blijft het voor homoseksuelen moeilijk om zich te organiseren, websites worden geregeld afgesloten.

Op 7 juni 2009 begon in de stad Shanghai het allereerste grote festival voor homoseksuelen in China, de Shanghai Pride.²²⁴ Op 13 juni 2009 werd de Shanghai Pride afgesloten met een feest, waarop homoseksuelen demonstratief met elkaar in het huwelijk traden. Een parade vormde echter geen onderdeel van de feestelijkheden. De organisatie had daar bewust voor gekozen, omdat zij dan geen toestemming hoefde te vragen voor het festival bij de lokale Chinese autoriteiten.²²⁵ Op 15 januari 2010 werd in Beijing de eerste wedstrijd voor ‘*Mr. Gay China*’ verboden, omdat van tevoren daartoe geen vergunning was aangevraagd.²²⁶

²²⁰ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

²²¹ The legal position and status of lesbian, gay, bisexual and transgender people in the People’s Republic of China, Tom Mountford (2009).

²²² Ibidem.

²²³ AFP/ANP (8, 10, 12 en 13 juni 2009); Reuters (13 juni 2009).

²²⁴ China comes out, minus parade, Radio Free Asia (9 juni 2009).

²²⁵ AFP/ANP (8, 10, 12 en 13 juni 2009); Reuters (13 juni 2009).

²²⁶ Reuters (15 januari 2010).

Met uitzondering van de hierboven geschetste festivals en ludieke acties onttrekken homoseksuelen zich vooralsnog grotendeels aan het blikveld van het bredere publiek. Discriminatie doet zich op velerlei manieren voor. Ook wordt snel de relatie met HIV/AIDS gelegd. Sociaal-maatschappelijk gezien wordt het vaak nog steeds niet geaccepteerd dat personen van hetzelfde geslacht een relatie met elkaar aangaan. De gemiddelde Chinees ziet homoseksualiteit weliswaar niet langer als crimineel gedrag, maar beschouwt het nog steeds als een ziekte. Het idee overheerst dat een Chinees uit piëteit voor de ouders en trouw aan de familiestamboom moet trouwen en voor nageslacht moet zorgen. Het komt daarom nog veel voor dat homoseksuelen onder druk van de familie een heteroseksueel huwelijk aangaan en een gezin stichten.²²⁷

Voor wat betreft de mogelijkheid voor homoseksuelen om te huwen wordt niet alleen vanuit de homo-gemeenschap zelf, maar ook uit de wetenschappelijke hoek door een aantal personen bepleit 'same sex' huwelijken in China mogelijk te maken. Voorstellen met die strekking werden in 2003, 2004, 2006 en laatstelijk 2008 ingediend bij de jaarlijkse sessies voor het *National People's Congress* (NPC) en de *Chinese People's Political Consultation Conference* (CPPCC). Deze voorstellen werden evenwel nooit aanvaard.

In juli 2009 publiceerde het ministerie van Gezondheid een ontwerp-richtlijn met procedures voor geslachtwijzigende ingrepen ten behoeve van transseksuelen. Volgens deze richtlijnen dienen personen die een dergelijke ingreep willen ondergaan, minimaal 20 jaar oud te zijn en alleenstaand. Betrokkenen moeten verder aantonen dat zij sinds geruime tijd de aanhoudende wens hebben een geslachtwijziging te ondergaan en gedurende vijf jaar zich ook dusdanig in de samenleving hebben geopenbaard. Verder dient voorafgaand aan de ingreep een aanbeveling daartoe van een psycholoog voor te liggen, opgesteld naar aanleiding van een aantal therapeutische behandelingen. Daarnaast dient de persoon in kwestie aan te tonen geen criminele antecedenten te hebben en moet de politie voorafgaand aan de ingreep instemmen de wijziging van het geslacht door te voeren op de identiteitskaart. Het is onduidelijk of, en zo ja op basis waarvan de politie dit kan weigeren als aan de andere eisen is voldaan.

Er zijn geen gevallen bekend van een situatie waarin de (toegeschreven) homoseksuele geaardheid van een persoon in de praktijk leidde tot onevenredige of discriminatoire bestraffing of tenuitvoerlegging van een straf, die werd opgelegd bij strafrechtelijke vervolging wegens een ander delict. Gevallen van homoseksuelen die door politie of andere autoriteiten worden lastiggevallen komen op incidentele basis voor, met name in verafgelegen rurale

²²⁷

China: Weinig morele bezwaren tegen homoseksualiteit – toch maar trouwen als een hetero, om de ouders niet teleur te stellen, *De Pers* (18 juni 2009).

gebieden. Incidenten waarbij homoseksuelen door publiek op straat worden lastiggevallen of mishandeld, komen voor, met name buiten de grote steden. Dergelijke incidenten komen doorgaans voort uit vooroordelen van individuen.

Homoseksuelen durven mogelijke discriminatie vaak niet openlijk aan de kaak te stellen. Ook durven zij vaak de hulp van bijvoorbeeld de politie niet in te roepen in geval van discriminatie. Officieel kunnen homoseksuelen om bescherming van de politie vragen, maar of zij in de praktijk zullen worden geholpen is niet bekend.

3.4.3 Minderjarigen

Meerderjarigheid en handelingsbekwaamheid

Een Chinese burger is meerderjarig vanaf achttien jaar. Vanaf deze leeftijd is men ook handelingsbekwaam. Minderjarigen tussen de zestien en achttien jaar die door werk grotendeels in eigen onderhoud voorzien, worden geacht volledig handelingsbekwaam te zijn in het maatschappelijke verkeer. Een kind van tien jaar of ouder is beperkt handelingsbekwaam. Een kind jonger dan tien is niet handelingsbekwaam. Volgens de Chinese wetgeving zijn Chinezen vanaf de leeftijd van zestien jaar strafrechtelijk aansprakelijk. Als een minderjarige een zware misdaad (zoals moord of verkrachting) heeft begaan, kan een veertienjarige als zestienjarige berecht worden en een zestienjarige als een achttienjarige (volwassene).

Onderwijs

Volgens de leerplichtwet moeten kinderen vanaf zes jaar naar school voor een periode van negen schooljaren. In sommige gebieden mag de schoolgang uitgesteld worden tot het kind de leeftijd van zeven jaar heeft bereikt. Lokale overheden zijn verantwoordelijk voor het bieden van voldoende capaciteit om alle kinderen naar school te laten gaan.

Opvang alleenstaande minderjarigen

Chinese minderjarigen hebben recht op opvang. De opvang van minderjarigen valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Burgerzaken.

Verlaten kinderen/vondelingen worden in eerste instantie in een weeshuis opgevangen. Andere alleenstaande minderjarigen worden in principe door familie verzorgd. De laatste jaren wordt het steeds makkelijker om een pleeggezin te vinden voor achtergelaten kinderen. Pleegouders moeten aan strenge eisen voldoen. Voor de Chinese overheid en Chinese hulporganisaties verdient plaatsing in een gastgezin de absolute voorkeur boven het weeshuis. Eerst wordt gekeken of een kind bij familie, vrienden of dorpsgenoten terecht kan. Pas daarna komt een

pleeggezin in zicht. Als dat niet lukt, komt een weeshuis in aanmerking. De zoektocht naar een pleeggezin wordt daarmee niet beëindigd.

Over het algemeen is er sprake van voldoende opvangmogelijkheden voor minderjarigen. Kinderen die in een weeshuis zitten, blijven er doorgaans tot hun achttiende, maar de meeste gezonde kinderen worden geadopteerd, voordat zij die leeftijd bereiken. Er zitten ongeveer evenveel jongens als meisjes in weeshuizen.

De meeste weeshuizen beschikken over goede faciliteiten, al is de staf van wisselend niveau. In afgelegen gebieden is de situatie in weeshuizen minder goed dan in de grote steden. Er is de laatste jaren steeds meer overheidsgeld naar weeshuizen gegaan. Het *Social Welfare System* waarbij jongeren en ouderen samen woonden, is afgeschaft. Minderjarigen worden nu in aparte faciliteiten opgevangen.

De meeste grote steden hebben opvanghuizen voor straatkinderen. Het niveau van de staf van deze opvanghuizen is doorgaans nog niet zo hoog. Voorheen werden straatkinderen opgepakt en teruggestuurd naar hun plaats van herkomst.

De opvang van repatrianten wordt geregeld door verschillende organisaties, te weten de *All China Women Federation*, het lokale *Public Security Bureau*, het *Child Welfare Institute* of het buurtcomité. De organisatie die op het moment van terugkeer de mogelijkheden heeft om de repatriant op te vangen, zal worden ingeschakeld. Het ministerie van Burgerzaken is de coördinerende organisatie bij repatriaties van minderjarigen. Dit ministerie gaat per individueel geval na, soms in samenwerking met UNICEF en NGO's zoals *Save the Children*, waar de minderjarige terecht kan.

Het voor kinderopvang verantwoordelijke ministerie van Burgerzaken werkt intensief samen met UNICEF (dat een bureau in Peking heeft en assisteert bij het vinden van alternatieve opvang voor minderjarigen, bijvoorbeeld in gastgezinnen), maar ook met andere NGO's, zoals *Save the Children* (bureau in Peking, helpt de meest kwetsbare en gemarginaliseerde kinderen met begeleiding, opleiding en juridisch werk) en de *Chi Heng Foundation* (hoofdkantoor in Hongkong, kantoren in vijf Chinese steden, met name gericht op kinderen met HIV/AIDS, financiert scholing en onderdak in gastgezinnen).

In de verslagperiode hebben zich voor zover bekend geen nieuwe relevante ontwikkelingen voorgedaan met betrekking tot de positie van (alleenstaande) minderjarigen in China.

Terugkeer

Minderjarigen worden bij terugkeer niet gestraft wegens illegale uitreis. Alleen mogen teruggekeerde minderjarigen de eerste zes maanden geen paspoort aanvragen.

Bij aankomst op het vliegveld van Peking wordt de minderjarige opgevangen door de immigratiedienst. De meeste terugkerende minderjarigen worden eerst geïnterviewd door de immigratieautoriteiten. Betrokkene wordt vervolgens overgedragen aan zijn (naaste) familieleden die doorgaans nog voor aankomst door lokale autoriteiten zijn gewaarschuwd en als regel naar het vliegveld komen. Indien de familie armlastig is, zal het ministerie van Burgerzaken zorgdragen voor begeleiding naar de plaats van herkomst. Ditzelfde geschiedt indien er geen familieleden meer zijn. Betrokkene wordt in dit laatste geval door het ministerie van Burgerzaken begeleid naar zijn plaats van herkomst en door bemiddeling van dat ministerie aldaar ondergebracht in een weeshuis of verzorgingshuis of overgedragen aan het dorpscomité, dat zal bekijken of opvang bij dorpsgenoten mogelijk is.

3.4.4 Dienstplichtweigeraars en desertie

Officieel kent China een dienstplicht voor mannen en vrouwen, die zich moeten melden na hun achttiende verjaardag. De persoon wordt vervolgens wel ingeschreven, maar niet opgeroepen. Universiteitsstudenten, zowel mannen als vrouwen, zijn wel verplicht om militaire training te ondergaan gedurende hun studententijd. Studenten die in aanmerking komen voor een officiersfunctie, krijgen een korte, aanvullende training. Onduidelijk is hoe lang deze trainingen duren. In de praktijk hoeft iemand niet in dienst als hij dat niet wil. Door het grote aantal jongeren dat carrière wil maken in het leger, werkt China de facto met een beroepsleger.

Desertie wordt bestraft. In vreedetijd staat er maximaal drie jaar gevangenisstraf op, in oorlogstijd zit de strafmaat tussen de drie en zeven jaar. Wie het slagveld ontvlucht, riskeert de doodstraf. Afhankelijk van de omstandigheden en de gevolgen, kan desertie ook worden afgedaan met een lichtere militaire disciplinaire maatregel.²²⁸ Indien een reservist weigert militaire training te ondergaan, kan de lokale autoriteit hem dwingen alsnog deel te nemen. Onduidelijk is of dit ook daadwerkelijk wordt afgedwongen.

²²⁸

Artikel 2 (Interim Regulations of the People's Republic of China on Punishment of Servicemen Who Commit Crimes Contrary to Their Duties (1982)).

3.4.5 Milieuactivisten en vakbondsleden

Milieuactivisten kunnen hun werk doen, zolang zij daarmee geen lokale autoriteiten of machtige personen voor het hoofd stoten. De Chinese centrale autoriteiten delen de zorgen van milieuactivisten en laten hen met rust, zolang hun kritiek zich niet direct op de CCP richt. Lokale autoriteiten trachten milieuactivisten soms de mond te snoeren door middel van detentie, teneinde hun slechte prestaties op milieugebied verborgen te houden.

De *All China Federation of Trade Unions* (ACFTU) is de enige vakbond die in China is toegestaan. Personen die een eigen vakbond willen oprichten, lopen het risico gearresteerd te worden.

3.5 Situatie in specifieke gebieden

3.5.1 Tibet

Er wonen naar schatting 2,8 miljoen Tibetanen in de *Tibet Autonomous Region* (TAR), oftewel 92 procent van de totale bevolking van de TAR. Buiten de TAR zijn in China nog eens 2,9 miljoen Tibetanen woonachtig.²²⁹

Bestuur

De etnische Tibetaan Padma Choling met een goede staat van dienst in het Chinese Volksbevrijdingsleger en vervolgens in civiele overheidsdienst, is sinds 15 januari 2010 de nieuwe gouverneur van Tibet. Hij volgde in deze functie Qiangba Puncog op, die onverwachts aftrad. Ook zijn plaatsvervanger is een etnische Tibetaan. De hoogste politieke macht blijft in handen van CCP-secretaris Zhang Qingli, een Han Chinees, eveneens met een militaire achtergrond.²³⁰

Talen

Het Mandarijn/Putonghua en het Tibetaans (Lhasa standaard Tibetaans) zijn de officiële talen van de Tibetan Autonomous Region. Het Mandarijn/Putonghua wordt vanaf de lagere school aan kinderen onderwezen en wordt door het overheidspersoneel gesproken. Door de media wordt zowel het Tibetaans als het Mandarijn/Putonghua gebruikt. In de vroegere provincie Tibet spreekt men het zogenaamde Lhasa-dialect van het Tibetaans. Daarnaast spreken de meeste Tibetanen die uit de stad komen en onderwijs hebben genoten, ook redelijk Mandarijn/Putonghua.²³¹ Toch kan niet worden uitgesloten dat er Tibetanen zijn

²²⁹ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

²³⁰ Reuters (15 januari 2010); China appoints former soldier as new governor of Tibet, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (18 januari 2010).

²³¹ US Department of State; 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

die het Lhasa-dialect niet of nauwelijks spreken (zowel in als buiten de TAR) of dat er Tibetanen zijn die helemaal geen Chinees spreken (bijvoorbeeld omdat zij nauwelijks tot geen onderwijs hebben genoten.²³²

Naast het Lhasa-dialect worden ook het Amdo en Kham Tibetaans dialect door Tibetanen gesproken. Het Amdo Tibetaans wordt gesproken door Tibetanen die uit de Tibetaanse regio's van de provincies Sichuan, Qinghai en Gansu komen. De meeste jongeren uit deze regio's spreken naast het Amdo-dialect ook goed Mandarijn/Putonghua. De overige Tibetanen uit deze regio's zullen ook redelijk Mandarijn/Putonghua spreken, als zij een paar jaar naar school zijn geweest of in één van de Chinese steden hebben gewoond.

Het Kham-dialect wordt veel gesproken door Tibetanen van de Kham-stam uit de provincies Qinghai, Sichuan en Yunnan. Ook voor hen geldt dat als Tibetanen uit deze regio's die onderwijs hebben genoten, zij naast het Tibetaans ook Mandarijn/Putonghua kunnen spreken.

In de Tibetaanse regio's in de provincies Yunnan, Sichuan, Qinghai en Gansu komen nog de meeste Tibetaanse herders voor. Deze mensen spreken vaak alleen het Amdo-dialect of het Kham-dialect van het Tibetaans. Ook kunnen zij vaak niet lezen en/of schrijven.

Economie

Tibet is één van de armste regio's in China. De kindersterfte is er hoog en veel kinderen lijden aan ondervoeding. De Chinese regering steekt veel geld in de economische ontwikkeling van Tibet.²³³ Zo heeft de Chinese regering op 23 januari 2010 nieuwe plannen goedgekeurd, die de ontwikkeling van Tibet verder moeten stimuleren en de economische eenwording van Tibet met de rest van China moeten versterken.²³⁴

In de komende tien jaar zal omgerekend € 35 miljard worden geïnvesteerd in de Tibetaanse regio en de Tibetaanse prefecturen in de Chinese provincies Yunnan, Sichuan, Gansu en Xinjiang.²³⁵ De omvang van de Tibetaanse economie was in 2009 € 4,5 miljard en moet met 12 procent per jaar groeien.

De uitbreiding van de infrastructuur zal ongetwijfeld een nieuwe stroom van Han-Chinese ondernemers en arbeiders op gang brengen. Hoewel in de Chinese

²³² Zie verder in deze paragraaf.

²³³ China: Finding common ground, Radio Free Asia (16 november 2009).

²³⁴ NRC Next (26 januari 2010); Volkskrant (18 februari 2010).

²³⁵ In deze gebieden met voor het Tibetaanse boeddhisme belangrijke kloosters wonen meer Tibetanen dan in Tibet.

staatsmedia daarover niets wordt gezegd, wordt migratie van oost naar west (dus ook naar Tibet) door de Chinese overheid bevorderd.²³⁶

Vrijheid van godsdienst

Vrijwel iedere Tibetaan is aanhanger van het Tibetaanse boeddhisme. Deze levensbeschouwing kan openlijk worden beleden. De Chinese autoriteiten handhaven wel strikte controles op alle religieuze activiteiten en op de gang van zaken in tempels en kloosters.²³⁷ Het komt voor dat religieuze activiteiten door de overheid worden gezien als uitingen van politieke onvrede of onafhankelijkheidsstreven. Zodra in de TAR geloof geassocieerd wordt met de huidige Dalai Lama, wordt er hard opgetreden door de Chinese autoriteiten. Geregeld worden in dat kader religieuze activiteiten verboden. Ook worden kloosters gesloten en worden monniken en nonnen opgepakt die beschuldigd worden van politiek activisme. De beperkingen die aan de geloofsbeleving worden opgelegd, verschillen per regio. Monniken in Tibetaanse regio's buiten de TAR melden dat zij grotere vrijheid hebben om hun geloof te praktiseren, maar ook hun worden beperkingen opgelegd.²³⁸

Religieuze leiders

De Dalai Lama is de hoogste spirituele leider van de Tibetaanse boeddhisten. China beschouwt de huidige Dalai Lama als een politiek activist, die onder de dekmantel van godsdienst de onafhankelijkheid van Tibet voorstaat. De Dalai Lama.²³⁹ bevindt zich sinds 1959 in ballingschap in India. Naar eigen zeggen is de Dalai Lama op zoek naar een oplossing waarbij Tibet weliswaar het politieke, economische en diplomatieke gezag van China accepteert, maar tegelijkertijd volledige autonomie behoudt over culturele en religieuze zaken.

De Panchen Lama is de tweede hoogste Lama. Na het overlijden van de vorige Panchen Lama in 1989 wees de Dalai Lama Gendun Choekyi Nyima aan als elfde Panchen Lama. In 1995 plaatsten de Chinese autoriteiten deze toen zesjarige jongen onder huisarrest. Aan China getrouwe monniken wezen vervolgens een eigen Panchen Lama aan, de nu 20-jarige Gyaltzen Norbu.²⁴⁰ Er zijn daardoor twee

²³⁶ NRC Next (26 januari 2010).

²³⁷ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (includes Tibet) (11 maart 2010).

²³⁸ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (includes Tibet) (11 maart 2009).

²³⁹ Tenzin Gyatso, wiens oorspronkelijke naam Lhamo Dhondub is, is de veertiende Dalai Lama ('Oceaan van Wijsheid').

²⁴⁰ Zie ook het artikel Tibet blijft de nieuwe Lama niet, Volkskrant (27 maart 2009). Volgens Chinese media is Norbu begin maart 2010 opgenomen als lid van het National Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference (CPPCC). In februari 2010 werd hij al benoemd tot vice-president van de China Buddhist Association, een toezichtorgaan van de

Panchen Lama's.²⁴¹ Over het lot van de Panchen Lama Gendun Choekyi Nyima is niets bekend.²⁴² Deze zou nog steeds onder huisarrest staan in Tibet.

Mensenrechtensituatie

De mensenrechtensituatie in Tibet blijft slecht.²⁴³ Martelingen, arrestaties en detenties zonder berechting komen voor.²⁴⁴ Deze zijn vooral gericht tegen mensen die openlijk uitkomen voor een onafhankelijk Tibet of publiekelijk hun steun betuigen aan de Dalai Lama.²⁴⁵ Personen die verdacht worden van politieke misdaden, hebben niet altijd toegang tot rechtsbijstand.²⁴⁶ Berechting vindt vaak achter gesloten deuren plaats. Op het in gevaar brengen van de staatsveiligheid en op separatistische activiteiten staat elk 15 jaar celstraf, met een maximum van twintig jaar in totaal.²⁴⁷ Protesten hoeven niet gewelddadig te zijn om zwaar bestraft te worden.²⁴⁸ De autoriteiten blijven alert op personen die verdacht worden van het hebben van separatistische sympathieën.

overheid inzake religie. (China: China promotes Panchen Lama to top advisory body, Global Insight, Country Intelligence-Analysis (2 maart 2010); Benoeming Panchen Lama, NRC Handelsblad (1 maart 2010); China raises profile of its choice of Dalai Lama's no 2, Reuters (1 maart 2010).

²⁴¹ Tibetans fear China's hand in Dalai Lama succession, Reuters (5 maart 2010).

²⁴² US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

²⁴³ Unrest in Tibet continues as human rights violations escalate, Amnesty International (10 maart 2009); China: Amnesty International calls on Chinese authorities to open Tibet (9 maart 2009); Document – People's Republic of China – Tibet Autonomous Region: A year of escalating human rights violations, Amnesty International, AI Index ASA 17/011/2009 (6 maart 2009); US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (including Tibet) (26 oktober 2009); US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

²⁴⁴ Freedom in the World 2009 – Tibet (China), Freedom House (16 juli 2009); US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

²⁴⁵ The Worst of the Worst 2009 – Tibet (China), Freedom House (3 juni 2009).

²⁴⁶ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

²⁴⁷ Zo werd de Tibetaanse schrijver en fotograaf Kunga Tseyang (auteursnaam Gangnyi (Snow Sun) op 14 november 2009 door een rechtbank in de westelijke provincie Gansu veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf vanwege het schrijven en het op de internetweb Zindris plaatsen van 'separatist articles'. Kunchok Tsephel, intellectueel, oprichter en redacteur van de website Chodme (tibetcm.com) kreeg op 12 november 2009 vijftien jaar gevangenisstraf opgelegd vanwege 'divulging state secrets'. (Reporters Without Borders (16 november 2009)).

²⁴⁸ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

Er zijn geen exacte cijfers bekend van het aantal Tibetaanse politieke gevangenen.²⁴⁹ Ook over de omstandigheden waarin zij verkeren is weinig bekend.

In verband met de onlusten in 2008 naar aanleiding van de protesten in maart 2008 tegen de Chinese overheersing zijn volgens officiële Chinese zijde in totaal 953 personen opgepakt en verhoord. Hiervan werden 80 personen (onder wie 26 monniken) aangeklaagd. Alle aangeklaagde personen zijn inmiddels veroordeeld. De overige opgepakte personen zijn inmiddels vrijgelaten.²⁵⁰ De rechtszaken zijn niet besloten geweest. Aan verdachten is de keuze gelaten welke taal tijdens de zitting werd gebruikt of een tolk ter beschikking zijn gesteld.

Vier Tibetanen zijn op 8 april 2009 door de Municipal People's Court in Lhasa ter dood veroordeeld vanwege brandstichting in enkele winkels die de dood van in totaal zes personen tot gevolg had. In twee gevallen was de doodstraf voorwaardelijk. Indien de veroordeelden in deze beide gevallen de komende twee jaar goed gedrag vertonen, wordt het doodvonnis omgezet in levenslange gevangenisstraf. Een vijfde verdachte kreeg levenslange gevangenisstraf opgelegd.²⁵¹ In oktober 2009 zijn twee ter dood veroordeelden (Losang Gyaltse en Loyar) geëxecuteerd.²⁵² Volgens onbevestigde bronnen zouden mogelijk nog een derde man afkomstig uit de regio Amdo en een vrouw, slechts bekend als Nyimo, zijn geëxecuteerd.²⁵³

²⁴⁹ Operational Guidance Note, Home Office/UK Border Agency (10 juni 2009); US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

²⁵⁰ Volgens Amnesty International zijn in maart 2008 4.434 personen gevangen genomen. Daarvan zijn 3.027 personen vrijgelaten. In de verklaringen van hen die werden vrijgelaten, werd melding gedaan van slechte gevangenisomstandigheden, met mishandeling en het weigeren van medische verzorging en voldoende eten en drinken. (Amnesty International, AI Index ASA 17/009/2009) (5 maart 2009).

²⁵¹ Antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken van 8 mei 2009 op vragen van de leden Voordewind (ChristenUnie) en Van Dam (PvdA) over de ter dood veroordeling van Tibetaanse demonstranten; China: Two Tibetans sentenced to death for arson during Tibet riots, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (9 april 2009); Times onLine (9 april 2009); AFP/BBC News (8 april 2009).

²⁵² ANP/Reuters/BBC News/NRC Handelsblad (27 oktober 2009); Amnesty International, AI Index 17/062/2009 (6 november 2009); China: Tibetan's trial detailed, Radio Free Asia (16 november 2009); antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken van 8 mei 2009 op vragen van het lid Van Bommel (SP) over de doodstraf voor Tibetanen; antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken van 8 mei 2009 op vragen van de leden Haverkamp (CDA), Van der Staaij (SGP) en Peters (GroenLinks) over de oplegging van de doodstraf aan twee Tibetanen; antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken van 11 november 2009 op vragen van het lid Van Bommel (SP) over executies in Tibet.

²⁵³ China: Tibetan executions reported, Radio Free Asia (24 oktober 2009).

Documentaire-maker Dhondup Wangchen werd op 28 december 2009 tot zes jaar gevangenisstraf veroordeeld.²⁵⁴ Tussen oktober 2007 en maart 2008 had hij enkele tientallen gewone Tibetanen geïnterviewd voor een documentaire, waarvoor geen officiële toestemming was verleend. De documentaire *'Leaving Fear Behind'* werd vervolgens in het buitenland uitgebracht en gedistribueerd aan buitenlandse journalisten tijdens de Olympische Spelen in Peking in 2008.²⁵⁵

De Tibetaanse Lama Phurbu Tsering Rinpoche werd op 23 december 2009 tot meer dan acht jaar gevangenisstraf veroordeeld wegens illegaal bezit van munitie en verduistering. Betrokkene is een senior Lama van het Trehor Kardze klooster en hoofd van het Pangri nonnenklooster in Ganzi in de provincie Sichuan. Omstreeks 18 mei 2009 werd hij gearresteerd in verband met een vreedzame demonstratie van 55 Pangri nonnen op 14 mei 2009. De nonnen werden onderweg aangehouden en zouden daarbij zijn geslagen.

Mede doordat buitenlandse diplomaten en journalisten nauwelijks vrije toegang tot Tibet hebben, bestaat er onduidelijkheid over de actuele situatie in Tibet.²⁵⁶ Ook de contacten tussen Tibetanen in ballingschap en hun familie in Tibet zijn zeer beperkt. De situatie in de *Tibet Autonomous Region* (TAR) en de aangrenzende Tibetaanse autonome gebieden in de provincies Qinghai, Sichuan, Gansu en Yunnan blijft gespannen; controles en aanwezigheid van troepen zijn nog altijd aan de orde van de dag.²⁵⁷

Mede door het uitblijven van economische kansen voor Tibetanen, onderdrukking van monniken en behandeling van Tibetanen als minderwaardig blijven de frustraties onder de Tibetanen groot.²⁵⁸ Een constante factor binnen de Tibetaanse gemeenschap is nog steeds het respect en de devotie voor het Tibetaanse boeddhisme. De Dalai Lama blijft voor velen de belangrijkste religieuze en culturele leider – ook voor Tibetanen die binnen overheidskringen werkzaam zijn.

²⁵⁴ www.abc.net.au (7 januari 2010); Film-maker Dhondup Wangchen jailed for letting Tibetans tell their tale, www.timesonline.co.uk (8 januari 2010); China: Tibetan filmmaker jailed after unfair trial, Amnesty International, AI Index ASA 17/002/2010 (8 januari 2010).

²⁵⁵ www.abc.net.au (7 januari 2010); Film-maker Dhondup Wangchen jailed for letting Tibetans tell their tale, www.timesonline.co.uk (8 januari 2010).

²⁵⁶ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

²⁵⁷ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

²⁵⁸ World Directory of Minorities and Indigenous Peoples – China: Overview (oktober 2009); zie echter ook Tibetans, Han ignore politics to build uneasy ties, Reuters (25 februari 2010).

Situatie in Lhasa

De situatie in Lhasa is een afspiegeling van de politieke en sociale kloof tussen Chinezen en Tibetanen. Chinezen en Tibetanen bezoeken verschillende winkels en restaurants, en leven langs elkaar heen.

De aanwezigheid van gewapende Chinese troepen in Lhasa lijkt in het oude centrum verminderd. Wel is de in geel met zwarte trainingspakken gestoken ‘*plain clothes police*’ in het straatbeeld ruim vertegenwoordigd. Op strategische punten in de stad zijn nog steeds gewapende controleposten van de politie aanwezig. Op de belangrijkste uitvalswegen van Lhasa staan nog steeds (bewaakte) politieposten opgesteld. Het verkeer kan wel ongehinderd passeren. Rondom het oude centrum van Lhasa (Barkhor) en op de belangrijkste toegangsstraten naar dit centrum, het Potala paleis en de Ramoche tempel staan controleposten opgesteld met (bewapende) politie en militairen. Ook zijn er overal camera’s geïnstalleerd. Soms verdekt opgesteld en soms openlijk observeren op diverse plaatsen gewapende agenten vanaf daken de menigte in de straten. ‘s Avonds lopen groepen politieagenten patrouille. Bovendien is overal veel veiligheidspersoneel in burger aanwezig, dat vermomd als toerist de mensen op straat observeert.

Kloosters in Lhasa

Kloosters in Lhasa worden in de gaten gehouden door grote aantallen veiligheidsfunctionarissen (politie, geheime dienst, leger), die bezoekers controleren en volgen bij het bezoek. Toezicht op de algehele gang van zaken binnen de belangrijkste kloosters is in handen van monniken en nonnen van de zogenaamde *Democratic Management Committees (DMC)*²⁵⁹; zij zouden onder andere een aandeel hebben in de arrestatie van monniken die de Dalai Lama loyaal zijn gebleven. De autoriteiten dwingen monniken en nonnen educatieprogramma’s van de overheid te volgen.²⁶⁰

Herdenking volksopstand Tibet

Tegen de achtergrond van de 50-jarige herdenking van het bloedig neerslaan in maart 1959 van een Tibetaanse volksopstand tegen het Chinese gezag in Lhasa alsmede van de onlusten van maart 2008 in Lhasa en andere stadjes op de Tibetaanse hoogvlakte werden in maart 2009 de Tibetaanse gebieden volledig van de buitenwereld afgesloten. Er werden uitzonderlijk strenge veiligheidsmaatregelen getroffen, die eventuele ongeregeldheden moesten voorkomen. Duizenden militairen en politieagenten werden gestationeerd in Tibet en in de aangrenzende gebieden, waar veel Tibetanen wonen. Volgens niet

²⁵⁹ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (including Tibet) (26 oktober 2009).

²⁶⁰ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

bevestigde berichten werd in deze gebieden de facto krijgsrecht van toepassing verklaard. Ook werden op veel plaatsen wegversperringen en controleposten opgesteld. Er zou zelfs een avondklok van toepassing zijn. Verder zouden in deze gebieden mobiele telefonie en internet slechts zeer beperkt toegankelijk zijn geweest. Diplomaten, journalisten en toeristen werd de toegang tot deze gebieden ontzegd. Op 5 april 2009 werd dit verbod weer ingetrokken.²⁶¹

Tegelijkertijd werd in de Chinese media een campagne gestart, waarbij aan Chinese zijde breed werd uitgemeten hoeveel economische en sociale vooruitgang in de afgelopen vijftig jaar in Tibet is geboekt. Zo publiceerde het Chinese *State Council Information Office* begin maart 2009 twee witboeken ('*Fifty Years of Democratic Reform in Tibet*' en '*Protection and Development of Tibetan Culture*'), waarin het naar eigen zeggen succesvolle Chinese beleid uitvoerig werd uiteengezet.

Doordat de Tibetaanse gebieden volledig van de buitenwereld waren afgesloten, bleef berichtgeving over eventuele protesten en incidenten beperkt. Begin maart 2009 stak tijdens protesten in de provincie Sichuan een monnik uit het Kirti klooster zichzelf in brand. Eind maart 2009 bestormden honderden personen, waaronder veel monniken van het La'gyab klooster een politiepost in de provincie Qinghai. Volgens de Chinese autoriteiten zouden na afloop van dit laatste incident zes personen zijn gearresteerd en 89 personen zouden zich bij de politie hebben aangegeven, op twee na allen monnik van het eerdergenoemde klooster.

Op 8 maart 2010 zijn aan de vooravond van de herdenking van de volksopstand in Tibet in 1959 in Lhasa ten minste 442 personen opgepakt.²⁶² Veiligheidsdiensten doorzochten 4115 huizen, 178 hotels en veertig uitgaansgelegenheden. De politie zou ieder uur patrouilles lopen om herhaling van het drama van twee jaar geleden, toen de herdenking uitliep op een grote volksopstand tegen China, te voorkomen.²⁶³ Tijdens een tweetal pro-Tibet-demonstraties van studenten in de provincie Gansu op 14 en 17 maart 2010 werden enkele arrestaties verricht.²⁶⁴

²⁶¹ China: Tibet to reopen to journalists, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (31 maart 2009); AFP/ANP/The New York Times/Reuters (30 maart 2009); US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (including Tibet) (26 oktober 2009).

²⁶² Heavy security is the new normal in China's Tibet, AP (8 maart 2010); ANP/DPA (9 maart 2010).

²⁶³ China: China denounces Dalai Lama on sensitive anniversary of Tibetan uprising, Global Insight, Country Intelligence-Analysis (10 maart 2010).

²⁶⁴ Tibetan high school students protest in west China, Reuters (18 maart 2010).

Chinees/Tibetaanse dialoog

Na een onderbreking van meer dan een jaar vonden er van 26 tot 31 januari 2010 in Changsha, hoofdstad van de provincie Hunan, en in Peking gesprekken plaats tussen China en de gezanten Lodi Gyari en Kelsang Gyaltzen van de Dalai Lama.²⁶⁵ Tijdens de vorige onderhandelingsronde in november 2008 had China het door de gezanten van de Dalai Lama gepresenteerde ‘Memorandum on Genuine Autonomy for Tibetans Living under Chinese Rule’ verworpen. In dit voorstel werd een hoge mate van autonomie voorgesteld voor de Tibetaanse gebieden (met inbegrip van de Tibetaanse gebieden in de provincies Yunnan, Sichuan, Qinghai en Gansu), onder andere op het gebied van religie en onderwijs.

Tijdens de nieuwe gesprekken is van Chinese zijde aangegeven dat kwesties inzake de Chinese territoriale integriteit en soevereiniteit niet onderhandelbaar waren en dat ten aanzien van deze kwesties geen concessies zullen worden gedaan.²⁶⁶ De door de Dalai Lama in het eerdergenoemde memorandum voorgestelde benadering was hiermee in strijd. Volgens China vertegenwoordigden de Dalai Lama en zijn zogenaamde regering in ballingschap niet Tibet of de Tibetanen.

Reismogelijkheden

In de verslagperiode waren de reismogelijkheden binnen Lhasa, in de TAR en de Tibetaanse gebieden in de provincies Qinghai, Gansu en Sichuan, met name voor monniken en nonnen aan beperkingen onderhevig.²⁶⁷ Buitenlandse bezoekers werden uit Tibet geweerd gedurende politiek gevoelige herdenkingen. Zo gold er in verband met de festiviteiten rond de zestigste verjaardag van de Volksrepubliek China van 24 september tot 8 oktober 2009 een officieel verbod voor buitenlanders om Tibet te bezoeken.²⁶⁸

De toeristensector lijkt bijna weer het niveau van de periode voor de rellen van maart 2008 te hebben bereikt. Voor buitenlandse toeristen is Tibet alleen te bezoeken in een georganiseerde reisgroep onder begeleiding van lokale gidsen en voorzien van de benodigde toestemming. Deze ‘*Tibet Entry Permit*’ kan alleen door een erkende Chinese reisorganisatie bij het *Tibet Tourism Bureau* worden aangevraagd. Voor gesloten gebieden kan een aanvullende militaire vergunning en/of vergunning van het *Cultural Antiquities Department* noodzakelijk zijn. Ook

²⁶⁵ Reuters (25 en 26 januari 2010); China: China and Dalai Lama envoys resume Tibet talks in Beijing, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (26 januari 2010).

²⁶⁶ China: Talks between Chinese and Tibetan officials fail to make progress, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (2 februari 2010); China rejects demands for greater Tibetan autonomy, New York Times (2 februari 2010).

²⁶⁷ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau) (11 maart 2010).

²⁶⁸ AFP/ANP (22 september 2009).

deze vergunning kan alleen door een erkende Chinese reisorganisatie worden aangevraagd.

Tibetanen in het buitenland

Voor Tibetanen is het moeilijker om een paspoort te verkrijgen dan voor Han-Chinezen.²⁶⁹ Verdenking van separatistische sympathieën is een grond voor het weigeren van uitreisdocumenten.²⁷⁰

Inzake de behandeling van Tibetanen bij terugkeer naar China is maar zeer beperkt informatie beschikbaar, op basis waarvan het niet mogelijk is hierover algemene uitspraken te doen.

De Tibetaanse gemeenschap in Nepal waar meer dan 20.000 Tibetanen in ballingschap leven, is de op één na grootste buiten China.²⁷¹ De Chinese overheid oefent grote druk uit op de Nepalese overheid om 'anti-Chinese sentimenten' uit te bannen.²⁷²

Tibetanen, met name monniken, die uit Nepal terugkeren naar China, zijn in voorkomende gevallen gearresteerd en enkele maanden vastgehouden, in de meeste gevallen zonder dat een aanklacht tegen hen was ingediend.²⁷³

Jaarlijks steken diverse Tibetanen het Himalaya-gebergte over op weg naar Nepal, teneinde onderdrukking in Tibet te ontvluchten. Voor zover bekend is de grens tussen TAR en Nepal open voor een ieder met de correcte reispapieren. Berichtgeving van de afgelopen maanden op het internet en in de Chinese en Nepalese pers wijst echter op een aanscherping van de grenscontrole tussen China en Nepal.

3.5.2 Xinjiang

In Xinjiang²⁷⁴ (voluit: *Xinjiang Uyghur Autonomous Region*, XUAR, in totaal twintig miljoen inwoners) vormen de Oeigoeren met negen miljoen inwoners de

²⁶⁹ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

²⁷⁰ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (including Tibet) (26 oktober 2009).

²⁷¹ US Committee for Refugees and Immigrants, World Refugee Survey 2009 – Nepal (17 juni 2009).

²⁷² China-Nepal: Nepalese authorities warn Tibetan exile community to refrain from anti-China protests, Global Insight, Country Intelligence-Analysis (10 maart 2010).

²⁷³ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (including Tibet) (26 oktober 2009).

²⁷⁴ *Xinjiang* betekent in het Mandarijn 'Nieuwe Gebieden'.

grootste bevolkingsgroep. Han-Chinezen vormen met 7,2 miljoen de tweede grootste bevolkingsgroep in Xinjiang. Tevens wonen er 1,2 miljoen Kazachen en een miljoen mensen uit andere etnische groepen (o.a. Oezbeken, Kirgiziërs, Tadzjieken en Mongoliërs). Oeigoeren zijn etnisch verwant aan Turkse volkeren. Zij wonen al eeuwen in Xinjiang en grensgebieden onder diverse heerschappijen.

Cultuur en talen

Vanuit cultureel en linguïstisch oogpunt hebben Oeigoeren een sterkere band met volkeren uit Centraal-Aziatische landen dan met de Han-Chinezen. De Oeigoerse taal is verwant aan het Turks. De islam is de overheersende Oeigoerse godsdienst sinds de tiende eeuw, daarvoor waren Oeigoeren voornamelijk boeddhisten. De identiteit van de Oeigoeren is niet zozeer gebaseerd op de islam, maar komt voort uit de etniciteit en geschiedenis van het Oeigoerse volk.

In de Xinjiang Uyghur Autonomous Region van China zijn het Mandarijn/Putongha en het Oeigoers de officiële talen. Chinese karakters en het Arabische schrift zijn de erkende schrijftalen. De officiële documenten – zoals onder meer identiteitskaarten en hukou-boekjes – zijn zowel in Chinese karakters als het Oeigoerse schrift²⁷⁵ opgesteld. De officiële spreektaal op scholen en bij de overheid in Xinjiang is het Mandarijn/Putonghua.

Vrijheid van godsdienst

Het merendeel van de Oeigoerse bevolking is moslim. De uitoefening van hun religie en culturele gebruiken worden door de Chinese overheid in Xinjiang slechts binnen kaders getolereerd. Zo vindt er een verplichte registratie bij het betreden van moskeeën plaats. Bepaalde groepen zoals partijleden, onderwijzers, overheidsdienaren en minderjarigen worden uit moskeeën geweerd. Er vindt een inhoudelijke controle van de vrijdagpreek in moskeeën plaats. Moskeeën dienen over bepaalde zaken aan de Chinese autoriteiten te rapporteren. Er bestaat een verbod op religieus onderwijs, zowel in moskeeën als bij mensen thuis.

In Xinjiang wonen ook christenen. Hun aantal is onbekend. Evenals in de rest van China staat de positie van leden van christelijke ondergrondse huiskerken onder druk. Volgens informatie afkomstig van de NGO *China Aid Association* zou huiskerkleider Alimujiang Yimiti in Xinjiang zijn in juli 2009 veroordeeld tot 15 jaar gevangenisstraf wegens het doorgeven van staatsgeheimen aan buitenlandse organisaties. Omstreeks kerstmis 2009 zouden in de provincies Hebei en Xinjiang christenen zijn opgepakt wegens deelname aan illegale bijeenkomsten.

²⁷⁵

Het Oeigoerse schrift dat het Arabische alfabet gebruikt met een aantal toegevoegde letters.

Voor Xinjiang werden in de verslagperiode in verband met de onlusten in de hoofdstad Urumqi²⁷⁶ reisbeperkingen opgelegd.

Net als rond de Olympische Spelen in 2008 bleek ook in de aanloop naar de viering van het 60-jarige bestaan van de Chinese Volksrepubliek in 2009 dat de Chinese autoriteiten op veel terreinen strikter werden in de toepassing van hun eigen wetgeving. Dit geldt bijvoorbeeld voor de afgifte van visa aan buitenlanders, maar ook voor afgifte van reisdocumenten en andere brondocumenten aan Chinese staatsburgers. Net als in 2008 is er na afloop van het bovengenoemde evenement geen sprake van terugkeer naar de oude situatie. Hoewel de uitvoering van administratieve procedures in China de laatste twee jaar moeilijker is geworden, is deze feitelijk correcter ten aanzien van de eigen wetgeving. Het is moeilijk vast te stellen of administratieve problemen die nareizende familieleden van bijvoorbeeld Oeigoerse asielzoekers ondervinden, daadwerkelijk veroorzaakt worden door hun etnische achtergrond of corruptie of door het feit dat zij om andere redenen niet kunnen voldoen aan de voorwaarden. Het is niet mogelijk vast te stellen of de aanscherping van de veiligheidsmaatregelen naar aanleiding van de onlusten in Xinjiang in juli 2009²⁷⁷ tot extra problemen heeft geleid.

Instroom Han-Chinezen

Evenals in Tibet is er een grote instroom van Han-Chinezen in de provincie Xinjiang. De Oeigoeren vrezen op den duur een etnische minderheid te worden in hun eigen regio. Het aantal Han-Chinezen (in 1949 slechts 6,3 procent) is nu rond de 40 procent (7,2 miljoen).²⁷⁸ In de regionale hoofdstad Urumqi is 75 procent van de inwoners Han-Chinees. Oeigoeren maken er nog 13 procent van de bevolking uit. Grote aantallen militairen en Han-arbeiders die tijdelijk in Xinjiang gestationeerd zijn, zijn niet meegeteld in deze cijfers.

Om het westen van China te ontwikkelen, investeert de Chinese overheid flink in Xinjiang. Grote infrastructurele projecten in Xinjiang worden vaak uitgevoerd door Han-Chinese bedrijven, die voornamelijk Han-Chinezen in dienst nemen. Oeigoeren voelen zich hierdoor achtergesteld. Oeigoeren die zich buiten Xinjiang vestigen, hebben veel moeite om werk te vinden. Veel van de protesten van Oeigoerse organisaties zijn gericht tegen de bevoordeling van de Han-bevolking in Xinjiang.²⁷⁹

²⁷⁶ Zie verder deze paragraaf.

²⁷⁷ Zie verder deze paragraaf.

²⁷⁸ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

²⁷⁹ China: President should ease tension by acknowledging grievances, Human Rights Watch (8 juli 2009); World Directory of Minorities and Indigenous Peoples – China: Overview (oktober 2009).

Mensenrechtenschendingen

Voorals sinds de aanslagen van 11 september 2001 in de VS treden de Chinese autoriteiten hard op tegen separatisten en Oeigoeren die de staatsveiligheid in gevaar zouden brengen met illegale religieuze activiteiten.

Over de omstandigheden in gevangenissen en RTL-kampen in Xinjiang is niets bekend, maar er zijn geen aanwijzingen om aan te nemen dat deze verschillen van de situatie in gevangenissen elders in het land.²⁸⁰

Ongeregeldeheden

Tijdens de rellen die op 5 juli 2009 in Urumqi begonnen en drie dagen duurden,²⁸¹ kwamen volgens officiële cijfers 197 inwoners van Urumqi om het leven, onder wie 134 Han-Chinezen.²⁸² Meer dan 1600 mensen raakten gewond. Bij de arrestaties die op het geweld volgden, zouden meer dan 1900 mensen zijn opgepakt, van wie officieel 718 personen werden vastgehouden.²⁸³ De overige personen zouden nadien weer zijn vrijgelaten, onder wie de vooraanstaande etnische Oeigoer Ilham Tohti (Yilihamu Tuheti), hoogleraar aan de Central Nationalities University in Peking, die op 9 juli 2009 in verband met de onlusten in de provincie Xinjiang was gearresteerd.²⁸⁴

Van de verdachten die officieel nog werden vastgehouden, werden 83 personen beschuldigd van zware misdrijven als moord en brandstichting. De overige

²⁸⁰ Zie ook paragraaf 3.3.7.

²⁸¹ Op 5 juli 2009 demonstreerden Oeigoeren in Urumqi uit protest tegen geruchten over onlusten in de Chinese provincie Guangdong in juni 2009. Daar werden in de stad Shaoguan twee Oeigoerse werknemers van een speelgoedfabriek gedood en raakten tientallen anderen gewond door een Chinese meute, nadat een lokale website Oeigoeren had beschuldigd van de verkrachting van twee Han-Chinese meisjes. Achteraf bleek dit verhaal niet op waarheid te berusten (No rapes in riot town, Radio Free Asia (29 juni 2009). De aanvankelijk vreedzame demonstratie in Urumqi sloeg om in een plundertocht door de stad. Daarbij waren Han-Chinezen en hun bezittingen het doelwit. Vervolgens gingen gewapende groepen Han-Chinezen de straat op om zich te wreken. (China: Renewed protests in Xinjiang as police arrest rioters, Global Insight, Country Intelligence-Analysis (7 juli 2009); Uyghur insurgency, GlobalSecurity.org (13 juli 2009).

²⁸² China: Xinjiang trials deny justice, Human Rights Watch (15 oktober 2009). Zie ook het antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken van 26 augustus 2009 op vragen van het lid Van Bommel (SP) over het optreden van de Chinese overheid in Xinjiang; China: FIDH calls for an independent and impartial investigation in Xinjiang, International Federation for Human Rights (FIDH) (10 juli 2009).

²⁸³ Voor wat betreft het door het World Uyghur Congress gehanteerde hoge aantal van 10.000 van in de nasleep van de onlusten vermiste personen, zou het hierbij kunnen gaan om Oeigoerse migranten uit andere delen van de provincie Xinjiang, die door de Chinese autoriteiten naar hun plaats van herkomst zijn teruggestuurd. Zie ook We are afraid to even look for them – Enforced disappearances in the wake of Xinjiang's protests, Human Rights Watch (New York, 20 oktober 2009); ANP/Reuters (21 oktober 2009).

²⁸⁴ Amnesty International, AI Index ASA 17/049/2009 (28 augustus 2009); Uyghur economist silenced, Radio Free Asia (26 maart 2009).

personen werd verstoring van de openbare orde ten laste gelegd.²⁸⁵ De Europese Unie heeft in een verklaring van 7 juli 2009 haar verontrusting uitgesproken over de ontwikkelingen in Xinjiang.

In de periode van oktober 2009 tot en met 26 januari 2010 veroordeelde het Urumqi *Intermediate People's Court* tenminste 26 personen ter dood.²⁸⁶ Daarvan zijn inmiddels tenminste negen personen geëxecuteerd.²⁸⁷ Van anderen zou het doodvonnis bij goed gedrag na twee jaar omgezet kunnen worden in levenslange gevangenisstraf. Sommigen kregen gevangenisstraffen tot levenslang.²⁸⁸

Veiligheidstroepen zetten begin september 2009 in Urumqi traangas in om demonstrerende Han-Chinezen uiteen te drijven. Duizenden betogers eisten betere veiligheidsmaatregelen en probeerden een wijk binnen te dringen, waar Oeigoeren woonden. De massaal opgetrommelde oproerpolitie blokkeerde de toegang tot deze wijk.²⁸⁹ Bij de demonstratie kwamen ten minste vijf mensen om het leven. Enkele Oeigoeren die gearresteerd waren vanwege aanvallen met naalden, kregen gevangenisstraf opgelegd variërend van zeven tot vijftien jaar.²⁹⁰

In november 2009 lanceerde China een landelijke ‘*strike hard*’ campagne met als doel ‘consolidating stability and eliminating security risks’. Daarbij werden tot nog toe voor zover bekend 382 personen opgepakt, onder wie 94 personen die de provincie Xinjiang waren ontvlucht en die verdacht worden van betrokkenheid bij

²⁸⁵ NRC Handelsblad (11 augustus 2009); AFP/Nederlands Dagblad/Reuters (24 augustus 2009); China to charge 83 people in connection with ethnic violence in Xinjiang, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (5 augustus 2009); AFP/ANP/BBC News/Le Monde/Reuters (5, 6, 7, 8, 9 juli en 4 augustus 2009); China: Unrest in China's Xinjiang leads to 140 deaths and hundreds of arrests, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (6 juli 2009); Volkskrant (7 juli 2009).

²⁸⁶ China must halt death sentences against Uyghurs, Amnesty International (3 december 2009).

²⁸⁷ Zie ook het antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken van 2 november 2009 op vragen van de leden Çörüz en Haverkamp (beiden CDA) over ter dood veroordeling van zes Oeigoeren in China; Amnesty International, AI Index ASA 17/063/2009 (11 november 2009); Reuters (24 december 2009 en 26 januari 2010); China: Xinjiang trials deny justice, Human Rights Watch (15 oktober 2009).

²⁸⁸ Ibidem.

²⁸⁹ De demonstrerende Han-Chinezen vonden dat de Chinese overheid te langzaam was met optreden tegen Oeigoeren die achter de ongeregelheden van juli 2009 zouden zitten. Ook beschuldigen Han-Chinezen de Oeigoeren ervan verantwoordelijk te zijn voor mysterieuze aanvallen met injectienaalden op voorbijgangers. Er heerste paniek in de stad sinds de overheid eind augustus 2009 sms-berichten verstuurde, waarin werd gewaarschuwd voor aanvallen met naalden. Ouders durfden hun kinderen niet meer naar school te sturen.

²⁹⁰ ANP/Volkskrant (4 september 2009); AFP/Reuters (3, 4, 6, 8, 11, 12, 14, 15 en 17 september 2009).

de bloedige onlusten in juli 2009.²⁹¹ Veiligheidstroepen zijn in de meeste steden alom aanwezig. Arrestaties naar aanleiding van de ongeregelheden komen voor.²⁹² Het platteland is omringd door een net van controleposten. Op de voornaamste verbindingswegen zijn om de vijftig kilometer checkpoints ingesteld.

Er zijn aanwijzingen dat nog altijd Oeigoeren worden opgepakt in verband met de onlusten in juli 2009. Het is niet duidelijk wat er vervolgens met hen gebeurt.

In verband met het feit dat op 5 juli een jaar geleden onlusten tussen Oeigoeren en Han-Chinezen uitbraken in Urumqi, zijn er berichten dat de veiligheidsmaatregelen in Xinjiang weer worden aangescherpt. Zo is er een campagne afgekondigd van drie maanden waarbij deur aan deur wordt gecontroleerd of bewoners hetzij een hukou dan wel een residential certification hebben (dat wil zeggen geregistreerd staan bij het lokale politiebureau). Personen die volgens de autoriteiten in Xinjiang niets te zoeken hebben, worden verzocht de regio te verlaten. De actie lijkt zich voornamelijk op non-permanent residents te richten. Er zijn geen aanwijzingen dat Xinjiang de komende tijd voor toeristen of andere reizigers gesloten zal zijn.

In de nasleep van de eerder genoemde onlusten, waarbij nieuwe media en met name social networking sites een katalyserende rol zouden hebben gespeeld, werd het internet in Xinjiang platgelegd. Pas in mei 2010 werd in Xinjiang internet weer opengesteld, met de gebruikelijke Chinese beperkingen. Zo zijn websites als Twitter, Facebook en YouTube in heel China nog altijd geblokkeerd.²⁹³

Op het eerste gezicht lijkt de rust weer enigszins hersteld, maar de verhoudingen tussen Oeigoeren en Han-Chinezen zijn ernstig beschadigd.²⁹⁴

²⁹¹ China – Xinjiang Uighur Autonomous Region: China arrests 94 Xinjiang fugitives as post-riot crackdown continues, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (9 december 2009).

²⁹² Zo arresteerde de politie op 1 oktober 2009 de Oeigoerse journalist Hairat Niyazwas vanwege ‘endangering state security’. Betrokkene zou sindsdien incommunicado worden vastgehouden in het Tianshan detentiecentrum in Urumqi. Ook een andere Oeigoerse journalist, Dilixiati Paerhati, zou nog worden vastgehouden. (Amnesty International, AI Index ASA 17/060/2009 (30 oktober 2009)). Op 7 augustus 2009 werd Dilixiati Paerhati, uitgever van de Oeigoerse website Diyarim.com, na een telefoontje voor verhoor meegenomen in Urumqi. Sindsdien is niets bekend over zijn lot. (Amnesty International, AI Index ASA 17/056/2009 (30 september 2009)).

²⁹³ Reuters (17 januari 2010); China – Xinjiang Uighur Autonomous Region: China resumes text messaging services in Xinjiang, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (18 januari 2010); China-Xinjiang Uyghur Autonomouw Region: Internet and phone restrictions lifted in Xinjiang, almost nine months after riots, Global Insight, Country Intelligence-Analysis (22 maart 2010).

²⁹⁴ NRC Handelsblad (24 augustus 2009); China: Calm returning to restive Uighur city in China, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (9 juli 2009); Behind the violence in Xinjiang,

Onafhankelijkheidsstreven

Diverse groeperingen spannen zich in voor een onafhankelijk Xinjiang, dat Oost-Turkestan zou moeten heten. Volgens de Chinese autoriteiten hebben Oeigoeren, vertegenwoordigd door onder andere de *East Turkestan Islamic Movement (ETIM)*, *East Turkestan Islamic Party*, *East Turkestan Liberation Organisation*, *The Shock Brigade of the Islamic Reformist Party* en de *East Turkestan Opposition Party* zich schuldig gemaakt aan verscheidene terroristische activiteiten. In augustus 2002 werd de *East Turkestan Islamic Movement (ETIM)* aan de Amerikaanse lijst van internationale terroristische organisaties toegevoegd. Vanaf september 2002 staat ETIM tevens op de VN-lijst van terroristische organisaties.²⁹⁵

China voert een actief beleid tegen de ‘Drie Kwaden’ (*separatisme, terrorisme en religieus extremisme*), waarbij nauwelijks onderscheid wordt gemaakt tussen vreedzame uitingen van protest enerzijds en gewelddadige anderzijds.²⁹⁶ De Chinese overheid treedt hierbij hard op. Mevrouw Rebiya Kadeer²⁹⁷ van het *World Uyghur Congress (WUC)*²⁹⁸, die in ballingschap in de VS leeft, werd ervan beschuldigd achter de ongeregeldheden van juli 2009 te zitten.

Mensenrechtenorganisaties in westerse landen zien in haar een prominente

Human Rights Watch (9 juli 2009); China: Racism divides Urumqi, Radio Free Asia (4 september 2009)

²⁹⁵ Country reports on Terrorism 2008 – China, US Department of State (30 april 2009).

²⁹⁶ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010).

²⁹⁷ Rebiya Kadeer klom eind jaren negentig van de vorige eeuw in een islamitische omgeving op van wasvrouw tot een van de rijkste mensen van China. Als eigenaresse van een textielimperium kreeg zij een plaats kreeg aangeboden in de CPPCC. Met het vertrek van haar man, de intellectueel Sadik Rouzi, in 1996 naar de VS, veranderde haar positie. Na een kritische speech werd zij ontheven uit haar functies, zaken doen werd bemoeilijkt en uiteindelijk werd zij op beschuldiging van het bedreigen van de staatsveiligheid gevangen gezet, terwijl zij onderweg was naar een ontmoeting met Amerikaanse congresleden in 1999. Na een vervroegde vrijlating in 2005 wegens goed gedrag en de belofte nooit meer de integriteit van China in twijfel te trekken, herenigde zij zich met haar gezin in Washington. Vrijwel onmiddellijk daarna begon haar kritiek op de Chinese regering, vanaf 2006 in de hoedanigheid van voorzitter van de Uyghur-American Organisation en de koepelorganisatie World Uyghur Congress (WUC); After her rise in China and expulsion, an Uyghur becomes the face of her people, The New York Times (9 juli 2009); Volkskrant (10 juli 2009).

²⁹⁸ Het WUC, opgericht in 2004, is een voorganger van de islamitische First East Turkestan Republic (1933-1934). Erkin Alptekin was voorzitter van het WUC van 2004 tot 2006. Hij is de zoon van Isa Yusuf Alptekin (1901-1995), een van de oprichters van de onafhankelijke Oost-Turkestaanse Republiek. Ook de symboliek: een lichtblauwe vlag met halve maan en ster, heeft het WUC aan de kortdurende Republiek ontleend. Het WUC stelt anders dan bijvoorbeeld de East Turkestan Independence Movement (ETIM) een vreedzame oplossing van de Oeigoerse kwestie voor ogen en wijst geweld van de hand.

mensenrechtenverdediger.²⁹⁹ In september 2009 werd zij uitgenodigd de mensenrechtencommissie van het Europees Parlement toe te spreken. Onduidelijk is hoe ver de invloed van Mevrouw Kadeer in Xinjiang daadwerkelijk strekt.

De Chinese autoriteiten behandelen separatistische activiteiten en terrorisme op gelijke wijze.³⁰⁰ Wie zich met één van beide bezighoudt, loopt een groot risico vervolgd en gemarteld te worden. Het regionale ministerie van Justitie in Xinjiang schat dat er zo'n 40 tot 50 separatistische organisaties actief zijn in Xinjiang, maar dit aantal fluctueert. Deze groepen zijn voornamelijk lokaal, maar er zouden ook internationale connecties bestaan, met name met Centraal-Aziatische organisaties.³⁰¹

Een kleine minderheid van de Oeigoeren grijpt naar geweld om het onafhankelijkheidsstreven kracht bij te zetten. Zo reed volgens het Chinese persbureau Xinhua op 4 augustus 2008 in de stad Kashgar een vrachtwagen in op een groep van zo'n zeventig agenten van de grenspolitie, die door de straat jogden tijdens de gebruikelijke ochtendgymnastiek. De twee bestuurders van de vrachtwagen gooiden vervolgens explosieven in de richting van de politiepost en staken met messen in op de agenten. In totaal kwamen zeventien politiemensen om het leven en raakten nog eens vijftien politieagenten gewond. De twee aanslagplegers werden gearresteerd en werden op 17 december 2008 ter dood veroordeeld. Begin april 2009 werden beide Oeigoeren geëxecuteerd.³⁰²

Terugkeer

Over de behandeling van Oeigoeren bij terugkeer naar China is nauwelijks informatie beschikbaar, op basis waarvan het niet goed mogelijk is algemene uitspraken te doen. Het komt voor dat ook familieleden van Oeigoeren die in het buitenland actief zijn op het gebied van mensenrechten of van Oeigoeren die worden gezocht, van de zijde van de Chinese autoriteiten problemen ondervinden.³⁰³ Als familie een in het buitenland verblijvende dissident wil nareizen, kan zij te maken krijgen met autoriteiten die zich weinig coöperatief opstellen, bijvoorbeeld door slechts een deel van de familie in het bezit te stellen van een paspoort.

²⁹⁹ Volgens waarnemers staat mevrouw Rebiya Kadeer in minder hoog aanzien bij de eigen bevolking vergeleken met de status van de Dalai Lama in Tibet, haar leiderschap onder Oeigoeren is niet onomstreden.

³⁰⁰ US Department of State, 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hongkong and Macau) (11 maart 2010).

³⁰¹ Country reports on Terrorism 2008 – China, US Department of State (30 april 2009).

³⁰² AFP/Reformatorisch Dagblad/Reuters (9 april 2009), China: executes two Uighurs for Olympic terrorist attacks, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (9 april 2009).

³⁰³ Zoals familieleden, vrienden en werknemers van Rebiya Kadeer.

China legt geregeld verzoeken bij de omliggende landen neer om Chinese Oeigoeren die zich op hun grondgebied bevinden terug te sturen.³⁰⁴ Het gaat dan met name om Oeigoeren die volgens de Chinese autoriteiten verdacht worden van separatistische activiteiten. Deze landen, waaronder ook Nepal, Pakistan en Afghanistan, hebben grote belangen bij goede betrekkingen, rust in de grensregio en open grenzen met China, met name gezien de handelsrelaties. Zij zouden meewerken aan het uitleveren van Oeigoeren aan China. Tientallen Oeigoeren zouden inmiddels zijn uitgezet. Hieronder bevinden zich ook personen die door UNHCR erkend waren als vluchteling.

De Chinese veiligheidsdiensten zijn in bovengenoemde landen actief betrokken bij de opsporing en repatriëring van Oeigoerse vluchtelingen en activisten.

Internationale mensenrechtenorganisaties zoals *Amnesty International* en *Human Rights Watch* roepen op geen Oeigoeren naar China terug te sturen, die door de Chinese autoriteiten verdacht worden van betrokkenheid bij pro-onafhankelijkheidsgroepen of andere activiteiten die worden beschouwd als terrorisme, religieus extremisme of separatisme. De vrees bestaat dat teruggestuurde Oeigoeren eenmaal terug in China mishandeling, foltering en wellicht de doodstraf te wachten staat.

Guantanamo Bay³⁰⁵

Het Amerikaanse Hooggerechtshof moet nog beslissen over het lot van een aantal Oeigoeren, die al meer dan vier jaar vastzitten in Guantanamo Bay. Er is geen reden bekendgemaakt voor het uitstel, maar verschillende bronnen dichtbij het Hof zeggen dat de rechters mogelijk diplomatieke onderhandelingen niet willen hinderen. De Oeigoeren werden in 2001 in Afghanistan opgepakt en door de VS naar Guantanamo Bay overgebracht. Volgens China behoren zij tot de een terroristische afscheidingsbeweging ETIM. In China kunnen zij de doodstraf krijgen, reden voor de VS om de Oeigoeren niet aan dat land uit te leveren. Een aantal van de Oeigoeren is inmiddels in andere landen opgenomen (4 in Bermuda, 6 in Palau, 2 in Zwitserland en 2 in Georgië).³⁰⁶

³⁰⁴ Chinese ambassades zijn kennelijk op de hoogte als er Oeigoeren asiel aanvragen.

³⁰⁵ In de omstreken gevangenis van Guantanamo Bay zit een aantal personen vast dat naar huis mag, maar dat niet kan. De deadline die de Amerikaanse president Barack Obama meteen na zijn eerste optreden noemde, 22 januari 2010, voor hun vrijlating werd niet gehaald. Van de 240 gevangenen die begin 2009 in Guantanamo Bay vastzaten, zijn er nu nog 192 over. De VS zijn nog op zoek naar landen die ex-gevangenen willen opnemen. Het Amerikaanse Congres verzet zich tegen het idee dat de vrijgekomen gevangenen in de VS zouden kunnen wonen, als die dat zelf al zouden willen. (NRC Handelsblad (29 januari 2010)).

³⁰⁶ Four Uyghur detainees released, Radio Free Asia (11 juni 2009); AFP/ANP (30 juni 2009); China-United States: Chinese Uyghurs arrive in Palau from US detention centre, Global Insight, Country Intelligence-Analysis (2 november 2009); BBC News (31 oktober 2009); La Suisse accueille deux Ouïgours, www.20minutes.ch (3 februari 2010); Trouw (25 maart 2010).

3.5.3 Binnen-Mongolië

Veiligheidssituatie

In de verslagperiode hebben zich voor zover bekend geen veranderingen voorgedaan in de veiligheidssituatie in Binnen-Mongolië. Activiteiten van Binnen-Mongoliërs die door de Chinese autoriteiten worden beschouwd als separatisme, zoals het bevorderen van de eigen cultuur en etnische identiteit, het bekritisieren van het regeringsbeleid en het aan de kaak stellen van de mensenrechtensituatie, worden niet geduld en kunnen leiden tot een lange gevangenisstraf.

Protestbewegingen die openlijk streven naar een onafhankelijk Binnen-Mongolië zijn sinds 1995 niet of nauwelijks meer actief in Mongolië. Zowel de Binnen-Mongolische Volkspartij (IMVP) als de Zuid-Mongolische Democratische Alliantie (ZMDA) zijn verboden in China. Indien een dergelijke onafhankelijkheidsbeweging in China actief naar buiten zou treden, kan verwacht worden dat de Chinese autoriteiten onmiddellijk daartegen optreden.

Volgens het in New York gevestigde Southern Mongolian Human Rights Information Center werden het hoofd van de Erdos Mongol-Tibetan Medical School Batzangaa, zijn vrouw en dochter, allen afkomstig uit Binnen-Mongolië, op 3 oktober 2009 in de Mongolische hoofdstad Ulaanbaatar door de Chinese politie vanuit Binnen-Mongolië in samenwerking met de Mongolische politie gearresteerd en overgebracht naar China.³⁰⁷ Batzangaa gaf in de stad Erdos in Binnen-Mongolië cursussen in de Tibetaanse en Mongolische geneeskunde, alsmede in de Mongolische taal. In mei 2009 was hij met zijn gezin naar Mongolië gevlucht en was daar in afwachting van een beroepsprocedure tegen een beslissing in eerste instantie van de lokale UNHCR-vertegenwoordiging hem en zijn gezin een vluchtelingenstatus te weigeren.³⁰⁸

Volgens lokale activisten voelen steeds meer etnische Mongoliërs zich een minderheid in de *Inner Mongolia Autonomous Region* en zijn zij bang om hun eigen taal en cultuur te verliezen. Daarnaast zou door het Chinese beleid om nomaden zich permanent te laten vestigen zowel in Tibetaanse als Binnen-Mongolische regio's veel kennis van de authentieke lokale cultuur verloren gaan.

Discriminatie

De etnisch Mongolische minderheid in Binnen-Mongolië wordt voor zover bekend niet gediscrimineerd, maar zij voelen zich wel achtergesteld. De meeste Binnen-Mongoliërs zijn, mede onder invloed van het onderwijs, 'verchineesd'. Decennia van migratie van Han-Chinezen in Binnen-Mongolië hebben etnische Mongoliërs

³⁰⁷

Dissident detained in Mongolia, Radio Free Asia (21 oktober 2009).

³⁰⁸

Reuters (20 oktober 2009).

tot een minderheid gemaakt in hun eigen regio. Zij maken officieel nog maar 20% van de 24 miljoen tellende bevolking van Binnen-Mongolië uit.

Er zijn geen aanwijzingen dat een etnisch Mongolische Binnen-Mongoliër die uit het buitenland terugkeert, te vrezen heeft voor discriminatie of vervolging wegens zijn etnische achtergrond.

3.5.4 Hongkong

Algemeen

De *Special Administrative Region* Hongkong³⁰⁹ ligt in het zuiden van China. In het noorden grenst Hongkong aan de Chinese provincie Guangdong, voor het overige wordt het omringd door de Zuid-Chinese Zee.

Hongkong bestaat uit vier delen: Hongkong Island, Kowloon Peninsula, Lantau Island en de New Territories inclusief 262 eilanden.

Hongkong heeft circa zeven miljoen inwoners, waarvan ongeveer drie miljoen kiesgerechtigd. Met meer dan 6400 mensen per vierkante kilometer is Hongkong een van de dichtstbevolkte gebieden ter wereld. Hongkong was vanaf de jaren zestig een van de Aziatische Tijgers, vier buitengewoon snel groeiende economieën in het Verre Oosten. Door deze snelle groei, die werd versterkt door de toenemende verwevenheid met China, is Hongkong een van de rijkste gebieden ter wereld geworden. De beursindex, *Hang Seng*, is een belangrijke graadmeter voor de Aziatische economie en weerspiegelt ook de positie van Hongkong als een leidend mondiaal financieel centrum.

Hongkong maakte van oudsher deel uit van het Chinese keizerrijk. Halverwege de negentiende eeuw kwam het gebied onder Brits gezag te staan. Groot-Brittannië gaf Hongkong in 1997 terug aan China. Sindsdien is het een *Special Administrative Region*. Hongkong heeft volledige zelfbeschikking op alle gebieden, met uitzondering van defensie en buitenlandbeleid. De vroegere Chinese leider Deng Xiaoping noemde dit beleid 'één land, twee systemen'.

Niet-Chinese burgers in Hongkong

In Hongkong wonen ruim 350.000 niet-Chinese Hongkong burgers; naast vele huishoudelijke werkers uit de Filipijnen en Thailand, ook personen van Indiase, Nepalese en Bengalese afkomst. Vooral de laatste drie nationaliteiten nemen een speciale positie in Hongkong in (door Britten ingehuurde Gurkha-soldaten). Deze

³⁰⁹

De naam Hongkong komt van het Kantonese woord Heung Gong, wat 'geurige haven' betekent. In Hongkong werd veel gehandeld in geurige stoffen, zoals grondstoffen voor wierook.

groep woont vaak sinds generaties in Hongkong, maar werd na de overdracht in 1997 door China niet als Chinees staatsburger erkend.

Miljoenen inwoners van Hongkong zijn in het bezit van een *British National Overseas* (BNO) status. Dit paspoort werd indertijd uitgegeven door de Britse overheid aan *Hongkong Residents*, die al in het bezit waren van de Britse nationaliteit en een connectie hadden met Hongkong vóór 1997, de datum van de hereniging. China en het Verenigd Koninkrijk zijn in de *Sino British Joint Declaration* van 1984 overeen gekomen dat dit document levenslang kan worden gebruikt als een reisdocument. Ook onder de huidige wetgeving van Hongkong en China worden deze BNO-paspoorten als een volwaardig reisdocument beschouwd. Nederland en vele andere landen erkennen dit paspoort. Er zijn geen visumvereisten voor deze paspoorten om in het Schengengebied te reizen.

De discussie over *the right of abode* (recht op verblijfplaats) werd in januari 1999 beëindigd door een uitspraak van de hoogste rechtbank in Hongkong, die aangaf dat kinderen van personen die op het moment van de overdracht reeds verblijfsrecht in Hongkong hadden, deze ook na de hereniging blijven behouden. De centrale autoriteiten in Peking bepaalden echter dat de feitelijke toelating van genoemde kinderen samenhangt met het dagelijkse quotum van nieuwe bewoners uit China, dat zich in Hongkong mag vestigen (150 per dag).

Politieke situatie

De burgerrechten, politieke rechten en vrijheden in Hongkong zijn vastgelegd in de per 1 juli 1997 in werking getreden *Basic Law*, de Hongkongse grondwet. De *Basic Law* garandeert Hongkong een hoge mate van autonomie. Alleen de integriteit van het grondgebied (defensie) en het buitenlandse beleid vallen onder de centrale autoriteiten in Peking. Daarnaast benoemt Peking de Hongkongse regeringsleider en op diens voordracht ook de Hongkongse ministers.

De Hongkongse autonomie vindt onder andere haar weerslag in haar eigen paspoort, toelatingsbeleid, munteenheid en deviezenreserves. Verder is Hongkong een zelfstandige, aparte douane-eenheid, zelfstandig lid van de WTO, APEC en andere internationale organisaties en zelfstandig partij bij vele multilaterale en bilaterale verdragen en overeenkomsten. In overeenstemming met de bepalingen (en de geest) van de *Sino-British Joint Declaration* van 1984 heeft Hongkong na de soevereiniteitsoverdracht van 1 juli 1997, ook zijn eigen rechtssysteem behouden. De rechterlijke macht is politiek onafhankelijk.

Hongkong heeft ook een eigen politiek systeem, dat alleen met toestemming van de Chinese Volksrepubliek kan worden gewijzigd. In Hongkong bestaan verschillende politieke partijen die vrijelijk hun mening kunnen verkondigen, zowel binnen als buiten het Hongkongse parlement. Het Hongkongse parlement,

de Wetgevende Raad (*Legislative Council*) telt zestig leden. Zij worden via een complex kiesstelsel gekozen door burgers en door sectoren van de Hongkongse samenleving. De partijen vallen uiteen in de zogenaamde Democratische partijen en de meer pro-China partijen. Dit onderscheid heeft zijn functie grotendeels verloren, alle politieke partijen onderschrijven het belang van goede relaties met China. Wel kan worden gesteld dat de zogenaamde Democratische partijen meer belang hechten aan de invoering van algemeen kiesrecht dan de pro-China partijen.

De helft van de leden van de Raad wordt gekozen door de circa drie miljoen kiesgerechtigde burgers in Hongkong. Bij de verkiezingen van 2004 gaven zij in meerderheid hun steun aan de Democratische partijen. Die kregen achttien van de dertig beschikbare zetels. De overige twaalf zetels gingen naar politici die toenadering tot China zochten. De overige dertig leden van de Raad worden gekozen door zogeheten 'functionele kieskringen'. Dit zijn groepen van mensen en instellingen uit bepaalde sectoren van de Hongkongse samenleving. Zo kiezen de werknemers in Hongkong (Labour) gezamenlijk drie leden van de Raad. De overige 27 groepen vaardigen ieder één politicus af naar de Raad. Er zijn onder meer politici namens de verzekeringsbranche, de gezondheidszorg, accountants en de vervoerssector. Al deze functionele kieskringen zijn gebaat bij goede betrekkingen met moederland China. In 2004 gingen dan ook 23 van de dertig beschikbare zetels van de Raad van deze groepen naar Chinagezinde politieke partijen. De bevoegdheden van de wetgevende macht zijn aanzienlijk geringer dan die in Nederland.

Aan de benoeming door Peking van de Hongkongse regeringsleider, de *Chief Executive*, gaan lokale verkiezingen vooraf. De kiezers mogen zich uitspreken over de door de achthonderd leden tellende Kiesraad (aangesteld door Peking) voorgedragen kandidaten, die ieder de steun van minimaal honderd leden van de kiesraad moeten hebben.

Op basis van de uitslagen van de verkiezingen voor de Wetgevende Raad van 8 september 2008 hebben de pro-democratische partijen hun vetorecht behouden. Zij vergaarden 23 van de zestig zetels in de Raad, twee meer dan de voor het uitoefenen van het vetorecht vereiste 21 zetels. Bij de vorige verkiezingen behaalden zij nog 25 zetels. Door het vetorecht kon het Democratische blok in 2005 omstreden grondwettelijke hervormingen tegenhouden.

Vrijheid van meningsuiting

In het politieke debat bestaat zowel binnen als buiten het parlement in zijn algemeenheid vrijheid van meningsuiting. Er worden, soms stevige, debatten gevoerd met de *Chief Executive* en zijn ministers en tussen de partijen onderling. De debatten zijn openbaar. Ook burgers kunnen hun mening vrij uiten. Demonstreren is mogelijk en er vinden geregeld demonstraties plaats.

In Hongkong bestaat enige mate van zelfcensuur, bij de televisie iets meer dan bij de meeste kranten. Mediamagnaten in Hongkong hebben vaak belangrijke investeringen in China, die hun positie kunnen beïnvloeden.

In Hongkong bestaat geen verbod op politieke partijen en groeperingen. Er zijn in Hongkong op allerlei terreinen NGO's actief. Veel mensenrechtenorganisaties die de situatie op het Chinese vasteland volgen, zijn in Hongkong gevestigd.

Vrijheid van godsdienst en overtuiging

In Hongkong bestaat vrijheid van godsdienst, die ook in de praktijk wordt gerespecteerd. Er bestaan geen semilegale of verboden spirituele bewegingen. De op het Chinese vasteland verboden, als *evil cult* aangemerkte *Falun Gong*, is in Hongkong een legaal geregistreerde organisatie, die de naam *Falun Dafa* draagt. Falun Gong-aanhangers kunnen vrijuit handelen en demonstreren. Er vindt geen vervolging van *Falun Gong*-aanhangers plaats. De bewegingsvrijheid van buitenlandse *Falun Gong*-aanhangers om in Hongkong tegen de centrale regering in Peking te ageren wordt echter ingeperkt. Buitenlandse Falun Gong-aanhangers wordt geregeld de toegang tot Hongkong ontzegd. Ook andere spirituele trainingsgroepen als *Xiang Gong* en *Yan Xin Qigong*, kunnen in Hongkong vrijelijk praktiseren.³¹⁰

De heersende opinie onder waarnemers is dat zowel de centrale autoriteiten als de regionale autoriteiten in Hongkong niet dulden dat Hongkong wordt gebruikt als internationale basis voor acties en propaganda tegen het regime in Peking.

Op 15 april 2009 aanvaardde paus Benedictus XVI het ontslag om leeftijdsredenen van de bisschop van Hongkong, de 77-jarige Monseigneur Joseph Zen Ze-Kiun, en benoemde tot diens opvolger de 69-jarige Monseigneur John Tong Hon, sedert 30 januari 2008 hulp-bisschop van het bisdom.³¹¹ Deze laatste benadrukte zich te willen inzetten voor het verbeteren van de communicatie tussen katholieken in Hongkong en op het vasteland van China.

In de verslagperiode hebben zich in Hongkong geen voor het algemene ambtsbericht relevante ontwikkelingen voorgedaan.

Illegale migratie

Voorheen was Hongkong een populaire migratiebestemming voor Chinezen die vanuit het vasteland op zoek waren naar werk en in Hongkong ook vaak familie hebben wonen. De autoriteiten hanteerden een streng toelatingsbeleid en met grote

³¹⁰ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – China (including Tibet) (26 oktober 2009).

³¹¹ AFP (15 april 2009).

regelmaat werden illegale grensoverschrijders opgepakt en direct teruggestuurd naar het vasteland.

Tegenwoordig worden vanuit het vasteland binnenkomende Chinezen voornamelijk gezien als een goede stimulans voor de economie in Hongkong, een leverancier van kennis, talent en kapitaal, en een brug voor intensievere samenwerking tussen het vasteland en Hongkong, waardoor dit toegangsbeleid dermate versoepeld en uitgebreid is ook voor familieleden.

De in- en uitreis van iedere passagier wordt in Hongkong aan de hand van het reisdocument geregistreerd. Hongkong wordt door inwoners van het vasteland voornamelijk gebruikt als tussenstation voor illegale immigratie en de huidige problematiek kenmerkt zich vooral door een toename in het aantal reizigers en doorlaatposten en een afname in personeel om op deze stromen toe te zien. Via China vindt illegale instroom plaats in Hongkong van met name Indiërs, Pakistani en Sri Lankanen, die enerzijds verdwijnen in de illegaliteit of asiel aanvragen en voor veel sociale overlast zorgen, vooral in Kowloon West. Zowel met de Chinese autoriteiten op het vasteland alsook in internationaal verband vindt intensieve samenwerking plaats in de strijd tegen illegale immigratie en tewerkstelling, vervalsingen en mensensmokkel.³¹²

³¹²

US Department of State, Trafficking in Persons Report 2010 – Hong Kong (14 juni 2010);
US Department of State, Trafficking in Persons Report 2010 – China (14 juni 2010).

4 MIGRATIE

4.1 Migratiefactoren en oorzaken

4.1.1 Migratie uit China

Bestaande traditie

Generaties familieleden uit de zuidelijke provincies in China, met name Fujian, Zhejiang en Guangdong bevinden zich in het buitenland. Van jongeren die afkomstig zijn uit de migratiegebieden, wordt vaak verwacht dat zij naar het buitenland zullen gaan. Jongeren zijn doorgaans flexibel en maken een grotere kans om het te redden in het buitenland. Ouders sturen hun kinderen weg met als doel geld te verdienen en een verblijfsvergunning of paspoort te verkrijgen. Men doet aan risicospreiding binnen de familie. Vaak blijft één van de kinderen in China om voor de ouders te zorgen. Het kind in het buitenland zorgt voor inkomsten.

Het familielid dat zich in het buitenland bevindt, geniet groot aanzien bij de thuisgemeenschap. Hoewel de situatie in het buitenland voor de illegale migrant niet altijd even rooskleurig is, geeft men dit vaak niet toe (vanwege ‘gezichtsverlies’).

De Chinezen uit de zuidelijke provincies (met name Fujian) die naar Europa vertrekken als migrant behoren niet tot de armste lagen van de bevolking. De zuidelijke provincies zijn juist de rijkere provincies, waar mensen zich de dure reis naar het buitenland kunnen veroorloven. Wat lokt, is nog steeds het idee dat in het Westen meer geld te verdienen valt. Vanuit de noordelijke provincies Liaoning, Heilongjiang en Jilin vertrekken veel mensen naar Zuid-Korea en Japan.

Mensenhandel

China is een oorsprong-, doorvoer- en bestemmingsland voor mannen, vrouwen en kinderen die verhandeld worden voor dwangarbeid en seksuele exploitatie.³¹³ Hoewel veel mensenhandel binnen China zelf plaatsvindt, is er ook een aanzienlijke handel van mensen vanuit China naar Afrika, Azië, Europa, Latijns-Amerika, het Midden-Oosten en Noord-Amerika. Vrouwen worden aangelokt door valse beloftes van legitiem werk en tot commerciële seksuele exploitatie gedwongen vooral in Taiwan, Maleisië en Japan. Vanuit Mongolië, Birma, Noord-Korea, Rusland, Vietnam, Roemenië en Ghana worden vrouwen en kinderen naar China gesmokkeld voor dwangarbeid, huwelijk en seksuele uitbuiting. Vanuit Vietnam worden mannen naar China gesmokkeld voor dwangarbeid en etnische

³¹³

US Department of State, Trafficking in Persons Report 2010 – China (14 juni 2010).

Hmong meisjes en vrouwen voor gedwongen huwelijken in China. Noord-Koreanen die via het noordoosten van China hun land zijn ontvlucht, worden vervolgens blootgesteld aan seksuele uitbuiting of dwangarbeid. Noord-Koreaanse vrouwen worden vaak verkocht voor een gedwongen huwelijk met Chinese mannen of tewerk gesteld in de seksindustrie.³¹⁴ De Chinese regering voldoet in onvoldoende mate aan de minimum standaarden tot het beëindigen van mensenhandel, met name uit het oogpunt van het bestraffen van mensenhandel en het adequaat beschermen van Chinese en buitenlandse slachtoffers van mensenhandel.³¹⁵

Gezien de lange migratietraditie bestaat in China en daarbuiten een groot netwerk van mensensmokkelaars, de zogeheten *Slangenkoppen*. Zij bieden allerlei reispakketten aan, waarbij vaak het organiseren van een paspoort en visum, illegaal transport, opvang bij aankomst etc. wordt gecombineerd. De potentiële migrant betaalt een grote reissom en krijgt daarvoor een georganiseerde reis tot de eindbestemming. De *Slangenkoppen* variëren van verre familieleden tot professionele internationale smokkelnetwerken en alles wat daar tussen zit. In dorpen wordt vaak door reisagenten geadverteerd, gespecialiseerde bureaus bieden uitnodigingsbrieven of valse diploma's aan en in veel kranten en tijdschriften wordt (studenten)visabemiddeling aangeboden.

Door gebrek aan informatie is niet duidelijk wat het risico van (eventuele) represailles is tegen (minderjarige) slachtoffers van mensenhandel (waaronder ook mannen en jongens) en hun familieleden. De aanname van het China National Plan of Action on Combating Trafficking in Women and Children (2008-2012) toont de bereidheid van de Chinese overheid om daartegen bescherming te bieden.³¹⁶ Over structurele uitvoering in de praktijk is geen informatie bekend.

In China bestaat voor slachtoffers van mensenhandel geen structurele opvang buiten familieverband. Hoewel dit incidenteel mogelijk is, is hierover geen specifieke informatie gevonden.

Legale uitreis

Door het wegnemen van een aantal administratieve obstakels begin 2002, heeft de Chinese overheid de legale uitreis van Chinese staatsburgers aanzienlijk eenvoudiger gemaakt. Zo is de procedure voor paspoortafgifte versoepeld en is de controle op de eerste uitreis, die voorheen geschiedde door middel van een systeem van uitreisvergunningen, afgeschaft. De uitreis van de migrant uit China

³¹⁴ US Department of State, Trafficking in Persons Report 2010 (14 juni 2010).

³¹⁵ US Department of State, Trafficking in Persons Report 2010 (14 juni 2010)

³¹⁶ China National Plan on Combating Trafficking in Women and Children (2008-2012), State Council of China (13 december 2007).

geschiedt dikwijls legaal. Men reist daarna onder een valse naam verder. De reis eindigt veelal zonder papieren. Door de Chinese autoriteiten worden deze mensen niet als illegale emigranten beschouwd; zij hebben China immers legaal verlaten.

Vrijwel alle ambassades en consulaten in China hebben te maken met een groei van het aantal visumaanvragen. Chinezen reizen steeds meer, niet alleen zakelijk, maar ook als toerist. Met de inwerkingtreding van de EU-China ADS-overeenkomst per september 2004 kunnen Chinese toeristen in groepsverband naar de EU reizen. Het aantal visumaanvragen is sindsdien nog meer toegenomen.

Beleid Chinese autoriteiten

China heeft geen bijzondere aandacht voor teruggekeerde asielzoekers, met uitzondering van personen afkomstig uit Tibet en Xinjiang. Deze laatsten worden bij terugkeer routinematig ondervraagd over hun verblijf in het buitenland. Dit onderzoek kan soms worden voortgezet door de politie in de plaats van herkomst. Het is niet bekend of uitgeprocedeerde asielzoekers afkomstig uit China bij terugkeer in China door de autoriteiten worden vastgehouden ter vaststelling van hun identiteit en nationaliteit. Indien aan hen een *laissez-passer* is afgegeven door de Chinese ambassade, is de identiteit al vastgesteld voor de inreis in China. Het is niet uitgesloten dat deze personen bij terugkeer in China voor ondervraging voor enige tijd worden meegenomen. Wegens de grote bevolkingsdruk hebben de Chinese autoriteiten er op zich geen bezwaar tegen als hun burgers het land verlaten om zich ergens anders te vestigen. Bovendien brengen de overzeese Chinezen harde valuta terug het land in door investeringen in hun oorspronkelijke woonplaatsen. Steden als Changle en Wenzhou, waar veel Chinese migranten uit afkomstig zijn, zijn daardoor rijk geworden.

Anderzijds geeft China, sinds in 2000 in Dover 58 Chinezen in een container om het leven kwamen, meer prioriteit aan het bestrijden van illegale migratie. Men beschouwde deze tragische gebeurtenis ook als gezichtsverlies voor de Chinese overheid, wat reden was om veel publiciteit te geven aan een voortvarende aanpak van de illegale migratieproblematiek. Straffen op mensensmokkel zijn verhoogd. Ook zijn controles op luchthavens, aan de landgrenzen en in de grenswateren toegenomen.

4.1.2 Migratie naar China

Vluchtelingen

In juni 2009 verbleven er zo'n 332.000 vluchtelingen en asielzoekers in China. Daarvan zijn er zo'n 319.000 Indo-Chinese vluchtelingen (etnische Chinezen, voornamelijk uit Vietnam, die lokaal geïntegreerd zijn, maar zonder Chinese nationaliteit). Verder zijn er vluchtelingen uit Birma, die in de provincie Yunnan

verblijven, en zo'n 11.000 Noord-Koreaanse vluchtelingen.³¹⁷ Er bestaat geen nationale wetgeving voor asielzoekers die naar China komen.

Noord-Koreaanse vluchtelingen

In de grensstreek met Noord-Korea in het noordoosten van China houden zich naar schatting tussen de 100.000 en 300.000 Noord-Koreanen op.³¹⁸ Velen reizen heen en weer om in China geld te verdienen of voedsel te kopen. Noord-Koreaanse vrouwen kunnen daarbij in handen vallen van mensenhandelaren, die hen doorverkopen aan Chinezen die op zoek zijn naar een vrouw.³¹⁹ De grens wordt zowel legaal als illegaal overgestoken. Het illegaal de grens oversteken lijkt niet erg moeilijk gezien het grote aantal illegale grensoverschrijders. China compenseert de afwezigheid van grensbewaking tussen China en Noord-Korea door actief te zoeken naar Noord-Koreaanse vluchtelingen die al in het land aanwezig waren en deze vervolgens terug te sturen naar Noord-Korea.

Door de Noord-Koreanen niet als vluchteling, maar als illegale economische migranten aan te merken, ziet China zich niet gebonden aan de bepalingen van het Verdrag van Genève inzake de Status van Vluchtelingen van 28 juli 1951. UNHCR heeft volgens China geen toegang nodig tot de Noord-Koreanen in het land; deze mensen behoren in de opvatting van de Chinese autoriteiten niet tot de doelgroep van UNHCR. Door in de relatie tot China niet over 'vluchtelingen' maar over *persons of concern* te spreken, is het voor UNHCR vaak wel mogelijk toegang te krijgen tot en humanitaire bijstand te verlenen aan de doelgroep.

Betrouwbare cijfers over de aantallen teruggezonden Noord-Koreanen ontbreken. Sinds het einde van de Koreaanse oorlog in 1953 zouden ongeveer 17.000 mensen Noord-Korea zijn ontvlucht, de meesten via China.³²⁰ Grootscheepse deportaties naar Noord-Korea deden zich de afgelopen jaren niet voor.³²¹ Volgens anonieme ontwikkelingswerkers in het noordoosten van China zou het optreden van de politie tegen Noord-Koreanen die illegaal verblijven aan de Chinese kant van de gemeenschappelijke grens, sinds juli 2009 zijn verhard. Er zou meer politie in de regio zijn gesignaleerd. Ook zouden er meer arrestaties zijn verricht. Een en ander

³¹⁷ CIA, World Factbook – China (26 januari 2010); US Committee for Refugees and Immigrants, World Refugee Survey 2009 – China (17 juni 2009).

³¹⁸ North Korea: Understanding migration to and from a closed country, Migration Information Source (januari 2008).

³¹⁹ North Korean women sold in China, Radio Free Asia (29 april 2009).

³²⁰ AFP/ANP (25 januari 2010).

³²¹ China aarzelt niet om in voorkomend geval Noord-Koreanen naar huis terug te sturen. Zo werden in april 2009 vijf Noord-Koreaanse vrouwen die in een poging Thailand te bereiken in China waren opgepakt, naar Noord-Korea teruggestuurd. In juli 2009 mocht echter een groep van vijf Noord-Koreanen via China naar Tsjechië doorreizen. (US Committee for Refugees and Immigrants, World Refugee Survey 2009 – China (17 juni 2009).

zou samenvallen met verscherping van de veiligheidsmaatregelen in geheel China in verband met de viering van de zestigste verjaardag van de Volksrepubliek China.³²²

Bij terugkomst in Noord-Korea wacht de meeste vluchtelingen een straf in een werkkamp. Het komt echter ook voor dat vluchtelingen worden gemarteld of geëxecuteerd als zij in contact zijn geweest met niet-Chinese buitenlanders of met christelijke organisaties.³²³ Het leek in de praktijk vaker zo te zijn dat teruggestuurde Noord-Koreanen na een korte detentie weer werden vrijgelaten en verschillende keren de grens met China weer oversteken. Echter, sinds kort zou Noord-Korea mensen die het land proberen te ontvluchten, zwaardere straffen opleggen.³²⁴ Volgens Zuid-Koreaanse inlichtingenbronnen werd een ontsnappingspoging eerst bestraft met zeven tot vijftien jaar opsluiting in een gevangenkamp. Nu staat er de doodstraf op.³²⁵

Vietnamezen

Er verblijven naar schatting 300.000 Vietnamezen van Chinese etniciteit in China, voornamelijk in de zuidelijke provincies Guangxi, Guangdong, Yunnan, Hainan, Fujian en Jiangxi. Zij mogen werken in China en kunnen zich vrij in het land bewegen, maar zij kunnen geen aanspraak maken op staatsburgerschap of op een permanente verblijfsvergunning. In tegenstelling tot vluchtelingen van andere nationaliteit, hebben Vietnamezen in China toegang tot onderwijs.³²⁶

Vluchtelingen uit Birma

In augustus 2009 kwamen duizenden vluchtelingen vanuit het Birmese Kokang de zuidwestelijke Chinese provincie Yunnan binnen.³²⁷ Het Birmese leger had dit gebied gewapenderhand weer onder controle gekregen, nadat hier jarenlang zo'n

³²² China: Crackdown on North Koreans, Radio Free Asia (28 september 2009).

³²³ US Committee for Refugees, World Refugees Survey 2009 – China (17 juni 2009).

³²⁴ AFP/ANP (25 januari 2010).

³²⁵ Volgens de Zuid-Koreaanse internetkrant Daily NK zijn er al tenminste drie personen geëxecuteerd, omdat zij hadden geprobeerd weg te komen uit Noord-Korea. Zo vluchtte Jeong Dai-Sung vorig jaar juli met moeder, echtgenote en twee kinderen vanuit Noord-Korea naar het Chinese dorp Changbai. In augustus 2009 werden zij opgepakt door de Chinese politie toen zij op weg waren naar Mongolië om vanaf daar Zuid-Korea te bereiken. Het gezin werd teruggestuurd naar Noord-Korea. Jeong en zijn vrouw werden gedood, evenals een handlangster. Jeongs familieleden werden naar een gevangenkamp gestuurd, de familie van zijn vrouw werden naar het platteland verbannen. (AFP/ANP (25 januari 2010)).

³²⁶ US Committee for Refugees and Immigrants, World Refugee Survey 2009 – China (17 juni 2009).

³²⁷ Refugees 'flood' China, Radio Free Asia (28 augustus 2009); Kokang fighters flee to China, Radio Free Asia (31 augustus 2009); China's Myanmar dilemma, International Crisis Group (14 september 2009); Reuters (14 september 2009).

zeventien Chinees-etnische militias de dienst hadden uitgemaakt.³²⁸ Veel vluchtelingen waren etnische Chinezen of Chinese burgers die klaagden dat hun huizen en bedrijven waren geplunderd tijdens het Birmeese militaire optreden. Bij de stad Nansan in Yunnan werden voor de vluchtelingen zeven tentenkampen ingericht. UNHCR werd niet toegelaten tot de grensgebieden van China met Birma/Myanmar. China stelde dat het geen vluchtelingen betrof en had kenbaar gemaakt zelf in staat te zijn de mensen in kwestie op te vangen en van voedsel en medische hulp te voorzien. Ook een voorstel om een gezamenlijke beoordeling op te stellen van de situatie ter plaatse werd afgewezen. De situatie in het gebied zou zich eind september 2009 weer hebben genormaliseerd. Een groot aantal vluchtelingen zou zijn overgehaald naar huis terug te keren.³²⁹

4.2 Opvang in de regio

Er bevinden zich veel Tibetaanse vluchtelingen in Nepal en India. Met deze landen zijn door Nederland geen overname-overeenkomsten gesloten voor wat betreft personen afkomstig uit China.

In India zouden zich 100.000 tot 130.000 Tibetaanse vluchtelingen bevinden (ook tweede en derde generatie). Tibetaanse vluchtelingen worden daar zonder problemen opgevangen. Er zijn geen berichten dat Tibetaanse vluchtelingen door India worden teruggestuurd.

Hoewel Taiwan in het verleden talrijke vluchtelingen van het Chinese vasteland heeft opgenomen, stelt het zich sinds 1989 uiterst behoedzaam op uit vrees voor een toestroom van Chinese dissidenten. Dit zou de relatie met de Chinese Volksrepubliek naar de mening van de Taiwanese autoriteiten alleen maar op scherp stellen. Bij afwezigheid van wetgeving ter zake verleent Taiwan geen politiek asiel en faciliteert het slechts bij hervestiging in een derde land.

Nepal herbergt ongeveer 20.000, door de Nepalese overheid als vluchteling erkende, Tibetanen. Deze groep is voor 1990 naar Nepal gekomen; het merendeel van hen is gearriveerd in de periode 1959-1960 toen de Dalai Lama vanuit Tibet naar Nepal vluchtte. Sinds 1990 weigert de Nepalese regering nieuwe Tibetanen de toegang tot Nepal, maar de reeds aanwezige Tibetanen mogen blijven.³³⁰ Wel wordt het Tibetanen sinds 1990 toegestaan via Nepal naar India of een ander land te reizen. Volgens berichtgeving in de media zouden de Nepalese autoriteiten

³²⁸ Burma: Minority forces are in election crossfire, Oxford Analytica (15 september 2009).

³²⁹ Reuters (4 en 29 september 2009); Myanmar refugees head home from China, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (1 september 2009).

³³⁰ US Committee for Refugees and Immigrants, World Refugee Survey 2009 – Nepal (17 juni 2009).

begin januari 2010 tien Tibetanen aan UNHCR hebben overgedragen, die werden gearresteerd wegens het illegaal passeren van de grens. De Nepalese autoriteiten zouden bovendien hebben aangekondigd strengere controles te zullen uitvoeren langs de grenzen met China.³³¹

Op 19 december 2009 werden een twintigtal Oeigoeren die naar Cambodja waren uitgeweken en daar asiel hadden aangevraagd bij UNHCR, op last van de lokale autoriteiten aan China overgedragen.³³² Over het lot van deze groep mensen is niets bekend.³³³

4.3 Activiteiten van internationale organisaties

UNHCR is van mening dat het feit dat Noord-Koreanen illegaal hun land verlaten, maakt dat zij bij terugkeer het risico lopen vervolgd te worden. Om die reden zijn alle Noord-Koreanen in China als groep *persons of concern*. Noord-Koreanen in China werd tijdens deze verslagperiode niet toegestaan zich te melden bij UNHCR. UNHCR noch NGO's hebben toegang tot het Chinees-Noordkoreaanse grensgebied. Mensenrechtenactivisten en NGO's die Noord-Koreanen in China helpen, lopen het risico te worden gearresteerd op beschuldiging van 'mensensmokkel'.

UNHCR/Nepal helpt naar Nepal gevluchte Tibetanen door te reizen naar India, waar de meerderheid van de Tibetaanse vluchtelingen leeft.

Met betrekking tot de opvang in China van vluchtelingen afkomstig uit bijvoorbeeld Pakistan, Iran, Somalië en Irak lijkt sprake van een verbetering. UNHCR probeert thans deze vluchtelingen in kleinere steden te huisvesten vanwege een vaak meer coöperatieve houding van de plaatselijke autoriteiten aldaar.

UNHCR heeft aangegeven geen officieel standpunt in te nemen ten aanzien van terugkeer naar China. Het algemene beleid is van toepassing: terugkeer van individuele afgewezen asielzoekers moet op een humane manier geschieden, met respect voor de rechten en waardigheid van de betrokkenen.

³³¹ Nepal hands over detained Tibetans to UN, www.phayul.com (18 januari 2010).

³³² China: Forcibly returned Uighur asylum seekers at risk, Human Rights Watch (22 december 2009); China: Account for Uighur refugees forcibly repatriated to China, Human Rights Watch (28 januari 2010); China hints at trials for 20 seeking asylum, The New York Times (14 februari 2010).

³³³ China must reveal fate of Uyghur asylum-seekers, Amnesty International (23 december 2009); China: Open letter to minister of Justice on forcibly deported Uyghur asylum-seekers, Amnesty International, AI Index ASA 17//072/2009 (22 december 2009).

Sinds de start van de werkzaamheden in 2007 ligt de nadruk voor het IOM voornamelijk met name op het opbouwen van de betrekkingen met de Chinese autoriteiten, via technische samenwerking, zoals het trainen van medewerkers en het geven van voorlichting.

Ten aanzien van activiteiten van de relevante internationale organisaties hebben zich in de verslagperiode geen nieuwe belangrijke wijzigingen voorgedaan.

4.4 Terugkeer

Nederland heeft geen terug- en overnameovereenkomst met China.

Onderhandelingen over een terug-en overnameovereenkomst tussen de EU en China zijn gaande, maar verlopen traag. Met Hongkong is in 2002 door de EU een terug-en overnameovereenkomst gesloten.

5 GERAADPLEEGDE BRONNEN

Agence France Press (AFP)

Amnesty International (www.amnesty.org)

- Death sentences and executions in 2009 (30 maart 2010)
- Google challenges China to end censorship (23 maart 2010)
- Chinese authorities urged to free activist Liu Xiaobo (11 februari 2010)
- China: Environment activist jailed after unfair trial (10 februari 2010)
- China: Tibetan filmmaker jailed after unfair trial (8 januari 2010)
- China must reveal fate of Uyghur asylum-seekers (23 december 2009)
- Open letter on forcibly deported Uyghur asylum-seekers (22 december 2009)
- China: Urumqi justice! Independent investigation into 2009 unrest: petition (11 december 2009)
- Blog: My life inside a Chinese labor camp (7 december 2009)
- China: Lawyer jailed for defending human rights (4 december 2009)
- China must halt death sentences against Uyghurs (3 december 2009)
- China: Huang Qi jailed as prisoner of conscience (1 december 2009)
- China must free activist who defended earthquake victims (23 november 2009)
- Chinese activists under threat after Obama visit (20 november 2009)
- Document – China: Chinese activist at risk of torture (17 november 2009)
- Document – China: Further information: nine executed in China (11 november 2009)
- Document – China: Further information: two Tibetan men executed (6 november 2009)
- Document – China: Uighur journalist detained, risks torture (30 oktober 2009)
- Document – China: Chinese activist facing trial: Zhou Yongjun (16 oktober 2009)
- Document – China: Further information: ageing couple face jail for religious beliefs (9 oktober 2009)
- Document – China: Review evidence after torture claim (1 oktober 2009)
- Crackdown of China's activists escalates ahead of 60th anniversary (30 september 2009)
- Document – China: Uighur website editor at risk of torture (30 september 2009)
- Document – China: Further information: sighting of missing Chinese lawyer: Gao Zhisheng (15 september 2009)
- Document – China: Further information: Wang Yonghang formally arrested (28 augustus 2009)
- Document – China: Further information: Uighur activist released in Beijing, Ilham Toht (28 augustus 2009)

- China: Free Sichuan earthquake activists (11 augustus 2009)
- China: Harassment of activists escalates ahead of Tiananmen anniversary (3 juni 2009)
- China: Hold independent inquiry into 1989 Tiananmen Square crackdown (2 juni 2009)
- International Report 2009 (28 mei 2009)
- Justice denied – harassment of Sichuan earthquake survivors and activists (mei 2009)
- China's new human rights plan emphasises economic economic rights at expense of civil liberties (14 april 2009)
- Chinese activist detained for reporting on the Sichuan earthquake (2 april 2009)
- Unrest in Tibet continues as human rights violations escalate (10 maart 2009)
- China: Amnesty International calls on Chinese authorities to open Tibet (9 maart 2009)
- Document – People's Republic of China – Tibet Autonomous Region: a year of escalating human rights violations (6 maart 2009)
- Document – China (Tibet): 50th anniversary of uprising and Dalai Lama exile (5 maart 2009)
- Document – China: Medical concern/fear of torture or ill-treatment: Ouyang Wen (f) (2 maart 2009)

Associated Press (AP)

BBC News

Center for Strategic International Studies (CSIS)

- China's Long March to Retirement Reform: The Graying of the Middle Kingdom (22 april 2009)

Central Intelligence Agency (CIA) (www.cia.gov)

- The World Fact Book - China (26 januari 2010)

Committee to Protect Journalists

- 10 Worst countries to be a blogger (30 april 2009)

The Economist

Economist Intelligence Unit

- China Country Profile 2009
- China Country reports (mei 2009 – maart 2010)

Europa World (www.europaworld.com)

- The People's Republic of China (augustus 2009)

Federal Court

- Cause Shufeng Wang ant the Minister of Citizenship and Immigration (Toronto, Ontario (11 juni 2009)

Financieel Dagblad

Foreign & Commonwealth Office

- Annual report on human rights 2008 – The Peoples’ Republic of China (26 maart 2009)
- Travel advice by country – China (Londen, 30 augustus 2009)
- Country information – China (27 januari 2009)
- Country profile – China (Londen, 1 april 2008)

Freedom House

- Freedom of the Press 2008 – Country Reports: China (29 april 2008)
- Freedom in the World 2009 – China (16 juli 2009)
- Freedom in the World 2009 – Tibet (China) (16 juli 2009)
- The worst of the worst 2009 – Tibet (China) (3 juni 2009)
- Undermining democracy – 21st century authoritarians (juni 2009)
- Freedom on the net – China (1 april 2009)

Global Insight

- China-Xinjiang Uyghur Autonomous Region: Internet and phone restrictions lifted in Xinjiang, almost nine months after riots (22 maart 2010)
- China: China toughens financial controls on religious groups (19 maart 2010)
- China-US: US says China’s human rights record is deteriorating (12 maart 2010)
- China-Nepal: Nepalese authorities warn Tibetan exile community to refrain form anti-China protests (10 maart 2010)
- China: Chinese editor sacked after criticising household registration system (10 maart 2010)
- China: China denouces Dalai Lama on sensitive anniversary of Tibetan uprising (10 maart 2010)
- China: Chinese court sentences three over 2008 tainted melamine scandal (4 maart 2010)
- China: China’s annual plenary sessions scheduled to open in Beijing this week (3 maart 2010)
- China: Chinese media calls for reform to government registration system (2 maart 2010)
- China: China promotes Panchen Lama to Top Advisory Body (2 maart 2010)
- Chinese schools deny involvement in cyber-attacks (22 februari 2010)
- China: China rejects appeal by dissident Liu Xiaobo (11 februari 2010)

- China: China sentences earthquake activist to five years' imprisonment (9 februari 2010)
- China: Talks between Chinese and Tibetan officials fail to make progress (2 februari 2010)
- China: China and Dalai Lama envoys resume Tibet talks in Beijing (26 januari 2010)
- China appoints former soldier as new governor of Tibet (18 januari 2010)
- China: Xinjiang Uighur Autonomous Region: China resumes text messaging services in Xinjiang (18 januari 2010)
- China: Life sentence handed to former top judge amid ongoing corruption crackdown in China (19 januari 2010)
- China: Xinjiang Uighur Autonomous Region: China arrests 94 Xinjiang fugitives as post-riot crackdown continues (9 december 2009)
- China: Five people handed death sentence for Xinjiang riot involvement in China (4 december 2009)
- China: China executes two in child trafficking crackdown (27 november 2009)
- China – United States: Chinese Uighurs arrive in Palau from US detention centre (2 november 2009)
- China – Myanmar: Myanmar refugees head home from China (1 september 2009)
- China: China to charge 83 people in connection with ethnic violence in Xinjiang (5 augustus 2009)
- China: Prominent human rights lawyer arrested in China (31 juli 2009)
- China: Death penalty numbers to be reduced in China (30 juli 2009)
- China says Falun Gong ban is effective amid crackdown anniversary (22 juli 2009)
- China: Chinese president Hu Jintao leaves G8 as troops flood into Xinjiang (8 juli 2009)
- China: Calm returning to restive Uighur city in China (9 juli 2009)
- China: Renewed protests in Xinjiang as police arrest rioters (7 juli 2009)
- China: Unrest in China's Xinjiang leads to 140 deaths and hundreds of arrests (6 juli 2009)
- United States – China: US complains about Chinese online censorship in rare intervention over internet freedom (22 juni 2009)
- China: Beijing changes execution method, adopts lethal injection (16 juni 2009)
- China: China marks Tiananmen Anniversary with deafening silence (4 juni 2009)
- China: Sensitive Falun Gong anniversary passes without incident in China (27 april 2009)
- China: Two Tibetans sentenced to death for arson during Tibet riots (9 april 2009)

- China: Vatican says China's arrest of Catholic bishop poses obstacles to dialogue (3 april 2009)
- China: Tibet to reopen to journalists (31 maart 2009)
- China: Mothers of Chinese students killed at Tiananmen call for perpetrators to be punished (27 februari 2009)

GlobalSecurity.org

- Uighur insurgency (13 juli 2009)

The Guardian

Human Rights Watch (www.hrw.org)

- China: Account for Uighur refugees forcibly repatriated to China (New York, 28 januari 2010)
- China: Microsoft issues weak statement (New York, 27 januari 2010)
- China: 2009 marked by political hardening (20 januari 2010)
- China: Google challenges censorship (New York, 12 januari 2010)
- China: Drug 'Rehabilitation' Centers deny treatment, allow forced labor (New York, 6 januari 2010)
- China: Forcibly returned Uighur asylum seekers at risk (New York, 22 december 2009)
- China: Liu Xiaobo's trial a travesty of justice (New York, 21 december 2009)
- China: Liu Xiaobo's release hinges on international action (New York, 3 december 2009)
- China: Sham trial of veteran human rights activist (New York, 23 november 2009)
- 'An alleyway in hell'- China's abusive 'black jails' (New York, 12 november 2009)
- 'We are afraid to even look for them' – Enforced disappearances in the wake of Xinjiang's protests (New York, 20 oktober 2009)
- China: Xinjiang trials deny justice (New York, 15 oktober 2009)
- China: Cease attacks on rights lawyers (New York, 17 juli 2009)
- China: Security build-up foreshadows large-scale crackdown (New York, 10 juli 2009)
- Behind the violence in Xinjiang (New York, 9 juli 2009)
- China: President should ease tension by acknowledging grievances (8 juli 2009)
- Leaning on the dragon (New York, 6 juli 2009)
- China: Leading civil rights lawyers face threats to licenses (New York, 26 mei 2009)
- China: Tiananmen's unhealed wounds (New York, 13 mei 2009)
- The Tiananmen Legacy – ongoing persecution and censorship (mei 2009)

- An unbreakable cycle – Drug dependency treatment, mandatory confinement, and HIV/AIDS in China’s Guangxi province (New York, 8 december 2008)

International Crisis Group

- China’s Myanmar dilemma (14 september 2009)
- China’s growing role in UN peacekeeping, Asia report no. 166 (17 april 2009)

International Federation for Human Rights (FIDH)

- China: FIDH calls for an independent and impartial investigation in Xinjiang (10 juli 2009)
- Observatory for the protection of human rights defenders annual report 2009 – China (18 juni 2009)

Le Monde

Migration Information Source

- North Korea: Understanding migration to and from a closed country (januari 2008)

Ministerie van Buitenlandse Zaken (www.minbuza.nl)

- Algemeen ambtsbericht China van 24 maart 2009

Minorities Rights Group International

- World Directory of Minorities and Indigenous Peoples – China: Overview (oktober 2009)

Mountford, Tom

- The legal position and status of lesbian, gay, bisexual and transgender people in the People’s Republic of China

The New York Times

Nederlands Dagblad

NRC Handelsblad

Oxford Analytica

- China: Beijing falls behind on equality (2 maart 2010)
- China: Beijing faces Google tipping-point (18 januari 2010)
- EU/China: Relations might get summit lift (24 november 2009)
- China: Shanghai shows the way on population policy (24 september 2009)
- Burma: Minority forces are in election crossfire (15 september 2009)
- China: Dealing with the CCP poses dilemmas for many (25 augustus 2009)

- China: Democracy may yet be forced upon CCP (27 juli 2009)
- China: Party is nervous in run up to anniversary (23 juli 2009)
- China: Xinjiang violence poses challenge for Beijing (6 juli 2009)
- China: Xi broadens his power horizons (4 mei 2009)
- China: Beijing can contain protests and dissent (14 april 2009)
- China: NPC shifts spending priorities amid slowdown (10 maart 2009)

Radio Free Asia

- China: Lawyers, activists denied access (18 november 2009)
- China: Finding common ground (16 november 2009)
- China: Tibetan's trial detailed (16 november 2009)
- China executes nine over Xinjiang riots (9 november 2009)
- China: Focus on legal rights urged (26 oktober 2009)
- China: Tibetan executions reported (24 oktober 2009)
- Dissident detained in Mongolia (21 oktober 2009)
- China: Into the wilderness (19 oktober 2009)
- China: Crackdown on North Koreans (28 september 2009)
- China: Christians 'watch' after attack (18 september 2009)
- China: Racism divides Urumqi (4 september 2009)
- Kokang fighters flee to China (31 augustus 2009)
- Refugees 'flood' China (27 augustus 2009)
- No rapes in riot town (29 juni 2009)
- Four Uyghur detainees released (11 juni 2009)
- Chinese slam 'compulsory' filters (11 juni 2009)
- China comes out, minus parade (9 juni 2009)
- North Korean women sold in China (29 april 2009)
- China vows to improve rights (13 april 2009)
- China closes 'porn' sites (1 april 2009)
- Uyghur economist silenced (26 maart 2009)

Refugee Documentation Centre (Ireland) – Legal Aid Board

- Information required on Falun Gong membership, etc. (14 juli 2009)
- China: Crimes that are punishable by the death penalty (11 juni 2009)

Reporters Without Borders (www.rsf.org)

- Worldwide Press Freedom Index 2007
- Three-year jail term for human rights website editor (23 november 2009)
- Were Tibetan writers' long jail sentences a pre-emptive response to Obama's comments (16 november 2009)
- Sixty years of news media and censorship (1 oktober 2009)
- Censorship and attacks on journalists in run-up to 1 October anniversary (29 september 2009)

- All references to Tiananmen Square massacre closely censored for 20 years (2 juni 2009)
- Blocking of Twitter, YouTube, Flickr and Blogger deprives Chinese of Web 2.0 (2 juni 2009)
- World report 2009 – China (1 mei 2009)

Reuters

The Times

Trouw

United Kingdom Home Office (www.homeoffice.gov.uk)

- Country of Origin Information Report - China (1 oktober 2009)
- Operational Guidance Note (10 juni 2009)

United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF)
(www.uscirf.gov)

- USCIRF Annual Report 2009 – countries of particular concern: People's Republic of China (1 mei 2009)

United Nations High Commissioner for Human Rights (www.ohchr.org)

United States Committee for Refugees and Immigrants (www.refugees.org)

- Annual Report 2008
- World Refugee Survey 2009 – China (17 juni 2009)
- World Refugee Survey 2009 – Nepal (17 juni 2009)

United States Department of State (www.state.gov)

- 2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong and Macau) (11 maart 2010)
- Trafficking in Persons Report 2010 – China (14 juni 2010)
- Trafficking in Persons Report 2010 – Hong Kong (14 juni 2010)
- 2009 Report on International Religious Freedom – China (includes Tibet) (26 oktober 2009)
- 2009 Report on International Religious Freedom – China (Hong Kong SAR) (26 oktober 2009)
- Country reports on terrorism – China (Washington, 30 april 2009)
- Background note: China (Washington, januari 2009)

I Kaart van China

